

United Nations
Educational, Scientific and
Cultural Organization

World
Heritage
Convention

Светско наследство во раце на млади

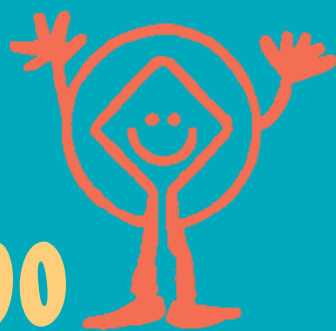
ДА СЕ ЗНАЕ, ДА СЕ НЕГУВА И ДА СЕ ДЕЈСТВУВА

Образовно насловно помагало
со упатства за насловници

Светско наследство во рацете на младите

ДА СЕ ЗНАЕ, ДА СЕ НЕГУВА И ДА СЕ ДЕЈСТВУВА

Образовно наследство помагало
со упатства за наследници

Забелешка

„Оваа публикација е подготвена со техничка поддршка на УНЕСКО, во рамките на Заедничката програма на Обединетите нации „Подобрување на меѓуетничкиот дијалог и соработка помеѓу заедниците“. Програмата се спроведува од УНДП, УНЕСКО и УНИЦЕФ, со финансиска поддршка од Владата на Шпанија преку Фондот за остварување на милениумските развојни цели (МДГ-Ф).

Авторите ја сносат одговорноста за изборот и претставувањето на фактите содржани во ова наставно помагало, како и за искажаните ставови, за кои не мора да значи дека се ставови и на УНЕСКО ниту ја обврзуваат на некој начин оваа организација.

Мислењата и ставовите изразени во оваа публикација се мислења на авторите и нужно не ги одразуваат официјалните позиции на Обединетите нации, УНЕСКО или МДГ-Ф.“

Користеното именување и презентацијата на материјалот во оваа публикација во целина, во никаква смисла не подразбира искажување на мислење на УНЕСКО во однос на правниот статус ниту на една земја/влада, територија, град или област, ниту пак во однос на одбележувањето на територијалните/државните граници или географски рамки.

Објавено првпат во 1998 г.

Преобјавено во 2002 г. од УНЕСКО

(Образовна, научна и културна организација на Обединетите нации)

7 place de Fontenoy

F-75352 Paris 07 SP (France)

© UNESCO 2002

CIP - Каталогизација и публикација

Национална и универзитетска библиотека „Св. Климент Охридски“, Скопје

930.85(100):341.24

СВЕТСКОТО наследство во рацете на младите. - Скопје : Министерство за култура на Република Македонија, Национална комисија на УНЕСКО, 2012. - 200 стр. : илустр. ; 30 см

Превод на делото: World Heritage in Young Hands

ISBN 978-608-4544-12-8

а) Светското културно наследство - Заштита

COBISS.MK-ID 91121930

Предговор

Ирина Бокова, генерален директор на УНЕСКО

Конвенцијата за заштита на светското културно и природно наследство, позната и како Конвенција за светското наследство, е усвоена во 1972 г. од страна на Генералната конференција на УНЕСКО. Откако е составен пред речиси 40 години, овој добро познат меѓународен правен инструмент чија цел е да ги заштити најзначајните локалитети во светот, многу напреднал.

Конвенцијата досега ја ратификуваа 186 држави, а Списокот на светското наследство сега вклучува 890 локалитети од целата планета Земја. Бројката на впишаните локалитети е навистина импресивна, а нивното чување за сегашните и идните поколения е многу сериозна задача. Поттикнувањето на свеста за нивното значење е клучот за нивното зачувување, а за таа цел најмоќното и најефикасно средство е образованието на младите. Нема сомнение дека навистина би било тешко да се продолжи со одржувањето на овие уникатни добра без активната поддршка на младите. Младите се тие што во иднина ќе донесуваат одлуки и ќе ја имаат задачата да ги зачуваат вредностите на наследството.

Конвенцијата досега ја ратификуваа 186 држави, а Списокот на светското наследство сега вклучува 890 локалитети од целата планета Земја. Бројката на впишаните локалитети е навистина импресивна, а нивното чување за сегашните и идните поколения е многу сериозна задача. Поттикнувањето на свеста за нивното значење е клучот за нивното зачувување, а за таа цел најмоќното и најефикасно средство е образованието на младите. Нема сомнение дека навистина би било тешко да се продолжи со одржувањето на овие уникатни добра без активната поддршка на младите. Младите се тие што во иднина ќе донесуваат одлуки и ќе ја имаат задачата да ги зачуваат вредностите на наследството.

Образованието на младите во областа на нашето заедничко наследство им дава можност подобро да се запознаат себеси и своето потекло. Тоа, исто така, им помага да научат повеќе за другите. Чувството за идентитетот и исполнетост со кое можеме да се здобиеме преку културата на која ѝ припаѓаме, е од суштинско значење за вреднувањето на големата разновидност на светските добра кои мора да се пренесуваат од колено на колено. Затоа сметаме дека проектите како *Образовното наставно помагало „Светското наследство во рацете на младите“* се неопходни со самото тоа што од најраните години на луѓето им ги всадуваат овие основни вредности.

Првото вакво наставно помагало, креирано од меѓународен тим на специјалисти од оваа област, е издадено во 1998 г. со цел да ги поттикне наставниците да ги вклучат во наставните планови фундаменталните концепти за светското наследство преку интердисциплинарен пристап. Фактот што ова образовно наставно помагало се користи во повеќе од 130 земји и е преведено на околу 30 национални јазици, сведочи за неговата ефикасност и популарност како мошне полезна педагошка алатка. Убедена сум дека верзијата, којашто е лесна за употреба и е во облик на интерактивно ДВД, ќе дојде во рацете на многу поголем број корисници.

УНЕСКО со гордост ја претставува оваа верзија на неговиот најуспешен образовен проект и се надева дека ќе ги прошири вашите знаења за локалитетите на светското наследство и нивната заштита.

A handwritten signature in black ink that reads 'Irina Bokova'.

Ирина Бокова

Образовно наставно помагало
„Светското наследство во рацете на младите“ (ДВД - формат, 2010 г.)

Вовед

Кишор Рао,

директор на Центарот за светското наследство на УНЕСКО

Почестен сум што ја имам оваа прилика да ја поздравам македонската верзија на образовното помагало „Светското наследство во рацете на младите“, наменето за наставниците коишто се длабоко загрижени за наслед-

ството и работат со УНЕСКО да го заштитат и зачуваат нашето заедничко светско наследство.

Во текот на минатите векови неповратно изгубивме голем дел од наследството. Бевме и се уште сме сведоци на уништувањето и деградацијата на незаменливи богатства поради природни катастрофи, војни, екстремна сиромаштија, индустријализација и загадување. Други причини за оваа пролонгирана и непрестајна трагедија се игнорантноста, индиферентноста, негрижата и невреднувањето.

Конвенцијата за заштита на светското културно и природно наследство (1972), која, исто така, е позната и како Конвенција за светското наследство, е една од најратификуваните во светот со 187 држави-потписнички и се смета за една од најуспешните меѓународни алатки за зачувување на локалитетите со наследство. Преку усвојувањето на Конвенцијата за светското наследство, меѓународната заедница се заложи да го спречи исчезнувањето на нашето скапоцено и неповратно културно и природно наследство и да ја осигура неговата заштита.

Досега 936 локалитети за кои се смета дека поседуваат исклучителна универзална вредност беа впишани на Списокот на светското наследство. Секој локалитет претставува неотуѓив дел од светот. Секој загрозен или уништен локалитет би претставувал незаменлива загуба за целото човештво.

Иднината на нашето наследство во голема мера ќе зависи од ангажираноста и активностите на денешната генерацијата млади луѓе кои наскоро ќе бидат новите лидери и ќе донесуваат одлуки .

Образовниот проект на УНЕСКО „Светското наследство на младите“, кој беше започнат во 1994, година прерасна во Програма за образование за светското наследство. Изработката на образовното наставно помагало за наставниците од средните училишта „Светското наследство во рацете на младите“ беше едно од поважните достигнувања на оваа програма. Многу сме горди на ова наставно помагало коешто низ годините беше објавено на повеќе од триесет национални и регионални јазици.

Светското наследство не е статичен концепт. Секоја година Комитетот за светско наследство впишува нови локалитети на Списокот на светското наследство и ја проверува состојбата на веќе впишаните локалитети. Образованието за светското наследство е динамичен процес кој поттикнува реafirмирање на идентитетот, меѓусебната почит, дијалог, единство во различностите, солидар-

ността и позитивната интеракција помеѓу младите кои припаѓаат на различни светски култури.

Наставното помагало има голема вредност, бидејќи е изработено врз темелите на практичното искуство и беше подготвено со исклучителни заложби од страна на наставниците. Им оддавам особено признание на нив, но и на другите наставници и стручни лица за заштита на наследството ширум светот за нивниот придонес кон поттикнувањето на интересот и учеството на младите во заштитата на светското наследство, како и кон зајакнувањето на процесот на учење, во и надвор од училиштата и во рамките на локалната заедница.

Се надевам дека наставниците по историја, природни науки, географија, уметност, математика, јазици и други предмети и наставни насоки ќе го користат овој материјал во наставата. Со употреба на ова наставно помагало, со подготвување дополнителни наставни материјали и со збогатување на наставните активности, наставниците можат да помогнат да се мобилизира денешната младина во насока на зачувување на наследството. Инспирирани од богатото наследство на вашата земја и сè поотворени кон наследството на целата наша планета, младите значајно ќе придонесат кон градењето на свет на доверба, мир и солидарност.

ОБРАЗОВНО НАСТАВНО ПОМАГАЛО СО УПАТСТВА ЗА НАСТАВНИЦИ

Содржина	страна
Предговор	iii
Вовед	iv
Како да се користи Наставното помагало	xv
Образовен пристап кон светското наследство	1
Конвенцијата за светското наследство	21
Светското наследство и идентитетот	69
Светското наследство и туризмот	87
Светското наследство и животната средина	109
Светското наследство и културата на мирот	133
Референтни материјали	149

До корисниците

Добредојдовте во *Образовното наставно помагало со упатства за наставници за светското наследство* подготвено како дел од Младинскиот образовен проект за светското наследство на УНЕСКО „**Светското наследство во рацете на младите**“.

Отпочнат од страна на Центарот за светско наследство и Проектната мрежа на училиштата (ASPnet) на УНЕСКО во 1994 година, овој проект има цел да развива иновативни образовни пристапи со кои се дава поддршка на зачувувањето на светското наследство со тоа што на младите/учениците им се овозможува:

- ✓ **да научат** повеќе за културните и за природните локалитети од исклучителна, универзална вредност кои се на Списокот на светското наследство;
- ✓ **да се здобијат со** нови вештини потребни за да се помогне да се зачуваат овие локалитети кои се заштитени со *Конвенцијата за светското наследство* на УНЕСКО од 1972 г.;
- ✓ **да изградат** нови ставови и трајна посветеност кон зачувувањето на нашето локално, национално и светско наследство за сегашните и идните поколенија;
- ✓ **да одиграат** клучна улога во чувањето на исклучителната културна и природна разновидност во светот преку меѓународна соработка.

Помагалото „Светското наследство во рацете на младите“, како образовен ресурс, беше подготвено од УНЕСКО во 1999 година за да го воведо концептот на едукација во областа на светското наследство. *Помагалото* цели кон вклучување на младите во едукацијата за наследството и во активностите за негово зачувување во и надвор од училиштите, на локалните и националните локалитети, во соработка со сите чинители, како што се: управителите, општините, граѓанскиот сектор и релевантната локална и централна власт/управа.

Преку интердисциплинарен пристап, со овој проект се прават напори за вклучување на вредностите на светското наследство во наставната програма како начин за воспоставување базичен корпус и/со придружни теми. Ова *помагало* е применето во повеќе од 130 држави од наставници и ученици обединети во Мрежата на УНЕСКО на здружени училишта. Сакаме да ги истакнеме напорите на стручниот кадар на УНЕСКО којшто грижливо ги подготви печатените верзии на ова *помагало* базирани на актуелните образовни пристапи применувани од едукаторите во многу држави.

Во моментов постојат повеќе од триесет национални/јазични верзии создадени во соработка со националните комисији на УНЕСКО, обласните канцеларии на УНЕСКО и други партнери. Секоја нова јазична верзија на *Образовното помагало* е дополнета со содржини од областа на регионалното и националното наследство. Електронските повеќејазични верзии може да се најдат на веб-страницата на УНЕСКО за светското наследство во образованието: www.unesco.org/whc/education.

Преку организирање на подрегионални курсеви за обука на наставници, во поголемиот дел од светот беа развиени регионални и национални стратегии за вклучување на младите во образовните процеси за заштита/зачувување на светското наследство и активности во кои тие учествуваа со цел да се помогне на земјите во задачата којашто претставува голем предизвик, а тоа е да се интегрира овој нов образовен концепт во официјалните наставни планови.

Претставува голем предизвик да се изработи материјал што ќе го употребуваат наставниците во средното образование во различни дисциплини во различни, па дури и во сите делови од светот. За таа цел УНЕСКО подготви и збогатена и проширена интерактивна верзија на *Помагалото* за да им понуди на корисниците дополнителна алатка која може да се приспособи кон локалните и националните состојби и која, наедно, во иднина би можела да се збогати со поглавја и елементи кои се поврзани со едукацијата за светското наследство на глобален план.

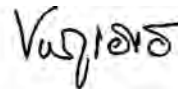
Развојот на наставните планови е потфат кој е постојано во тек и кој бара постојани истражувања, тестирања и оцена. Се работи, всушност, за континуиран процес со долгорочна цел. Во овој процес мошне важна улога имаат наставниците кои се пренесувачи на вредностите на светското наследство. Заедно со нив, Образовната програма на УНЕСКО за светското наследство се стреми да допре до секоја генерација млади луѓе во насока на откривање на нивната единствена улога како активни учесници во зачувувањето на нашето заедничко природно и културно наследство.

Уредниците на интерактивното Помагало (2010 г.)

Carméla Quin

Vesna Vujicic-Lugassy

Кон Образовното наставно помагало „Светското наследство во рацете на младите“ на македонски јазик

Во 1994 година Центарот за светско наследство и Мрежата на здружени училишта (ASPnet) започнаа исклучително значаен проект за директно вклучување на младите во заштитата и во промовирањето на светското наследство, што се темели на препораките искажани во членот 27 од Конвенцијата за заштита на светското културно и природно наследство на УНЕСКО (Париз, 1972). Овој проект прерасна во глобална образовна програма под наслов „Светското наследство во рацете на младите“, досега реализирана во повеќе од 130 држави. Методско-образовниот концепт на програмата е разработен во *Образовното помагало*, преведено на околу 30 национални јазици. Сето ова речовито зборува за полезноста и ефикасноста на *Помагалото*, но и за мисионерската улога и значење на оваа образовна програма на УНЕСКО за светското наследство.

Приклучувајќи се на најуспешната образовна програма на УНЕСКО, со големо задоволство ја претставуваме првата верзија на *Образовното наставно помагало „Светското наследство во рацете на младите“* на македонски јазик, реализирана во рамките на активностите на Здружената програма на ООН „Подобрување на меѓуетничкиот дијалог и соработка на заедниците“. Во рамките на оваа заедничка програма, партнерски се здружија Регионалното биро на УНЕСКО за Југоисточна Европа со седиште во Венеција и Универзитетот „Свети Кирил и Методиј“ во Скопје имплементирајќи го прифатениот проект на Филозофскиот факултет во Скопје под наслов „Јакнење на дијалогот и соработката преку интеркултурно образование и истражувања“.

Подготовката на *Образовното наставно помагало „Светското наследство во рацете на младите“* на македонски јазик ја поддржаа и активно ја помогнаа Националната комисија за УНЕСКО на Република Македонија и Проектната канцеларија на УНЕСКО во Скопје, кон кои ја упатуваме нашата искрена благодарност.

Нашето светско наследство

Република Македонија ги има преземено правата и обврските на Конвенцијата на УНЕСКО за заштита на светското културно и природно наследство од СФР Југославија, која го ратификуваше овој документ уште во дамнешната 1974 година. До моментот на распаѓањето на Федерацијата, на списокот на светското наследство беа впишани различни видови културно, природно и мешовито (културно и природно) наследство. Меѓу локалитетите беше вклучено и Охридското Езеро како природно наследство (1979), на кое е додадено и културното наследство на Охридскиот регион со што природното и културното наследство на Охридскиот регион од 1980 годината се вбројува меѓу светските локалитети со универзално значење кои се под патронатот на УНЕСКО. Културните и природните вредности на овој, и светски и наш, локалитет се протегаат на територијата на три општини: Охрид, Струга и Дебарца. Во неговите граници се вклучени крајбрежјето на Охридското Езеро со градовите Охрид и Струга, Националниот

парк Галичица и делови од планинскиот простор кон албанската граница од струшката страна.

Во соработката со Центарот за светско наследство на УНЕСКО, Националната комисија за УНЕСКО преку Министерството за култура на Република Македонија реализира значајни активности поврзани со Охридскиот регион како светско културно и природно наследство. Имено, во соработка со Министерството за култура и Министерството за животна средина и просторно планирање, покрај изготвувањето на Планот за управување со природното и културното наследство на Охридскиот регион, како една од обврските за придржување кон критериумите на УНЕСКО, беа изготвени и Законот за управување со Охридскиот регион како светско културно и природно наследство и Законот за прогласување на старото градско јадро на Охрид за културно наследство од особено значење, кои беа усвоени од Владата на Република Македонија (2011).

На Прелиминарниот список на УНЕСКО, кој е инструмент во процедурата за номинација на списокот на светското наследство, се вклучени и локалитетот (1) Кокино – мегалитска опсерваторија од бронзената доба, лоцирана североисточно од Куманово, на висорамнината Татичев камен, потоа (2) Марковите кули во близината на Прилеп, како и (3) пештерата Слатински извор во Поречката област. Археолошко-астрономскиот локалитет Кокино, кој според националната класификација на културното наследство е третиран како културен предел, е препознаен од НАСА како една од најстарите опсерватории во светот, по оние во Стоунхенџ (Велика Британија) и Абу Симбел (Египет). Марковите кули, пак, како и пештерата Слатински извор, претставуваат драгоцен примероци на природното наследство со неоспорно универзално значење.

Нашата соработка со УНЕСКО

X

Во Министерството за култура на Република Македонија има Сектор за меѓународна соработка со УНЕСКО, но највисокото тело кое ги координира соработката и програмските активности е Националната комисија за УНЕСКО, чиешто седиште се наоѓа во Министерството за култура. Оваа комисија е една од 197-те национални тела формирани за соработка со УНЕСКО во светот. Формирани од своите влади, а во согласност со членот 7 од Уставот на УНЕСКО, овие постојани тела имаат задача да воспоставуваат соработка на владините и на невладините организации со светската организација на полето на образованието, науката и културата. Членовите на Националната комисија за УНЕСКО, претседавана од Министерот за култура и координирана од Генералниот секретар, се избираат од редот на врвни научници и интелектуалци.

Многуброен и долг е списокот на реализирани и тековни проекти кои се резултат на интензивната соработка на Република Македонија со УНЕСКО на пространите полиња на културата, образованието, науката, комуникациите и информациите, како и во доменот на програмите за младите, граѓанското општество и за човековите права.

Особено е интензивна соработката на полето на културното наследство со Регионалното биро на УНЕСКО за Југоисточна Европа со седиште во Венеција, како и со Центарот за светско наследство на УНЕСКО со седиште во Париз. Приоритетно место во оваа соработка имаат проектите од областа на заштитата, презентацијата и популаризацијата на културното наследство и на разновидноста на културните изразувања, која сама по себе претставува богатство. Многубројните повеќенасочни активности почиваат на целосната примена на сите конвенции и препораки на УНЕСКО за културното наследство, чиешто експертско толкување резултираше со драгоцен збирка, подготвена од Македонскиот национален комитет на ИКОМОС. Покрај финансиската поткрепа на УНЕСКО за на-

шите значајни манифестации со етаблирана меѓународна позиција, поддршката во реализацијата на семинари, конференции и обуки, со посредство на УНЕСКО се доделени и повеќе стипендии за специјализации поврзани со културното наследство, а особено е важен финансискиот удел на УНЕСКО во реставрацијата и обновата на значајни споменици на културата во Македонија.

Во рамките на активностите во Декадата на ООН и УНЕСКО „Дијалог помеѓу цивилизациите”, Министерството за култура и Националната комисија за УНЕСКО, со директна помош на Владата, организираа повеќе меѓународни собири од највисок ранг.

Имено, во Охрид (2003) се одржа Регионалниот форум „Дијалог помеѓу цивилизациите” кој претставува прв самит на претседателско ниво во регионот. На Третата регионална конференција на министри за култура (Охрид, 2006) е усвоена Охридска декларација во која се нагласува современиот пристап во зачувувањето и заштитата на културното и природното наследство во регионот како неделиво, заедничко богатство на целиот свет. Во овој документ е ставен акцент на обуката, образованието и на комуникациите, особено меѓу младите кои имаат стожерна улога во зачувувањето на наследството. Во градот на УНЕСКО се одржа и Светската конференција за меѓурелигиски и меѓуцивилизациски дијалог на тема „Придонесот на верата и културата кон мирот, заемната почит и соживотот“ (Охрид, 2007). Во рамките на активностите за одбележување на „Декадата за култура на мирот“ се одржа Втората светска конференција за меѓурелигиски и меѓуцивилизациски дијалог „Религиите и културите - нераскинлива врска меѓу народите“ (Охрид, 2010). Едновремено, на оваа светска конференција беа одбележани и три значајни годишнини во Република Македонија: 100-годишнината од раѓањето на светската хуманистка Мајка Тереза, 1100-годишнината од упокојувањето на св. Наум Охридски и 1400-годишнината од објавувањето на Куранот.

Посебно треба да се издвои официјалната посета на генералниот директор на УНЕСКО, г. Коичиро Мацура, (2008) кој го отвори Регионалниот центар за дигитализација на културното наследство за земјите од Југоисточна Европа, сместен во Музејот на современата уметност во Скопје, кој функционира како дел од Управата за заштита на културното наследство. _

Драгоцената за едукацијата и популаризацијата на културното наследство на Македонија е објавената едиција „Македонско културно наследство“, составена од четири книги: „Христијански споменици“, „Османлиски споменици“, „Археолошки локалитети“ и „Охрид - светско наследство“. Во изработката на овој проект, финансиран од Регионалното биро на УНЕСКО, беа вклучени еминентни универзитетски професори и културни експерти. Проектот е промовиран во 2008 година едновремено со публикацијата „Охридските пораки за мир и соживот“ и со ДВД-записот, посветени на Светската конференција за меѓурелигиски и меѓуцивилизациски дијалог (2007).

Соработката и програмските активности на Македонија со УНЕСКО, потоа со Канцеларијата на УНЕСКО во Венеција, ИКПРОМ и ИКОМОС, се засновани на заемна колегијалност, почит и доверба. Секогаш реализирани со висок професионализам, тие претставуваат востановена практика која дава високи резултати.

Како поддршка на оваа соработка, резултираше и првата посета на генералниот директор на УНЕСКО, г-ѓа Ирина Бокова, која беше почесен гостин на Министерката за култура на јубилејното 50-то издание на Меѓународната манифестација „Струшки вечери на поезијата“ (2011).

Порака и поука

Илустративна метафора за наследството и причините зошто тоа треба да биде општо-планетарно добро, кое мора да се почитува, чува и заштити, е искажана од знаменитиот антрополог Томас Х. Ериксон и таа е забележена во книгата „Светското наследство и идентитетот“ на *Образовното наставно помагало* (стр. 86). Наследството, вели тој, „... е како корален гребен. Коралниот гребен се создава со многу пластови корални животни, но само најгорниот пласт е жив. По неколку години овие животни умираат и врз нив се напластува нов слој живи животни. Со секој нов слој, гребенот по малку се менува... станува повисок, малку поголем. Секое одделно животно се чини дека се движи слободно, но, всушност, е природно заглавено во претходната генерација. Во длабочините на морето, напластени едни над други, илјадници генерации корални животни се создавачи и (наедно) составни делови на истиот гребен. Ако се уништи некој од пластовите, се подрива целиот гребен.

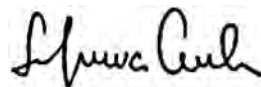
Нашиот свет е како корален гребен. Го граделе илјадници поколенија пред нас – нивните мисли, нивните дела, нивните достигнувања. Тоа е дел од нас – дел од она што сме ние... наш идентитет и наше наследство.“

Конвенцијата за заштита на светското културно и природно наследство е вистинската платформа врз која треба да се постави градењето на нашиот личен, колективен и национален однос кон културното и природното наследство создавано од дамнина за иднина... за навек.

Искрено веруваме дека свеста, почитта и заштитата на културното и природното наследство ќе се всадат во младите и преку имплементирањето во македонскиот образовен систем на едукативната програма на УНЕСКО „Светското наследство во рацете на младите“ и преку примената на *Образовното наставно помагало*.

Посакуваме овој проект да биде прилог повеќе во афирмацијата на високите природни и културни вредности на нашата земја, кои се неоспорни аргументи за добивање бележито место на репрезентативната мапа на УНЕСКО.

Уредник на *Образовното наставно помагало*
„Светското наследство во рацете на младите“ на македонски јазик (2011)

проф. д-р Анета Серафимова
Филозофски факултет
Универзитет „Свети Кирил и Методиј“ - Скопје

Амблемот на светското наследство и Патримонито

Конвенцијата за светското наследство го поврзува зачувувањето на културното и на природното наследство, како што е прикажано на амблемот.

Овој амблем ја симболизира меѓусебната зависност на културните и природните локалитети: средишниот квадрат е облик што го формираат луѓе, а кругот ја претставува природата, укажувајќи дека и двете се тесно поврзани. Амблемот е тркалезен како и светот, но едновременно симболизира и заштита.

Патримонито е „роден“ за време на одржувањето на работилницата на Првиот светски младински форум за светското наследство во Берген, Норвешка, во 1995 г., а го создаде група ученици кои зборуваа шпански и кои сакаа да создадат некој лик со кој би можеле да се идентификуваат. Патримонито на шпански јазик значи „малечкиот чувар на наследството“ и овој лик претставува млад помагач во чувањето на наследството.

xiii

Торта со Патримонито им посака добредојде на младите на Првиот африкански младински форум, одржан во Зимбабве во 1996 г.
© UNESCO

Како да се користи Наставното помагало

Ова помагало е подготвено за наставниците во средните училишта:

- ✓ кои предаваат насекаде низ светот во сосема различни услови, вклучувајќи ги и оние што се многу тешки (отсуство на училишна инфраструктура, недостапни наставни материјали и опрема, голем број ученици во класот, преоптоварени наставни планови итн.), како и за оние меѓу вас што работат во училишта опремени со најнова технологија во образованието (пристап до интернетот, ЦД-ромови итн.).
- ✓ оние што предаваат различни предмети: географија, историја, мајчин јазик, природни науки, математика, ликовна уметност итн., на ученици на возраст од 12 до 18 години.

Ова наставно помагало е организирано како „кутија со алатки“ од која можете:

- ✓ да одберете што сакате да употребите во или надвор од училищата денес, утре, следната недела или во текот на следните неколку месеци;
- ✓ да започнете да читате од почетокот на Помагалото за сугерираниот образовен пристап;
- ✓ да преминете директно на една од тематските целини: *Конвенција за светското наследство*, *Светското наследство и идентитетот*, *Светското наследство и туризмот*, *Светското наследство и животната средина*, *Светското наследство и културата на мирот*;
- ✓ да проучите референтни материјали содржани во Помагалото, како, на пример, *Конвенцијата за светското наследство*, *Мапата на светското наследство*, *пластифицираните фотографии*;
- ✓ да додадете сопствен материјал, како, на пример, информациите од вашата земја за локалитетите од *Списокот на светското наследство*, за акциите преземени за зачувување на културното и природното наследство во вашата земја и на други места, фотографии или мапи, материјал што вие и/или вашите ученици сте ги направиле.

Со цел да се олесни употребата на ова наставно помагало, вклучени се неколку „знаци“:

Овој „знак“, поставен на маргината, означува упатување на другите делови на ова наставно помагало.

Кога зборовите се **задебелени**, тоа значи дека за нив постои дефиниција во Помникот (Глосар) на објаснети зборови кој е дел од Референтните материјали.

Адреси на
контакти

Адресите за контакт се вклучени во Референтните материјали затоа што можеби ќе се јави потреба да контактирате со други организации за информации и документација поврзани со организацијата за заштита на светското наследство.

Список на
литература

Со оглед на тоа што не е можно да се вклучи целиот материјал поврзан со светското наследство, во делот за литературата е вклучен список на литературата и материјалите што можете да ги добиете бесплатно или да ги купите.

Наставното помагало вклучува 42 предложени **Активности за учениците** врамени во квадрати. Овие активности можат да се усогласат, модификуваат и развиваат во согласност со локалниот контекст и потребите на вашите ученици. За предложените активности да бидат полесни за примена, прикажани се со следниве сликички:

Вид активност

Дискусија

Сесии со визуелни материјали

Истражување

Екскурзии до локалитети од светското наследство

Вежби

Играње улоги

Детали за видот активност

Активности во училиштата

Предложени предмети

Вонучилишни активности

Референтни материјали

Препорачано времетраење

Други материјали

Наставното помагало вклучува **Работни листови за учениците** коишто може да се фотокопираат и да се поделат во училиницата, а учениците можат да пишуваат директно на нив.

Конвенција
за светското
наследство

Овој „знак“ се однесува на конкретните членови на *Конвенцијата за светското наследство*, а интегралниот текст на Конвенцијата е вклучен во Референтните материјали.

Куси описи

Овој „знак“ се однесува на *Куси описи*, документ на Центарот за светското наследство на УНЕСКО којшто вклучува опис на секој локалитет од списокот на светското наследство, индикација за критериумите применети при вклучувањето на некој локалитет на списокот на светското наследство и датумот на вклучувањето во овој список.

Мапа на
светското
наследство

Овој „знак“ се однесува на *Мапата на светското наследство* која претставува список на датумите на ратификација на сите држави-потписнички на *Конвенцијата за светското наследство*, како и на имињата на сите локалитети од списокот на светското наследство наведени според регионите.

Пластифи-
цирани
фотографии

Овој „знак“ се однесува на 26 пластифицирани фотографии на локалитети од списокот на светското наследство (називот и кус опис, датумот на запишување на списокот и критериумите применети за секој локалитет се напаметни на заднината на секоја фотографија).

Ви пожелуваме многу успех во примената на новите активности предложени во ова наставно помагало коишто, секако, претставуваат предизвик, а УНЕСКО ви останува на располагање за понатамошни информации и помош.

Образовен пристап кон светското наследство

„Наставниците се согласија дека главниот предизвик беше образованието во областа на светското наследство да се вклучи на сите нивоа во сите училишта низ светот.“

Првиот африкански младински форум
за светското наследство,
Викторини Водопади, Зимбабве/Замбија

Образовен пристап кон светското наследство

Интегриран пристап во наставата	4
Сугерирани ученички активности	4
Дискусија	4
Истражување	5
Вежби	5
Сесии со визуелни материјали (пластифицирани фотографии)	5
Екскурзии до локалитети од Списокот на светското наследство	5
Активност за учениците 1: Квиз за светското наследство	6
Посети на локалитети и музеи	6
Екскурзии до локалитети	6
Подготовка	7
Пред посетата	7
Посета на локалитетот	8
По посетата на локалитетот	8
Работен лист за учениците:	
Посета на локалитет од светското наследство	9
Посета на музеи	11
Посебни разговори за време на посетата на музејот	11
Истражување на некој предмет од музејот	11
Работен лист за учениците:	
Истражување на некој предмет од музејот	12
Посета на работилници	13
Играње улоги	13
Играње улоги во училиницата	13
Оживување на историјата низ драма на самите локалитети прогласени за светско наследство	14
Мирно решавање конфликти	14
Глобалното вмрежување и интернетот	15
Глобалното вмрежување	15
Пребарување на интернет во прилог на образованието за светското наследство	16
Интернет	16
Електронска пошта (е-пошта/e-mail)	16
Светската мрежа (www или web)	16
Зошто да се користи интернетот?	17
Светското наследство на интернет	18
АСПнет (ASPnet) на интернет	19
Корисни адреси на интернет	20

▲ Интегриран пристап во наставата

Исклучителните вредности и универзалната важност на зачувувањето на светското наследство за идните поколенија и опстанокот на нашата планета нудат многубројни единствени и често мултидисциплинарни и интердисциплинарни можности за предавање и учење. Со оглед на тоа што во повеќето училишта наставните планови се веќе оптоварени, а наставниците постојано се соочуваат со сè поголеми барања, оние што сакаат кај младите да го развијат чувството за важноста на зачувувањето на светското наследство досега се одлучувале за интегриран пристап.

Интегрираниот, мултидисциплинарен пристап им овозможува на наставниците по различни предмети, како историја, географија, биологија или мајчин и странски јазик, да воведат елементи на образование од областа на светското наследство во наставата што се одвива во училиниците. На крајот на секој од главните делови на ова наставно помагало се сугерира пристап кој подразбира преземање елементи и од други наставни планови. Тоа не значи дека сите пристапи ќе соодветствуваат на потребите на вашите ученици, но наставникот може да ги приспособи своите идеи кон сопствените услови и ограничувањата и можностите што ги има наставниот план.

Образованието во областа на светското наследство ги поттикнува наставниците по различни предмети да работат во тимови коишто на учениците ќе им ја пренесат желбата да научат повеќе, да го негуваат и да дејствуваат во полза на **зачувувањето** на светското наследство.

▲ Сугерирани ученички активности

Ученичките активности сугерирани во ова наставно помагало се конципирани со цел да го олеснат предложениот интегриран пристап во наставата. Овие активности се делумно истражени, тестирани и оценети од поголем број наставници избрани од различни делови на светот, а кои се дел од Младинскиот образовен проект на УНЕСКО за светското наследство од самиот почеток. Предложените пристапи можат лесно да се усогласат во секоја земја за да ги задоволат локалните потреби и различните образовни системи. Крајната цел на предложените техники на учење е да се инспирира и да се засили посветеноста на младите кон зачувувањето на нашето наследство и да се помогне во премостувањето на јазот што постои меѓу училиштето и општеството преку овозможување поттикнувачки активности со кои се промовира вклучувањето во заедницата.

Предложените ученички активности се сосредоточуваат врз 6 главни насоки на дејствување:

- дискусија;
- истражување;
- вежби;
- сесии со визуелни материјали;
- екскурзии до локалитети од списокот на светското наследство;
- играње улоги.

Дискусија

Образованието во областа на светското наследство им овозможува на младите да размислуваат и да дискутираат за значењето и вредноста на културното и на

природното наследство, за техниките што се неопходни за да се управува ова наследство, за предностите и опасностите што може да ги донесе масовниот туризам и сл. Со оглед на тоа што образованието во областа на светското наследство исто така вклучува и здобивање со знаење и дејствување, дебатните сесии се покажаа како најкорисни во запознавањето на учениците со зачувувањето на светското наследство и во нивното поттикнување активно да учествуваат во неговата заштита, активност што претставува доживотен процес.

Истражување

Како последица на напредокот во науката и технологијата, во некои општества се случуваат големи информатички револуции. Сè повеќе училишта имаат или ќе имаат во иднина пристап до банки на информации и податоци, истражувачки резултати, статистички податоци, или во библиотеците или преку интернет. Образованието во областа на светското наследство им дава на учениците знаење од областа на основните истражувачки методи, како на пример, пребарување и анализа на информации, носење заклучоци и формулација на предлози за дејствување во насока на зачувување на светското наследство.

Вежби

Образованието во областа на светското наследство го нагласува значењето на учењето преку активност, кога учениците се непосредно вклучени во тој процес. Овој пристап често се нарекува искуствено учење. Активностите вклучуваат креативност на учениците, имагинативност, вештини за решавање проблеми, уметнички талент и чувство за естетика и талент за играње игри или улоги. Некои од предложените вежби вклучуваат работни листови што можат да ги користат и лесно да ги пополнат учениците.

Сесии со визуелни материјали

Образованието во областа на светското наследство ги поттикнува учениците да учат за локалитетите внесени во **Списокот на светското наследство** (890 локалитети заклучно со јуни 2009 г.). Ова наставно помагало го олеснува процесот на учењето преку обезбедување голем избор на фотографски материјал. Многу млади ќе ги видат овие локалитети за првпат и веројатно нема никогаш да ги забораваат. Оние што имаат пристап до новите образовни технологии, како што се ЦД-ромовите и интернетот, се поттикнуваат да ги употребат за да ги откријат чудата на локалитетите на светското наследство.

Екскурзии до локалитети од Списокот на светското наследство

Младинскиот образовен проект на УНЕСКО за светското наследство покажа дека колку повеќе се учи за светското наследство, толку повеќе постои желба да се научи и да се истражува уште повеќе и преку сопствените граници и континенти. На тој начин, многубројните активности сугерирани во ова наставно помагало овозможуваат подобро разбирање на особеностите, вредностите и на заштитата на одбраните локалитети на светското наследство во различните делови од светот. Се надеваме дека фотографиите и информациите со кои се проследени ќе ги поттикнат учениците да си замислуваат како патуваат и истражуваат далечни места, на тој начин развивајќи посебен интерес и грижа за нив.

■ Активност за учениците 1

КВИЗ ЗА СВЕТСКОТО НАСЛЕДСТВО

Цел: да се утврди познавањето на учениците за локалитетите на светското наследство и да се развие нивниот интерес за зачувувањето на светското наследство

Вежба

Активност во училишната

1 училишен час

Географија, Општествени науки

Пластифицирани фотографии, Список на локалитети на светското наследство, Куси описи

Објаснете им на учениците дека ќе им дадете да решаваат квиз за светското наследство и побарајте од нив да направат листа со броеви од 1 до 26 и да го напишат името на локалитетот прикажан на фотографијата што ќе им ја покажете. Покажете им ги 26-те пластифицирани фотографии од Наставното помагало една по една така што ќе имаат време да го напишат името на локалитетот (за ваша употреба, името на локалитетот се наоѓа на заднината на фотографијата). Ако не се сигурни како се вика локалитетот треба да го напишат името на земјата во која мислат дека се наоѓа локалитетот.

Откако ќе завршат со одговорите на квизот, побарајте од учениците да го разменат својот список со ученикот до себе и да ги оценат списоците со по еден поен за секој точен одговор и со половина поен ако е точно името на земјата во која се наоѓа локалитетот прикажан на соодветната фотографија.

Посети на локалитети и музеи

Една возбудлива карактеристика на образованието во областа на светското наследство е можноста што ја нуди, а тоа е младите да излезат од училишната и да ги посетат локалитетите и музеите во нивната заедница, во земјата или во странство. За да се постигне оптималниот ефект, ваквите посети бараат грижливо планирање, ефикасна организација и активности што ќе следуваат потоа.

▲ Екскурзии до локалитети

Искусството покажува дека еден од највозбудливите моменти во образованието во областа на светското наследство е посета на некој локалитет од списокот на светското наследство. Подолу наведените практични чекори можат да резултираат со искуство што трајно ќе го паметат и наставниците и учениците.

Подготовка

За посетата на локалитетот да биде успешна, неопходен предуслов е соодветна подготовка. Ова го вклучува следново:

- подготвителна посета на локалитетот од страна на наставникот/наставниците;
- подготовка на прашалник пред и по посетата за да се процени дали се смениле познавањето, односот, вештините и однесувањето на учениците во поглед на локалитетот и неговото зачувување;
- подготовка на учениците за посебен вид активности, на пример, реконструирање на минатото, кажување приказни и легенди за локалитетот или изработка на цртежи на дадениот локалитет;
- планирање на работите со кои учениците ќе треба да ја проследат посетата по враќањето од локалитетот.

Пред посетата

Обидете се да вклучите група наставници по колку што е можно повеќе предмети за да ви помогнат да ги подготвите учениците за посетата. Наставникот по историја, на пример, може да даде податоци за локалитетот низ вековите, наставникот по географија може да ги истакне особеностите на местоположбата на локалитетот и неговите географски карактеристики, наставникот по мајчин и/или странски јазик може да обезбеди посебни текстови (книжевни, поетски, драмски), наставникот по ликовна уметност може да ги покани учениците да направат цртежи или макети на локалитетот, наставникот по математика може да побара учениците да пресметаат како бил изграден одреден културолошки локалитет или да го пресметаат приближниот број на видови на некој природен локалитет; наставникот по биологија може да ги запознае учениците со можните опасности што може да ги предизвикаат туризмот, загадувањето и негрижата врз локалитетот.

Направете посетата на локалитетот да биде незаборавно искуство за учениците така што ќе им понудите да се облечат во традиционалната облека, ќе земете со себе традиционална музика или ќе им предложите да ја пеат, ќе поканите посебен гостин и сл. Распрашајте се дали на локалитетот има лице задолжено за образование кое ќе ви помогне во планирањето на посетата.

Ако веќе постои едукативен материјал за локалитетот, употребете го со учениците пред посетата. Дознајте ги сите потребни практични информации (како на пример, цената на влезниците, времето на отворањето и затворањето на локалитетот, дали е дозволено фотографирање, дали има можност за купување храна или ужина, дали има продавници за сувенири, дали има тоалети, дали е достапна прва помош) и проверете дали може сите ученици да влезат истовремено или треба да бидат поделени во групи. Подгответе ги работните листови за учениците за да може да бидат пополнети за време на посетата и земете ги сите материјали неопходни за посетата, како: хартија за пишување и цртање, фото-апарати и моливи.

Ако имате камера, посетата може да се сними и потоа да им се прикажува на учениците, родителите и на другите.

Посета на локалитетот

Обидете се да предвидите различни видови активности за време на посетата на локалитетот, како, на пример, правење цртежи или фотографирање, правење интервјуа (со водичите на локалитетот или со вработените или, пак, меѓу самите

ученици), водење дневници за посетата, снимање со камера, овозможување одмор и рекреација (на пример: музички фестивал или посебна ужина што ќе ја подготват родителите, а учениците може да ја поделат и со вработените на локалитетот).

По посетата на локалитетот

Активностите што следуваат по посетата се еднакво важни колку и подготовките зашто на учениците им овозможуваат да ги процесираат своите искуства и да ги споделат со другите. Сугестиите за овие активности го вклучуваат следново:

- разговарајте со своите ученици за тоа што виделе и научиле вклучувајќи ги и нештата што најмногу и најмалку им се допаднале;
- предложете им на учениците нов истражувачки проект, на пример, како да го подобрат локалитетот за поуспешно да го промовира туризмот, а едновременно и да го заштитат, проучете ги можните загрозувања на локалитетот и можните решенија, дајте предлози за млади водичи кои би помогнале во работата со туристите;
- поканете ги учениците да насликаат поголеми платна или да направат поголеми скулптури врз основа на скиците и цртежите што ги направиле и потоа да ги изложат;
- поттикнете ги учениците да ги развијат фотографиите што ги сликале во текот на посетата и да приредат изложба на која учениците или родителите би можеле да изберат неколку најдобри фотографии на локалитетот кој претставува културно или природно наследство, а притоа да обезбедат симболични подароци за победниците;
- поканете ги учениците да пратат напис за посетата за училишниот и/или на локалниот/националниот дневен весник;
- побарајте од учениците да дадат предлог за посета на други локалитети.

Работни
листови за
учениците
Посета на
локалитет
од светското
наследство

Младински форум на светското наследство во Пекинг. © UNESCO

Работен лист за учениците

Секој ученик да го пополни овој прашалник пред, за време и веднаш по посетата на локалитетот (по можност локалитетот да биде од Списокот на локалитети на светското наследство).

Име на локалитетот _____

Име на ученикот _____

Датум на посетата на локалитетот _____

Запиши ги своите очекувања од посетатата (што сакаш да откриеш, за што сакаш да научиш и сл.):

За време на посетата

Нацртај некоја особеност или дел од локалитетот што ти се допадна (употребни посебен лист)!

Забележи некои факти и бројки што ги научи во врска со локалитетот!

Напиши нешто и за работите што ги открија твоите сетила: кога ќе ги затвориш очите, опиши што си слушал/а, мирисот што си го осетил/а и аспектот на локалитетот што оставил најсилен впечаток на твоето сетило за:

Слух _____

Мирис _____

Вид _____

По посетата

Дали ги исполни твоите очекувања посетата на локалитетот?

да

не

Објасни:

Работен лист за учениците

Зошто мислиш дека е важен овој локалитет?

10

Завршни забелешки:

Потпис

Датум

▲ Посета на музеи

Посетувањето музеи е уште еден важен аспект на образованието во областа на светското наследство, а вработените во музеите и членовите на **Меѓународниот совет на музеите (ИКОМ/ICOM)** можат да бидат корисни партнери на наставниците. Музеите се често единствените места каде што можат да се видат и да се проучат докази за одредена културолошка или природна особеност.

Клучна улога за училиштата што не се наоѓаат до некој музеј може да имаат другите локални места, локалното население, родителите, бабите и дедовците во присеќавањето на минатото и во поврзувањето на минатото со сегашноста.

Ученици во посета на историски музеј, некогашниот Дом на робовите на островот Гори, Сенегал. © UNESCO

АСП ученици слушаат специјално предавање во Римскиот музеј, Александрија, Египет. © UNESCO

Посебни разговори за време на посетата на музејот

Некои музеи се огромни и во нив се чуваат илјадници предмети и артефакти така што младите не можат да ги усвојат информациите и не можат веднаш соодветно да ги проценат изложените предмети. Оттаму, при посетата на музејот би било пожелно наставниците да се сосредоточат на одредена тема/област и да ангажираат предавач (некој што има големо знаење, но едновремено е и забавен).

Истражување на некој предмет од музејот

Пред посетата на музејот на секој ученик може да му се даде да разгледува некој предмет и детално да го проучи, а особено за време на самата посета. За да се олесни оваа задача, на секој ученик може да му се даде работен лист (истражување на некој предмет од музејот). По посетата, откако ќе се вратат во училищата, учениците ќе можат да ги презентираат своите белешки.

Работен лист за учениците

Наведи го музејскиот предмет што треба да биде истражен!

Аспекти што треба да се набљудуваат	Прашања	Забелешки при набљудувањето на предметот	Неопходно понатамошни истражувања
Физички особености	<ul style="list-style-type: none"> ■ Која е бојата на предметот? ■ Како мириса? ■ Каков звук произведува? ■ Од што е направен? ■ Дали е природен или изработен? ■ Дали е целосно зачуван? ■ Дали е сменет, приспособен или поправан? ■ Дали е излитен? 		
Конструкција	<ul style="list-style-type: none"> ■ Дали е рачно изработен или со некоја направа? ■ Дали бил излеан од калап или е составен од делови? ■ Како бил составен? 		
Намена	<ul style="list-style-type: none"> ■ Како се користел предметот? ■ Дали бил пренаменет предметот? 		
Изглед	<ul style="list-style-type: none"> ■ Дали е добар за намената за која бил направен? ■ Дали е украсен? ■ Дали при изработката на предметот се користеле најдобри материјали? ■ Дали ти се допаѓа како изгледа? ■ Како би го направил ти? 		
Вредност	<ul style="list-style-type: none"> ■ Колку вреди? ■ Колку вредел за луѓето што го направиле? ■ Колку вредел за луѓето што го користеле? ■ Колку вреди за луѓето што го задржале? ■ Колку е вреден за тебе? ■ Коку вреди за музејот? ■ Колку вреди за некој колекционер? 		

Посета на работилници

Некои видови занаетчиски производи (на пример, од грнчарството) какви што може да се видат во музеите и ден-денес ги изработуваат занаетчии чија умешност со десетлетија, па и со векови, се пренесувала од колено на колено. Ако се организираат посети на занаетчиски работилници, учениците преку најнепосреден допир ќе можат и самите да видат како и денес се работат традиционалните занаети чии производи ги гледале во музеите. Така ќе можат да ги согледаат врските меѓу сопствените идентитети, наследството (вклучително и светското наследство) и локалните занаети.

Список на референтни материјали

Играње улоги

Голем број наставници кои сакаат да ги заинтересираат учениците за зачувување и конзервација на светското наследство увиделе дека играњето улоги е мошне корисно. Играњето улоги има пет главни учебни цели:

- изградба на свест;
- тешките и апстрактни теми да се направат поразбирливи;
- усвојување нови истражувачки вештини;
- создавање ставови и долгорочна посветеност;
- развој на креативниот потенцијал кај учениците.

▲ Играње улоги во училницата

Конзервацијата на светското наследство подразбира голем број прашања кои претставуваат предизвик, а кои понекогаш се и сложени; како, на пример, кога треба да се одлучи дали на списокот на светското наследство да се додадат нови локалитети, да се изберат соодветни заштитни материјали и конзерваторски методи, да се одлучи за развојот на некое подрачје (уривање стари градби, развој на туризам, изградба на нови патишта итн.), при планирањето на заштитата на локалитетот и неговото управување, инспекцијата на локалитетите, промотивните кампањи или кога треба да се реши за приоритетно распределување на средствата за поддршка на еден локалитет наместо на друг.

Преку играњето улоги, учениците подобро ќе ги разберат овие прашања и ќе осознаат како да носат соодветни одлуки. Наставникот треба да го подели класот на мали групи и да побара од секоја група да размисли и да го истражи ставот на групата или на ликот што треба да се одигра. Може да им се помогне и така што ќе им се каже каде би можеле да ги најдат неопходните информации и податоци.

Исто така, наставникот може однапред да подготви картички со профили во кои се дадени насоки и да ги подели на секоја група. Секоја група го дефинира/одредува својот став и избира еден ученик кој ќе учествува во играњето улоги, при што секој играч ги брани ставовите на својата група. Останатите ученици ја играат поротата или комисијата која во контекст на излагањата гласа каква одлука ќе се донесе.

За да можат учениците во целост да го сфатат процесот на играњето улоги, треба да се преземат следниве чекори:

- да се утврди видот на предизвикот кој се појавил при конзервација на локалитетот означен како светско наследство;
- учениците кои застапуваат различни групи на интерес изложуваат можни начини за совладување на тој предизвик;

- учениците ги оценуваат предложените решенија;
- учениците демократски го избираат најдоброто решение;
- учениците решаваат како ќе се спроведе решението;
- учениците ги разгледуваат последиците од избраното решение.

▲ Оживување на историјата низ драма на самите локалитети прогласени за светско наследство

Поставувањето историска драма на локалитет од списокот на светското наследство може трајно да се вреже во спомените на младите. Неколку прочуени драми се поставени на локалитети кои се светско наследство, како Шекспировиот „Хамлет“ во замокот Кронборг во Данска или Вердиевата „Аида“ во Луксор, Египет. Учениците во рамките на проектот на УНЕСКО за Мрежата на здружени училишта (ASPnet) во градот Сплит, кој е на списокот на светското наследство, поставија драма за римскиот император Диоклецијан токму во остатоците од неговата палата.

▲ Мирно решавање конфликти

Понекогаш во врска со заштитата на светското наследство се јавуваат и конфликти кои, на пример, настануваат поради имотни спорови, поради војна, или поради предлози за градежен развој, а овие конфликти мора да се решаваат мирно преку креативни и правични решенија. Играњето улоги може да им користи на младите да се здобијат со вештини за ненасилно решавање конфликти, да ги оспособи да ги гледаат работите од различни стојалишта и да сфатат колку е важен и применлив концептот на компромис.

Наставниците можат да подготват сценарио: на пример, развоен градежен план наспроти заштита на локалитет од светското наследство. Класот може да се подели на различни групи, а секоја група да добие конкретна улога: на пример, некој ќе биде раководител за градежен развој, друг ќе биде традиционален кустос на локалитет, куратор на некое културно наследство, локален градоначалник, локален градежник или турист. списокот што следува може да им се подели на сите групи т.е. на сите учесници за да им се помогне да се подготват за расправата во преговорите од кои треба да произлезе решение со кое сите би биле задоволни и кое во иднина нема да предизвикува проблеми.

Контролен список за дебата за заштита на светското наследство низ мирно решавање конфликти преку играње улоги:

1. Концентрирајте се на прашањето, а не на говорникот.
2. Обидете се да се ставите во кожата на противникот (противниците) и запомнете дека една група може да има и повеќе интереси.
3. Дозволете им на противниците слободно да си ги искажат мислите и чувствата. Слушајте внимателно!
4. Обидете се да ги разберете противниците и да утврдите кои им се главните аргументи.
5. Прашувајте суштински прашања, а не само да нафрлате искази со кои ги отфрлате нивните.

6. Водете сметка противникот да разбере што му велите.

7. Не губете се во подробности.
8. Најдете решенија што подеднакво ќе ги задоволат сите групи ако е тоа можно. Целта е да се најде соодветно решение.
9. Не заканувајте им се на противниците.
10. Не попуштајте под притисок.
11. Изненадувајте со позитивни предлози.
12. Решавајте го конфликтот во фази, постепено, зафаќајќи се со најтешките прашања.
13. Соработувајте за да оневозможите нови конфликти.
14. Договорете се како би се решавале во иднина некои нови конфликти.

Наставникот треба да се држи во втор план и да набљудува, но да биде и подготвен да помогне (доколку се побара тоа).

Глобалното вмрежување и интернетот

Живееме во време на информациска експлозија. Преку интернетот можеме веднаш да пристапиме до библиотеки, бази на податоци, архиви, метеоролошки извештаи, производи за широка потрошувачка и др. кои се наоѓаат на разни страни од светот. Информациите и податоците се битни аспекти на образованието и истражувањата за светското наследство, а новата технологија им отвора на наставниците и на учениците нови и возбудливи начини за откривање на вредностите на локалитетите кои се културно и природно наследство и им овозможува да научат повеќе за нивната заштита.

Меѓутоа, интернетот не им е достапен на сите и насекаде во светот, па повеќето луѓе сè уште немаат пристап до него. Сепак, со падот на цената на компјутерите и благодарение на тоа што во целиот свет евтините телекомуникациски услуги стануваат сè подостапни, се очекува бројот на корисници сè повеќе и сè побрзо да се зголемува.

▲ Глобалното вмрежување

Младинскиот образовен проект на УНЕСКО за светското наследство им овозможува на училиштата да станат дел од глобалната мрежа која опфаќа секакви средни училишта низ светот. Битна димензија на Проектот е заедничкото учење и размената на искуства при изнаоѓањето нови и делотворни начини за внесување на прашањата од доменот на светското наследство во наставните планови.

Повеќето училишта што учествуваат во Проектот членуваат и во проектот на **УНЕСКО за Мрежата на здружени училишта (ASPnet)** чија цел е да ги зајакнува хуманистичките, културните и меѓународните димензии на образованието преку пилот-проекти, како што е Младинскиот образовен проект на УНЕСКО за светското наследство кој се спроведува преку АСПнет (ASPnet) заедно со **Центарот за светско наследство при УНЕСКО**. Училиштата од АСПнет (ASPnet) често создаваат врски и вршат размени кои подразбираат размена на искуства, понекогаш дури и заедничко користење на ресурсите со кои располагаат.

Поврзувањето на ученици и наставници од разни краишта на светот е уште еден суштински дел од вмрежувањето, а УНЕСКО го прави тоа преку своите **младински форуми за светското наследство** и преку спроведување регионални и под-регионални работилници за наставниците. Исто така, **државите-членки** на УНЕСКО се поттикнуваат да преземаат иницијативи за организирање обуки за наставниците и учениците.

Се разбира, скапо е да се донесат ученици и наставници од разни земји. Меѓутоа, примената на новата технологија за вмрежување, како што е интернетот, се покажува како мошне делотворно средство за меѓусебно запознавање и им овозможува на луѓето да негуваат жива и редовна комуникација и да разменуваат идеи.

Делотворното вмрежување налага и постојан протек на информации и цврсти партнерства. УНЕСКО редовно шири информации за Младинскиот проект за светското наследство преку интернетот и во разни изданија.

▲ Пребарување на интернет во прилог на образованието за светското наследство

Средствата за пристап до информации денес доживуваат невидени промени и невиден развој благодарение на достапноста на новите комуникациски технологии. Денес голем предизвик за младите е да се снајдат во напливот од мноштвото информации и податоци кои им се достапни и да усвојат критички став кон нив. Понатаму, учениците треба да знаат што, како и каде да бараат.

Интернет

Интернетот е глобална мрежа за размена на информации која се потпира врз заеднички протокол или стандард за комуникација. Преку него стануваат достапни информациски бази, електронски списанија, библиографии и софтвер, а овозможува и нови форуми за размена и ширење на информации. Денес интернетот се шири со брзина која своевремено никој не можел да ја предвиди. Секојдневно се додаваат нови интернет-страници. Во 1995 година имало 56 милиони корисници на интернетот, а до 2000 година овој број се зголемил на 360 милиони активни корисници на интернет. Во 2008 година бројката на активни корисници на интернетот се зголемува на 1,5 милијарда, а во 2011 година изнесува околу 2 милијарди.

Електронска пошта (е-пошта/e-mail)

Електронската пошта е метод за испраќање пораки преку компјутери. Пораките се пишуваат на компјутер кој е електронски поврзан со други компјутери преку модем и телефонски или електрични водови. Секое училиште кое има каков и да е компјутер со модем со каква и да е брзина и кое има телефонски или електричен вод може да разменува електронска пошта и така да биде дел од новата глобална комуникациска мрежа.

Светската мрежа (WWW или веб)

Светската мрежа е една од низата алатки што се на располагање преку интернетот и кои им овозможуваат на корисниците своите информации да ги соопштат на глобалната публика. Корисниците на компјутери истакнуваат информации исто како на огласна табла.

Поединечните страници на мрежата се познати како мрежни страници (или веб-страници). Обично на нив има посебно истакнати зборови или фрази кои овозможуваат врски до други релевантни информации (документи, организации итн.) што ги има на други веб-страници.

Некои веб-страници нудат информации во текстуален облик, а други може да содржат и слики, анимации или звук.

Мрежното место (веб-локацијата) е збирка на мрежни страници што ги поставува една установа, организација, едно лице, училиште итн.

Зошто да се користи интернетот?

Интернетот им нуди на наставниците и на учениците многу нови извори на информации, како и многу можности за остварување непосреден контакт со други наставници, ученици и училишта во светот. На учениците треба да им се обезбедат неопходните вештини и неопходната опрема за да можат да ги искористат ресурсите што ги нуди оваа огромна мрежа.

Користењето на интернетот може да помогне:

- учениците да се запознаат со главните функции на интернетот;
- да се развијат вештини за користење на информатичката технологија при истражувања на полето на светското наследство;
- да се овозможи пристап до информации, електронско новинарство, софтверски програми и форуми за размена на информации за конкретни теми од областа на светското наследство;
- во промоцијата на меѓукултурното учење благодарение на тоа што на учениците ќе им се овозможи непосредно да стапат во контакт со своите вршници во други делови од светот;
- да се поттикнат учениците да ја користат информатичката технологија за решавање проблеми во конкретни ситуации.

Преку интернетот и преку електронската пошта самите ученици ќе можат на вршниците од далечни краишта да им ги претстават својата култура, своите обичаи, вредности и наследства. Без да излезат од училиштата, можат непосредно да комуницираат со ученици во сопствената земја и во странство за да дознаат повеќе за другите и за нивните култури, цивилизации и наследства. Училишта од разни краишта на светот можат да соработуваат во заеднички проекти за заедно да го заштитиуваат нашето заедничко наследство од опасности или од уништување и загадување, од урбанизација, од војни и од негрижа.

Активности:

1. Погледнете ја веб-страницата на УНЕСКО за светското наследство и откријте која организација работи на заштитата на светското наследство (<http://www.unesco.org/whc>).
2. Пребарајте го мрежното место (веб-локацијата) на АСПнет (ASPnet) за да пронајдете училиште вклучено во проектот за образование во областа на светското наследство (<http://www.unesco.org/education/asp>).
3. Изработете проект за образование од областа на светското наследство во кој, на пример, ќе се опише и спореди туризмот во две земји поврзани со некои локалитети што му припаѓаат на светското наследство.
4. Подгответе списоци на локалитети предложени за впишување во списокот на светското наследство и разменете ги со некои училишта во други земји.

5. Изработете стрип за посетата на Партимонито на некој ваш локалитет и испратете го до други училишта.
6. Пребарајте некоја голема универзитетска библиотека во друга земја и подгответе библиографија за конкретен локалитет од списокот на светското наследство.
7. Соберете средства за да опемите и поврзете со интернет некое училиште што се вклучило во образование од областа на светското наследство кое не располага со неопходната опрема.
8. Изработете интернет-страница на своето училиште на која ќе ги опишете своите проекти од областа на светското наследство.
9. Користете ја мрежата за да комуницирате со своите врстници во друга земја и да се осврнете на некои посебни аспекти на образованието за светското наследство.
10. Погледнете ја веб-страницата за Едукација за/на светското наследство и Мрежата на здружени училишта (World Heritage Education & ASPnet).

▲ Светското наследство на интернет

Службената веб-локација на Секретаријатот за Конвенцијата за заштита на светското наследство е извор на најточните информации за списокот на светското наследство, за Конвенцијата и за многуте негови партнери низ светот. Мрежното место (веб-локацијата) содржи информации за локалитети и за Конвенцијата, документи за Комитетот од неговото основање во 1992 г., потоа содржи информации за активности, збиднувања, изданија, вести, начини за да се помогне и попис на лицата со кои треба да се оствари контакт во многуте организации кои се занимаваат со заштитата на нашето заедничко наследство. Сите локалитети на списокот на светското наследство се опишани на своја мрежна страница (веб-страница), а се даваат и врски до партнерските организации кои овозможуваат дополнителни информации. Исто така, секоја од земјите-потписнички на Конвенцијата е опишана на сопствена веб-страница на која се дадени податоци за контакт, врски до релевантни веб-страници и се наведени нејзините активности на полето на светското наследство.

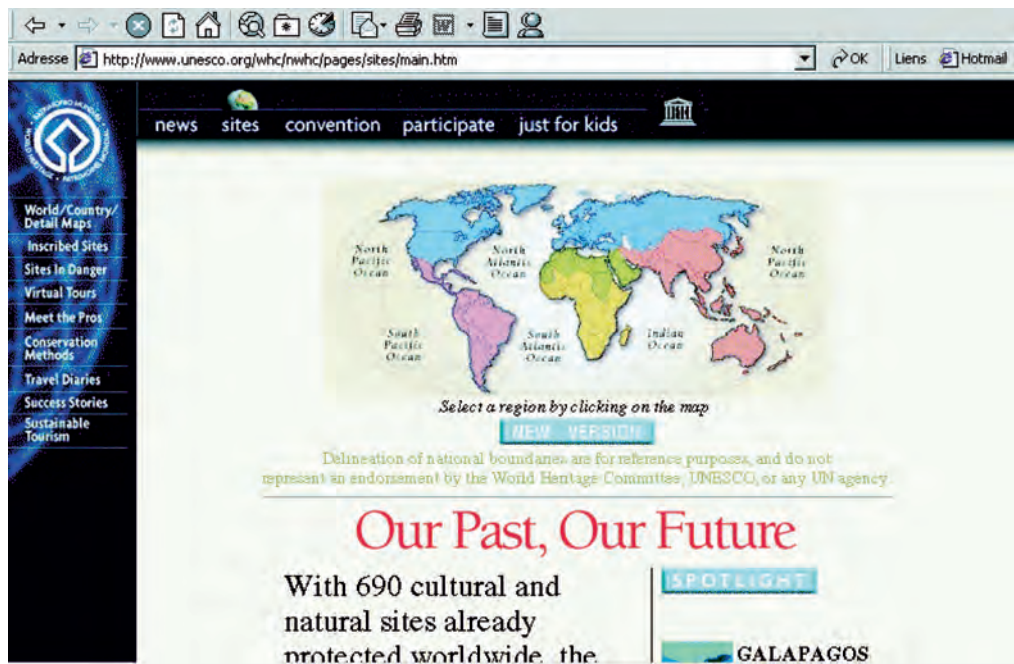
Мрежното место (веб-локацијата) на светското наследство е поделено на следниве тематски подрачја:

ВЕСТИ И НАСТАНИ (NEWS&EVENTS) – ги прикажува новостите кои се поврзани со локалитетите на светското наследство и нивната заштита, а ги објавува и посебните случувања, како што се состаноци, конференции и работилници.

ЛИСТА (LIST) – го прикажува целосниот список на локалитетите на светското наследство. Тука е вклучена и интерактивна мапа за лоцирање на локалитетите, како и описи, документи и визуелен материјал за сите 890 локалитети од списокот при што има и можност за пребарување по региони и категории. Тука се вклучени и информации за постапката за номинирање на некој локалитет за светско наследство.

ЗА СВЕТСКОТО НАСЛЕДСТВО (ABOUT WORLD HERITAGE) – ја објаснува историјата на Конвенцијата за светското наследство и нејзиното значење, вклучувајќи ја улогата на државите потписнички, потоа ја објаснува историјата на Комитетот за светското наследство, на советодавните тела и на сите други чинители и учесници во зачувувањето и заштитата на светското наследство и нивно студиско менаџирање.

АКТИВНОСТИ (ACTIVITIES) – ги прикажува проектите за промоција и заштита на локалитетите на светското наследство, вклучувајќи информации за краткорочни специјализирани програми за итно дејствување на загрозувани локалитети, како

и информации за долгорочни проекти од Едукативната програма за светското наследство (World Heritage Education Programme) кои се во областите: конзервација, менаџирано планирање, техничка помош, професионална обука и градење свест.

ПУБЛИКАЦИИ (PUBLICATIONS) – ги вклучуваат сите изданија за светското наследство, како што се: „Магазинот за светското наследство“ (World Heritage Magazine), мапата на сите локалитети на светското наследство, „Едиции за светското наследство“ (World Heritage Paper Series) и соодветни брошури и промотивен материјал достапни за возрасни и за деца на различни јазици.

УЧЕСТВО (PARTICIPATE) – дава информации за волонтирање, донирање и набавка на публикации. Во него се вклучени и информации за партнерство при развојот на постојните нивоа на техничко и административно искуство, како и информации за финансиско асистирање при раководењето на светското наследство.

ИЗВОРИ (RESOURCES) – содржат документи, формулари и алатки потребни за имплементирање на Конвенцијата за светското наследство и даваат релевантни референци и за целосно разбирање на нејзините суштина и цели.

Посетете го мрежното место (веб-локацијата) за светското наследство на <http://www.unesco.org/whc>

Други адреси што би било добро да се запомнат:

Список на светското наследство: www.unesco.org/whc/heritage.htm

Список на загрозеното светско наследство: www.unesco.org/whc/danglist.htm

▲ АСПнет (ASPnet) на интернет

Интернет-страницата <http://www.unesco.org/education/asp> на проектот на УНЕСКО за Мрежата на здружени училишта ASPnet (Associated Schools Project Network) содржи општи информации за Мрежата, за нејзините цели, бројот на училиштата и земјите што учествуваат, најзначајните проекти, расположливата документација, текстови од Практичниот прирачник на АСПнет (ASPnet) и брошури. Доколку ви се потребни натамошни информации, обратете се преку електронска пошта на: aspnet@unesco.org

▲ Корисни адреси на интернет

ПРОЕКТ НА УНЕСКО ЗА МРЕЖАТА НА ЗДРУЖЕНИ УЧИЛИШТА (ASPnet)
<http://www.unesco.org/education/asp>

ЦЕНТАР ЗА СВЕТСКО НАСЛЕДСТВО ПРИ УНЕСКО
<http://www.unesco.org/whc/>
е-пошта: wh-info@unesco.org

СПИСОК НА СВЕТСКОТО НАСЛЕДСТВО
<http://www.unesco.org/whc/nwhc/pages/sites/main.htm>

СВЕТСКИ СОЈУЗ ЗА ЗАШТИТА НА ПРИРОДАТА (IUCN)
<http://www.iucn.org>

МЕЃУНАРОДЕН СОВЕТ ЗА МУЗЕИ (ICOM)
<http://www.icom.org>

МЕЃУНАРОДЕН СОВЕТ ЗА СПОМЕНИЦИ И ЛОКАЛИТЕТИ (ИКОМОС/ICOMOS)
<http://www.icomos.org>

МЕЃУНАРОДЕН ЦЕНТАР ЗА СТУДИИ ЗА ЗАШТИТА И РЕСТАВРАЦИЈА НА КУЛТУРНОТО НАСЛЕДСТВО (ИССРОМ)
<http://www.iccrom.org>

ИНТЕРНЕТ-РЕСУРСИ ЗА КОНЗЕРВАЦИЈА НА НАСЛЕДСТВОТО
<http://www.cr.nps.gov/ncptt/irg/>

ОРГАНИЗАЦИЈА НА ГРАДОВИТЕ НА СВЕТСКОТО НАСЛЕДСТВО (ОВННС)
<http://www.ovpm.org>

Конвенција за светското наследство

„ . . . оштетувањето или исчезнувањето на . . .
културното или на природното наследство
претставуваат штетно осиромашување на
сите нации во светот.“

Преамбула на Конвенцијата
за светското наследство

Конвенција за светското наследство

Цели

Познавања	23
Однесување	23
Вештини	23

Свеста за нашето наследство

Што е наследство?	24
-------------------	----

Активност за учениците 2:

Значењето на наследството	25
Сериозни опасности за опстанокот на нашето наследство	26

Спасување на светското наследство

Успешниот потфат со Абу Симбел	27
--------------------------------	----

Активност за учениците 3:

Седумте светски чуда	28
Изработка на нацрт - конвенција за спас на нашето светско наследство	29

Активност за учениците 4:

Дефинирање на наследството и заштитата	29
--	----

Конвенција на УНЕСКО за светското наследство

Конвенција за светското наследство	30
------------------------------------	----

Активност за учениците 5:

Заштита на наследството - националното право и меѓународните конвенции	32
Природата и културата се тесно поврзани	33
Културното и природното наследство	33
Културни предели	34

Постапка за зачувување на светското наследство

Список на светското наследство – локалитети со исклучителна универзална вредност	36
Глобална стратегија за репрезентативен и урамнотежен Список на светското наследство	36

Активност за учениците 6:

Изработка на макета на локалитет од светското наследство	38
--	----

Активност за учениците 7:

Идентификација на локалитети од светското наследство во вашиот регион	39
---	----

Работен лист за учениците:

Идентификација на локалитети од светското наследство во вашиот регион	40
---	----

Критериуми за избор на локалитети на светското наследство

Критериуми за избор на локалитети на светското културно и природно наследство	41
Критериуми за избор на локалитети на мешовитото културно и природно светско наследство	42
Примена на критериумите	42

Активност за учениците 8:

Лоцирање локалитети на светското наследство	43
---	----

Работен лист за учениците:

Лоцирање локалитети на светското наследство	44
---	----

Активност за учениците 9:

Разбирање на критериумите за светското наследство	46
---	----

Работен лист за учениците:

Разбирање на критериумите за светското наследство	47
---	----

Активност за учениците 10:

Номинирање културни и природни локалитети	49
---	----

Работен лист за учениците:

Номинирање културни и природни локалитети	51
---	----

Комитет за светското наследство и Центар за светското наследство при УНЕСКО

Активност за учениците 11:

Седница на Комисијата за национално наследство	53
--	----

Активност за учениците 12:

Историски центар Санта Круз де Момпос, Колумбија	54
--	----

Следење на степенот на зачуваност на локалитетите од светското наследство

Список на загрозено светско наследство	59
--	----

Активност за учениците 13:

Јелоустоун, САД	61
-----------------	----

Активност за учениците 14:

Подготовка на радиоемисија за светското наследство	64
Фонд за светското наследство	64

Активност за учениците 15:

Подигнување на свеста	66
-----------------------	----

Други училишни предмети: Конвенција за светското наследство

Цели

Познавања

Да им помогне на учениците да се здобијат со знаење и разбирање на:

- поимите за наследството и за светското наследство;
- законите со кои се соочува светското наследство;
- значењето на *Конвенцијата за светското наследство*;
- критериумите што се применуваат за оправданоста на впишувањето на локалитетите на *Списокот на светското наследство*;
- суштинското значење на процесот на зачувување на светското наследство.

Однесување

Да се поттикнат учениците:

- да се вклучат во заштитата на локалното наследство;
- да ги почитуваат и да ги ценат локалитетите на светското наследство;
- да станат посвесни за другите култури и да бидат повеќе заинтересирани за нив;
- да ја почитуваат културната и природната разновидност.

Вештини

Да им се помогне на учениците да ја развијат способноста:

- да носат одговорни одлуки во зачувувањето на локалното и светското наследство;
- да предлагаат можности за решавање проблеми и да придонесуваат кон нивното решавање кога станува збор за прашања поврзани со светското наследство;
- да придонесуваат кон зачувувањето на наследството;
- да вршат истражувања и да користат аналитички техники за да научат повеќе за светското наследство.

Свеста за нашето наследство

▲ Што е наследство?

Наследството често се дефинира како она што ни е оставина од минатото, она со што живееме денес и она што им го оставаме на идните поколенија за да учат од него, за да му се восхитуваат и за да уживаат во него.

Во речник може да се прочита дека наследството се дефинира како нешто што се наследило.

Наследство

1. Она што се наследило или што може да се наследи....
2. Фактот на наследување; редоследот на наследување. . . .
3. Сè што се дава или се добива во лична сопственост. . . .
4. Наследена целина или наследен дел. . . .

Shorter Oxford Dictionary

Можеби сакате за наследство да ги сметате оние места и предмети што сакаме да ги зачуваме. Тоа се културни и природни места и предмети што ги цениме бидејќи ни доаѓаат од предците или се убави, важни за науката и незаменливи примери и извори на живот и инспирација. Тие ни се мерила, референтни точки, наш идентитет. Ова наследство често ги одразува животите на нашите предци и често денес опстанува само благодарејќи на конкретните напори да се зачува.

24

Светското
наследство и
идентитетот

Можете ли да си го замислите крајот во кој живеете без наследство? На пример, размислете за местата каде што живеете вие и вашите ученици. Што ги претставува минатото, сегашноста и иднината? Што треба да се зачува? Што е заменливо? Што е незаменливо?

Светот има и културно и природно наследство. Можеби знаете за археолошки локалитети или локалитети со карпеста уметност во вашиот крај, за некоја црква, за некое друго верско место или светилиште или за некој историски град. Ова се вика **културно наследство**. Сево ова е недвижно наследство (зашто не може лесно да се премести). Предметите кои претставуваат наследство, како парички, ботанички примероци, слики, статуи или археолошки предмети, се **движно наследство** (лесно може да се пренесат од едно на друго место).

Недвижно културно наследство:
Таџ Махал, Индија. © UNESCO/P. Leclaire

Движно културно
наследство:
Африканска маска.
©UNESCO/P. Leclaire

■ Активност за учениците 2

ЗНАЧЕЊЕТО НА НАСЛЕДСТВОТО

Цел: да се сфатат значењето, вредноста и видовите наследства

Дискусија

Активност во училиницата

2 училишни часа

Јазик,
Историја,
Општествени науки

Пластифицирани фотографии

Лични предмети

Движно наследство

✓ Покажете им на учениците некој свој предмет (на пример: слика, парче накит, черга или некој земјен сад) што од колено на колено ви го оставиле поколенија од вашето семејство и што го сакате и го цените. Објаснете дека предметот е пример за движно наследство бидејќи може лесно да се пренесе. Дали е тоа културно или природно наследство?

✓ Поразговарајте!

→ За каков предмет се работи? Зошто го сметате за вреден и зошто сакате да се грижите за него и да го зачувате? Ако сакате да се грижите за него и да им го пренесете на своите деца, што мора да направите за да го заштитите?

→ Замолете ги учениците утре на час да донесат по еден предмет што го сметаат за вреден. Направете привремен музеј во училиницата така што ќе ги изложите предметите и поразговарајте за нив. Зошто им се важни на учениците овие предмети, па сакаат да им ги пренесат на идните поколенија?

✓ Објаснете дека УНЕСКО се грижи за спроведувањето и на една друга меѓународна конвенција за заштита на движното **културно наследство** (Конвенција за мерките за забрана и спречување на недозволен увоз, извоз и пренос на сопственост на културните добра, од 14 ноември 1970 година).

Недвижно наследство

Објаснете дека сите локалитети впишани во списокот на УНЕСКО за светското наследство се недвижно наследство, што значи дека не можат лесно да се преместат. Изберете примери од пластифицираните фотографии.

✓ Поразговарајте!

→ Кажете им на учениците да се сетат на локалитети што ги виделе или за кои учеле (и во својата земја и во странство) и да направат список со информациите и значењето што ни ги пренеле тие места (примери за впечатлива архитектура, ретки видови растенија или животни).

→ Учениците нека се сетат на природни локалитети од својата земја што би сакале да останат недопрени за идните поколенија. Нека наведат зашто е важно да се зачуваат тие места и поразговарајте.

Список на референтни материјали

Пластифицирани фотографии

▲ Сериозни опасности за опстанокот на нашето наследство

Нашето културно и природно наследство е крeвко и досега било изложено на многу опасности, особено во изминативе сто години. На пример, во текот на Првата светска војна се уништени голем број стари гратчиња и градови. Оштетени се или уништени важни споменици на културата. Нашето наследство било во опасност и поради сè поголемата урбанизација, сиромаштија, природните катастрофи и загадувањето на животната средина. И сè помасовниот туризам опасно им се заканува на голем број споменици и локалитети. Една од најголемите опасности за опстанокот на наследството е негрижата на многумина во целиот свет.

Светското наследство и идентитетот

За да одговори на овие нови опасности, во годините меѓу двете светски војни Лигата на народите, претходникот на **Обединетите нации**, започнала да работи на изнаоѓање начини за заштита на нашето наследство. Лигата ги повикала државите во светот да соработуваат во заштитата на наследството. Кога во 1945 година, по крајот на Втората светска војна, се формирала **Организацијата на Обединетите нации за образование, наука и култура (УНЕСКО)**, овие активности се забрзале преку неколку кампањи за спас на локалитети со особена важност и со усвојување на нови меѓународни конвенции и препораки за заштита на наследството на човештвото. Една од тие конвенции е наменета конкретно за заштита на културното наследство во случај на војна: *Конвенцијата за заштита на културните добра во случај на вооружен судир* (позната и како *Хашка конвенција од 1954 година*).

Светското наследство и туризмот

Светското наследство

26

Список со референтни материјали

Светот ни е наследство

Тој е и мој и твој и наш

Па ајде добро да го чуваме за утрешните народи

Мирните води на езерото Викторија

Величествените Викториини Водопади и водите на Дунав што пленат, нивниот птичји свет, кривуличавата Мисисипи и поречјето на Мисури

Светското наследство и животната средина

Кревам глава и што да видам?

Гледам красен предел и древни урнатини во Зимбабве

Таинствените египетски пирамиди во фараонската земја

Ги гледам древните ерусалимски сидини и големиот Кинески ѕид

Кревам глава и ги гледам

Великите змејски планини Дракенсбург

Стрмните падини на горјето во Мучинга

Хималаите и рускиот Урал

Ги бројам канадските Карпести Планини и ме обзема Килиманџаро

Еј ти, и јас со тебе, еј луѓе

Светот ни е наследство

Ваш е, да го чувате,

Не уништувајте ни го светското наследство

Не ништете ги прекрасниот предел и горите

Не уништувајте ги националните паркови и животинскиот свет

Ни шумите, ни џунглите во Конго и во Амазон

Чувајте ни го, молам, светското наследство

Маујаневи Марабеса, ученик, Замбија, Младински форум

за светското наследство, Викториини Водопади, Замбија и Зимбабве

Спасување на светското наследство

Во 50-тите години на минатиот век одлуката да се изгради големата Асуанска брана во Египет ја предизвикала првата меѓународна мобилизација на УНЕСКО за спас на важен локалитет на наследството. Поплавувањето на долината на реката Нил каде што се наоѓаат некои од најбележитите богатства од древната египетска цивилизација, храмовите во Абу Симбел, предизвикало голема загриженост во светот и ја растревожило светската заедница дека е потребно итно да се преземат координирани мерки за заштита. На барање од владите на Египет и на Судан, во 1959 година УНЕСКО повела меѓународна кампања за спас на Абу Симбел. Напорите на УНЕСКО ги поддржале околу педесет држави кои во осумнаесетгодишната кампања за итна заштита донирале вкупно 80 милиони американски долари.

Во текот на еден модерен градежен потфат, камен по камен биле расклопени храмовите на островот Филе и повторно биле изградени на блискиот остров Агиликија, далеку од поплавите кога надоаѓа реката Нил. За да можат спомениците да се сместат на островот, со експлозиви биле разбивани огромни карпи, а на нивно место се ставале тешките камени блокови од сидиштата на расклопените храмови. Секој камен блок тежел од еден до дванаесет тона. Морале да се преместат над 40 000 камени блокови. Секој блок бил посебно обележан со број за да се обезбеди точно поставување на новиот локалитет.

Со изградбата на Асуанската брана, храмовите во Абу Симбел ќе биле целосно потопени во водите на реката Нил. Расклопувањето и преселбата на спомениците биле единствениот начин да се спасат овие храмови (кои се пример за она што обично се смета за недвижно културно наследство).

Денес активистите за заштита на наследството во светот сметаат дека е нежелно физички да се преместуваат спомениците од културното наследство освен кога тоа е апсолутно единственото преостанато решение, како што било во случајот со Абу Симбел.

▲ Успешниот потфат со Абу Симбел

Потфатот за спас на Абу Симбел покажал дека во светот постојат локалитети кои имаат толку **исклучителна универзална вредност** што ги засегаат и народите кои се далеку од подрачјето на кое се наоѓа локалитетот. Исто така, тој покажал и колку е важна заедничката одговорност и солидарност меѓу различните народи во заштитата на наследството. Успехот на потфатот довел и до други важни потфати за заштита: Венеција во Италија, Мохенџо-даро во Пакистан и Боробудур во Индонезија се само неколку од многуте, меѓу кои има и тековни активности, како што е Меѓународната програма за заштита во Ангкор во Камбоџа.

Преместување на нубиските споменици од Абу Симбел во Филе, Египет. © УНЕСКО / NENADOVIC

■ Активност за учениците 3

СЕДУМТЕ СВЕТСКИ ЧУДА

Цел: да се размисли за концептот на уникатните локалитети од древните времиња до денес

Дискусија

Активност во училиницата

1 училиштен час

Историја,
Географија,
Општествени науки

Мапа на светското наследство,
Куси описи

Идејата да се направи список на важни локалитети е мошне стара. Древните Грци за седум светски чуда ги сметале:

- Пирамидите во Египет
- Семирамидините градини во Вавилон
- Храмот на Артемида во Ефес
- Статуата на Зевс во Олимпија
- Мавзолејот во Халикарнас
- Колосот од Родос
- Александрискиот светилник

Мемфис и неговата некропола – пирамидни полиња од Гиза до Дашур, Египет.
© UNESCO/F. Alcoceba

Иако пирамидите во Египет постојат и ден-денес, другите шест чуда од древниот свет денес речиси исчезнале, а од нив останале само бледи траги во археолошките записи.

Древните Грци ги сметале седумте чуда за најдобри примери на културни споменици во својот средоземен свет. Списокот на светското наследство содржи/вклучува културни и природни локалитети од целиот свет и, што е најважно, Конвенцијата за светското наследство дава правен механизам за нивна заштита. Се надеваме дека, за разлика од Седумте светски чуда, во идните столетија ќе успееме да ги заштитиме сите локалитети на нашето светско наследство.

▣Побарајте од учениците да направат нов список на седум за нив најважни локалитети (нивните Седум светски чуда) и споредете ги нивните седум предлози со локалитетите што се впишани во Списокот на светското наследство. Поразговарајте за резултатите.

▲ Изработка на нацрт-конвенција за спас на нашето светско наследство

Почена непосредно од потфатот за спас на Абу Симбел, со помош на невладината организација **Меѓународен совет за споменици и локалитети (ИКОМОС/ICOMOS)**, УНЕСКО започнала со изготвување на нацрт-конвенција за заштита на културното наследство. САД и Меѓународниот сојуз за заштита на природата (МСЗП, денес познат како **Светски сојуз за заштита**, и тој невладина организација) предложиле заштитата на природните локалитети и заштитата на културните локалитети да се обединат во единствен правен инструмент. Овој предлог бил претставен на Конференцијата на Обединетите нации за човековата средина во септември 1972 година во Стокхолм, Шведска (кон што дваесет години подоцна, во 1992 година, се надоврза Самитот за планетата Земја во Рио). Со тоа се удрени темелите за создавање меѓународен инструмент за заштита и на културното и на природното наследство со исклучителна универзална вредност. Конференцијата во Стокхолм му ја доверила на УНЕСКО задачата да изготви конвенција што ќе ги штити и природното и културното наследство, бидејќи УНЕСКО е единствената специјализирана агенција во системот на Обединетите нации со широк делокруг кој ги опфаќа образованието, науката и културата.

Неколку месеци по стокхолмската Конференција за човековата средина, на 16 ноември 1972 година, на XVII заседание на Генералното собрание на УНЕСКО одржано во седиштето на УНЕСКО во Париз, Франција, се донесе на *Конвенцијата за заштита на светското културно и природно наследство*.

Адреси за контакт

Светското наследство и животната средина

■ Активност за учениците 4

ДЕФИНИРАЊЕ НА НАСЛЕДСТВОТО И ЗАШТИТАТА

Цел: подобро да се разберат поимите *наследство и заштита*

Дискусија

Активност во училиштата

2 училишни часа

Јазик

Поимник

Речници

✓ Замолете ги учениците да ги дефинираат поимите наследство и заштита и секој од нив да напише краток есеј за овие два збора. Прашајте ги учениците дали можат да посочат по некој денешен пример за проекти за заштита на наследството во нивниот регион и да предложат други проекти.

Конвенција на УНЕСКО за светското наследство

Конвенција за светското наследство

Организација за образование, наука и култура при Обединетите нации
United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization
Organización de las Naciones Unidas para la Educación, la Ciencia y la Cultura
Organisation des Nations Unies pour l'éducation, la science et la culture
Организация объединенных наций по вопросам образования, науки и культуры
منظمة الأمم المتحدة للتربية والعلم والثقافة

Конвенција
за светското
наследство

Конвенција за заштита на светското културно и природно наследство

донесена на XVII заседание на Генералната конференција во Париз,
16 ноември 1972 година

Convention concerning the protection of the world cultural and natural heritage

adopted by the General Conference at its seventeenth session
Paris, 16 November 1972

Convención sobre la protección del patrimonio mundial, cultural y natural

aprobada por la Conferencia General en su decimoséptima reunión
Paris, 16 de noviembre de 1972

Convention concernant la protection du patrimoine mondial, culturel et naturel

adoptée par la Conférence générale à sa dix-septième session
Paris, 16 novembre 1972

Конвенция об охране всемирного культурного и природного наследия

принятая Генеральной конференцией на семнадцатой сессии,
Париж, 16 ноября 1972 г.

اتفاقية لحماية التراث العالمي الثقافي والطبيعي

أقرها المؤتمر العام في دورته السابعة عشرة
باريس 16 نوفمبر/تشرين الثاني 1972

Канцелариите
на УНЕСКО,
Париз, Франција
© UNESCO/
F. Dupouau

Конвенцијата е првиот службен меѓународен инструмент со кој се утврдува итната потреба да се идентификува и заштити нашето културно и природно наследство со исклучителна универзална вредност, кое е незаменливо.

Конвенцијата особено јасно нагласува дека имаме морална и финансиска одговорност да го штитиме она што се нарекува културно и природно наследство, пред сè преку меѓународна соработка.

Концептот за светското наследство

- заштита на наследство со исклучителна универзална вредност
- и културното и природното наследство
- недвижното наследство
- заштита на незаменливото (раритетното) наследство
- заштитата на светското наследство зависи од колективното меѓународно дејствување

■ Активност за учениците 5

ЗАШТИТА НА НАСЛЕДСТВОТО – НАЦИОНАЛНОТО ПРАВО И МЕЃУНАРОДНИТЕ КОНВЕНЦИИ

Цел: да се зголеми свеста за заштитата на наследството и на национално и на меѓународно ниво

Истражување

Активност во училиницата

1 училиштен час

Јазик,
Историја,
Општествени
науки

Мапа на
светското
наследство,
Конвенција за
светското наследство

Список на
референтни
материјали

✓ Поделете го класот во две групи и распределете ги следниве истражувачки задачи и прашања:

(а) Побарајте од групата 1 да открие дали и кога нејзината земја станала **држава-потписничка** на *Конвенцијата* (на *Мапата на светското наследство* видете кои години одделни држави станувале **потписнички**). Кои се побудите за потпишување на *Конвенцијата* и кои се предностите од тоа?

(б) Побарајте од групата 2 да направи список со причини поради кои меѓународната заедница (УНЕСКО) решила да ја донесе *Конвенцијата за светското наследство*.

(в) Замолете ги учениците да ја прочитаат *Конвенцијата за светското наследство*, резимирајте и поразговарајте за неа.

32

Светско
наследство

Важноста на вклучувањето на светското наследство во образовните програми во светот се нагласува во Дел VI, член 27 од *Конвенцијата*, каде што се повикуваат сите држави-потписнички да „вложат напори со сите соодветни средства, а особено преку образовни и информативни програми, кај нивните народи да се зајакнат уважувањето и почитувањето на културното и на природното наследство“.

Се обврзуваме.... на образование во прилог на културното и природното наследство, за да можеме да ја разбереме Конвенцијата за светското наследство, што треба да се опфати со националните образовни програми. Овој вид образование треба да опфаќа посети на локалитети, како и редовна настава на споменатата тема.

Учениците присутни на Првиот младински форум за светското наследство, Берген, Норвешка

Зашто, колку вредат заштитата и чувањето на наследството преку специјализирани институции и национални закони ако во умовите на младите не ги всадиме причините за неговата заштита?

Г. Божо Бискупиќ, министер за култура, Хрватска, на отворањето на Првиот европски регионален Младински форум за светското наследство, Дубровник.

▲ Природата и културата се тесно поврзани

Конвенцијата е длабоко оригинална зашто ги поврзува заштитата на природата и заштитата на културата. Малубројни се националните закони, а нема ни други меѓународни конвенции кои толку сеопфатно ги поврзуваат заштитата на природното и заштитата на културното наследство. Се разбира, природата и културата се комплементарни: културниот идентитет на разните народи се градел во средината во која живееле и честопати најубавите споменици, градби и локалитети дел од својата убавина му ја должат токму на своето природно окружување. Понатаму, некои од највпечатливите природни локалитети носат белег на вековна човечка активност или се битни за духовните, културните или уметничките вредности на луѓето.

Знакот на светското наследство ја симболизира поврзаноста меѓу културните и природните локалитети и меѓу културата и природата.

Светското наследство и идентитетот

Конвенција за светското наследство

▲ Културното и природното наследство

Конвенцијата го дефинира културното наследство во член 1, а природното наследство го дефинира во член 2.

Конвенција за светското наследство

За „културно наследство“ се сметаат:

споменици: архитектонски дела, дела на споменична скулптура и сликарство, елементи или структури од археолошка природа, натписи, пештерни живеалишта и комбинација од карактеристики, кои создаваат исклучителна, универзална вредност од историска, уметничка и научна гледна точка;

групи на градби: групи на издвоени или поврзани градби кои, поради нивната архитектура, нивната истообразност (хомогеност) или поради нивното место во пејзажот, имаат исклучителна, универзална вредност од историска, уметничка и научна гледна точка;

локалитети: дела создадени од човекот или дела создадени во содејство на природата и човекот, како и области во кои се вклучени археолошки локалитети кои имаат исклучителна, универзална вредност од историска, естетска, етнолошка или антрополошка гледна точка.

За „природно наследство“ се сметаат:

природни особености сочинети од физички и биолошки созданија т.н. формации или, пак, групи на вакви созданија, кои имаат исклучителна, универзална вредност од естетска и научна гледна точка;

геолошки и физиографски созданија (формации) и стриктно означени области кои го сочинуваат живеалиштето на загрозени животински и растителни видови од исклучителна, универзална вредност од уметничка и заштитна гледна точка;

природни локалитети или стриктно означени природни области од исклучителна, универзална вредност од научна и заштитна гледна точка и како природна убавина.

Светското
наследство и
идентитетот

Адреси
за контакт

Вистински чувари на културното наследство на градовите се нивните граѓани. Каде ќе ги најдеме? Насекаде. Но, очигледно и делотворно место од кое треба да се почне е училиштето. Да повторам, мрежата на УНЕСКО може да се мобилизира. Проектот на УНЕСКО за Мрежа на здружени училишта (ASPnet) има илјадници училишта кои се вклучени во меѓународна соработка. г-ѓа Асе Клевеланд, министерка за култура, Норвешка (1995)

▲ Културни предели

Од 1992 година Комитетот за светското наследство ги согледал извонредните содејства на културата и природата како културни предели.

Културните предели како: Националниот парк Тонгариро во Нов Зеланд, Националниот парк Улуру-Ката Тјута во Австралија, Терасите со оризови полиња во Бануае (на филипинските Кордилјери) на Филипини, Културниот предел Синтра во Португалија, Леднице-Валтице во Чешка, Културниот предел Халштат-Дахштајн/Салцкамегур во Австрија, Пиринеите или Мон Перду во Франција/Шпанија, Костиера Амалфитана во Италија и Портовенере, Чинкуе тере (Петоземјие), Островјето (Палмариа, Тино и Тинето) во Италија, земјоделскиот предел Јужен Оланд во Шведска се ставени на Списокот на светското наследство. Повеќе информации за културните предели од светското наследство може да се најдат во Центарот за светското наследство при УНЕСКО и на неговата страница на интернет.

Постапка за зачувување на светското наследство

34

Зачувувањето на светското наследство е доживотен процес и подразбира низа важни чекори. На почетокот од овој процес земјите се обврзуваат на зачувување на светското наследство со тоа што стануваат потписнички на Конвенцијата, а потоа предлагаат локалитети кои би се вклучиле во Списокот на светското наследство.

Процесот на предлагање, односно номинирање е покажан подолу:

① Одредена земја станува потписничка со потпишување на Конвенцијата за светското наследство со што се обврзува да го штити своето културно и природно наследство.

② Државата-потписничка подготвува прелиминарен (тентативен) список на локалитети како културно наследство на својата територија за кои смета дека имаат исклучителна универзална вредност.

④ Пополнетиот образец со предлогот се испраќа до Центарот за светско наследство при УНЕСКО.

③ Државата-потписничка од својот прелиминарен (тентативен) список избира локалитети што ќе ги предложи за ставање на списокот на светското наследство.

⑤ Центарот за светско наследство при УНЕСКО проверува дали номинацијата е комплетна и ја проследува до советодавните тела за евалуација.

35

⑥ ИКОМОС и/или МСЗП вршат евалуација на предлогот за номинација и испраќаат стручни лица во посета на локалитетите, кои треба да ја подготват/помогнат нивната евалуација базирана врз законските одредби, како и врз состојбата на заштитата и на нивното управување.

⑦ ИКОМОС (ICOMOS) и/или ИУКН (IUCN) ја пренесуваат нивната евалуација и препорака до Комитетот за светското наследство.

⑧ Конечната одлука на годишна конференција ја донесува Комитетот за светското наследство составен од 21 рамноправен член: апликацијата/доброто се прифаќа и без забелешки се впишува на списокот на светското наследство или со забелешки се враќа на државата-апликант или апликацијата целосно се отфрла.

▲ Список на светското наследство – локалитети со исклучителна универзална вредност

Со потпишувањето на *Конвенцијата за светското наследство* се станува држава-потписничка, а државата се обврзува да го заштити културното и природното наследство во рамките на своите граници за сегашните и идните поколенија.

Откако некоја земја ќе ја потпише *Конвенцијата*, може да ја започне процедурата за номинирање локалитети на својата територија кои би се ставиле на Списокот на светското наследство. Првичниот предлог за номинирање на некој локалитет може да произлезе од група луѓе, но номинацијата мора да се достави до УНЕСКО преку службените државни органи. Најпрвин, земјата-потписничка мора да реши кои локалитети ќе ги номинира. Процесот на избирање често се нарекува идентификација. *Конвенцијата* предвидува државите-потписнички да направат попис на културни и природни локалитети на својата територија за кои сметаат дека имаат исклучителна универзална вредност. Овој избор на локалитети што државата-потписничка ги идентификувала како можни локалитети за светското наследство потоа се доставува до Центарот за светско наследство при УНЕСКО како **прелиминарен (тентативен) список**.

Кога некоја држава-потписничка ќе реши да номинира локалитет, тоа мора да го стори со пополнување посебен образец за номинација. Поконкретно, државата-потписничка мора да наведе зошто смета дека локалитетот е доволно значаен за да се впише во Списокот на светското наследство, и тоа користејќи се со критериумите за избор што ги утврдува Комитетот за светското наследство, како и да покаже дека локалитетот соодветно се заштитува и соодветно се управува. Исто така, важно е да се даде анализа во која ќе се спореди со други локалитети од истиот тип. ИКОМОС и/или МСЗП ги оценуваат номинациите и составуваат препораки до Комитетот за светското наследство, кој ја носи конечната одлука кои локалитети да се стават на Списокот на светското наследство.

Од јуни 2009 година на Списокот на светското наследство се наоѓаат 890 локалитети: 689 културни, 176 природни и 25 мешовити културно-природни локалитети во вкупно 148 земји.

▲ Глобална стратегија за репрезентативен и урамнотежен Список на светското наследство

Комитетот за светското наследство вложува големи напори да обезбеди добра регионална распределеност на локалитетите од светското наследство: во Африка, во арапските држави, во азиско-пацифичкиот регион, Европа, Северна Америка, Јужна Америка и на Карибите. Во 1994 година, Комитетот за светското наследство утврди дека треба особено да се внимава да се обезбеди регионална, културна и природна разновидност на Списокот на светското наследство и ја донесе „Глобалната стратегија за репрезентативен и урамнотежен Список на светското наследство.“

Да им кажам на другите каков впечаток имам сега. Имам впечаток дека нема доволно информации за африканското наследство. Ученик од Мозамбик на Младинскиот форум за светското наследство, Викторијни Водопади, Замбија и Зимбабве

Со прифаќањето на Глобалната стратегија, Комитетот за светското наследство сакаше да ја прошири дефиницијата/одреденоста за светско наследство со цел таа подобро да го одразува спектарот на културното и природното богатство во целиот свет и со цел таа да претставува целовита рамка за спроведување на Конвенцијата за светското наследство.

Стратегијата е, всушност, нова визија која ги надминува тесните дефиниции за наследство и стреми кон препознавање и заштита на локалитетите кои се исклучителни показатели на човековиот соживот во/со природата, како и на човековите интеракции, неговото културно содејствување, неговото духовно и креативно изразување.

Клучни за Глобалната стратегија се напорите да се охрабрат државите да станат потписнички на Конвенцијата, да подготват прелиминарен (тентативен) список и да подготват номинации за доброта во категории и во региони кои досега не биле доволно застапени на списокот на светското наследство.

Драгоценоста на Дождовните шуми во Атсинанана е од критична важност за одржување на тековните еколошки процеси неопходни за опстанокот на уникатната биолошка разновидност (биодиверзитет) на Мадагаскар. Одделен од другите копнени мас(ив)и пред повеќе од 60 милиони години, растителниот и животинскиот свет на Мадагаскар се развивал во изолација.

Дождовните шуми се бележити поради нивната важност за еколошките и за биолошките процеси, како и поради нивниот внатрешен биодиверзитет којшто го помага опстанокот на загрозените видови

Работни
листови за
учениците:
Номинарање
културни и
природни
локалитети

Црквата Св. Архангел на Канео, Охрид - град впишан на листата на УНЕСКО како светско културно и природно наследство.
© Зојка Наскова

■ Активност за учениците 6

ИЗРАБОТКА НА МАКЕТА НА ЛОКАЛИТЕТ ОД СВЕТСКОТО НАСЛЕДСТВО

Цел: да се поттикне развојот на креативните вештини и детално да се проучи некој локалитет од светското наследство

Вежба

Активност во училиница или вонучилишна активност

Неколку училишни часа

Математика, Ликовна уметност, Историја, Географија

Пластифицирани фотографии

Картон, лепило, глина

✓ Покажете им ги пластифицираните фотографии на учениците. Кажете им да изберат еден или повеќе локалитети на светското наследство и да направат една или неколку макети. Наставникот по математика може да им објасни како се прави макета во размер. Наставникот по ликовно или некој локален уметник или архитект може да им објасни како да ја изработат макетата. Наставникот по историја може да им помогне околу историската точност. Откако ќе се изработи макетата (или макетите), направете изложба и поканете ги родителите и другите од заедницата.

Макета на
Кинескиот ѕид,
Кина. © UNESCO

■ Активност на учениците 7

ИДЕНТИФИКАЦИЈА НА ЛОКАЛИТЕТИ ОД СВЕТСКОТО НАСЛЕДСТВО ВО ВАШИОТ РЕГИОН

Цел: да се дознае за локалитети на светското наследство во вашиот регион

Истражување

Активност во училишната

1 или 2 училишни часа

Географија, Историја

Работен лист за учениците:
Идентификација на локалитети од светското наследство во вашиот регион, Мапа на светското наследство, Куси описи

✓ Користете го Работниот лист за учениците и, доколку можете, направете по една фотокопија за секого.

Побарајте од учениците да наведат десет локалитети на светското наследство во вашата земја или близу неа.

Дали вашата држава е потписничка на *Конвенцијата за светското наследство*?

Кои институции или органи се надлежни за спроведување на *Конвенцијата за светското наследство* во вашата земја (за културното наследство и за природното наследство)?

Какви врски постојат меѓу вашата земја и УНЕСКО? На пример, дали во вашата земја има Национална комисија за УНЕСКО?

Работен лист за учениците

Мапа на светското наследство

Мапата на светското наследство содржи и список на државите кои се потписнички на Конвенцијата за светското наследство и го покажува распоредот на 890 локалитети кои досега се ставени на списокот на светското наследство.

Пронајдете десет локалитети на светското наследство во или близу вашата земја и напишете им ги имињата и географската положба во полињата што се дадени подолу. Наведете дали се работи за културни или за природни локалитети или за мешовити природно-културни локалитети.

Конвенција за светското наследство

Поразговарајте заедно за одговорите.

БРОЈ	Името на локалитетот од светското наследство	Година на впишување во списокот на светското наследство	Држава - потписничка	Вид на локалитетот (културен, природен или мешовит, културно-природен)
1				
2				
3				
4				
5				
6				
7				
8				
9				
10				

Критериуми за избор на локалитети на светското наследство

Посебна белешка за наставниците во врска со критериумите за светското наследство

Критериумите се суштински аспект на заштитата на светското наследство и треба да се имаат на ум во сите фази од вашата работа во доменот на образованието за светското наследство.

Список со референтни материјали

Утврдувањето на списокот на светското наследство претставува голем предизвик за меѓународната заедница: како да се процени дека еден локалитет, една целина или споменик, а не некој друг, претставува дел од светското наследство? Со други зборови, што е тоа што прави културниот или природниот локалитет да има исклучителна универзална вредност?

Оперативните упатства за спроведување на Конвенцијата за светското наследство ги изработи Комитетот за светското наследство во период од многу години. Во нив се објаснува како да се номинира некој локалитет за упис во списокот на светското наследство и се наведуваат критериуми што треба да се исполнат.

▲ Критериуми за избор на локалитети на светското културно и природно наследство

За да биде вклучен на списокот на светското наследство, еден локалитет мора да претставува исклучителна, универзална вредност и да исполнува најмалку еден од приложените десет услови:

Тасили Аџер, Алжир. © UWIG/OPNT

(1) да претставува ремек-дело на човековиот креативен гениј;

(2) да сведочи за важна меѓусебна размена на човековите вредности, во одреден временски период или во рамките на одредена културна област од светот, за развојот на архитектурата или технологијата, за споменичната уметност, урбанистичкото планирање и за осмислувањето на околината;

Пласифицирана фотографија

Елигенски камења, рунски камења и црква, Данска. © UNESCO

(3) да биде единствено или барем исклучително сведоштво за жива или исчезната културна традиција или цивилизација;

(4) да претставува исклучителен пример за тип на градба или архитектонска или технолошка целина или предел кој отсликува значајна фаза (или значајни фази) во човековата историја;

(5) да претставува исклучителен пример за традиционална човечка населба или за користење на земјиштето со кое се отсликува одредена култура (или култури), особено ако локалитетот станал ранлив поради изложеноста на неповратни промени;

Пласифицирана фотографија

Пласифици-
рана
фотографија

Пласифици-
рана
фотографија

Куси
описи

(6) да е директно и опипливо поврзан со настани и живи традиции, со идеи, или со верувања, со уметнички и книжевни дела кои имаат исклучително универзално значење (Комитетот смета дека овој критериум треба да го оправда уписот во списокот само во исклучителни случаи и доколку се исполнети други културни или природни критериуми);

(7) да е исклучителен пример кој претставува битна фаза во историјата на планетата, вклучително да има и белези на живот, значајни тековни геолошки процеси во развојот на геолошките облици, или значајни геоморфни или физиографски одлики;

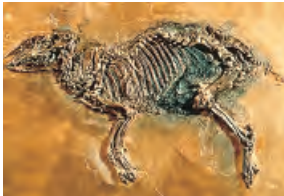
(8) да е исклучителен пример кој отсликува значајни тековни еколошки и биолошки процеси во еволуцијата и развојот на сувоземните, слатководните, крајбрежните или морските екосистеми и растителни и животински заедници;

(9) да содржи врвни природни феномени или подрачја со исклучителна природна убавина и естетска важност;

(10) да ги содржи најважните и најзначајните природни живеалишта за зачувување на билоската разновидност на самото место, вклучително и такви во кои има загрозувани видови со исклучителна универзална вредност од научна гледна точка или од гледиште на заштитата.

Сè до крајот на 2004 година локалитетите на светското наследство беа селектирани врз база на шест културни (1-6) и на четири природни критериуми (7-10). Со усвојувањето на ревидираните *Оперативни упатства за спроведување на Конвенцијата за светското наследство*, постои еден единствен „комплет“ од десет критериуми.

▲ Критериуми за избор на локалитети на мешовитото културно и природно светско наследство

Фосил во Месел Пит,
Германија.
© UNESCO

Мешовитите локалитети на културното и природното светско наследство истовремено имаат исклучителна природна и културна вредност и оттука се ставаат на списокот на светското наследство според комбинирани критериуми за културно и природно наследство.

Денес на списокот на светското наследство има дваесет и пет мешовити културно-природни локалитети (на пример: историското светилиште Мачу Пикчу во Перу, Клисурата на Бадијагара (земјата на Догоните) во Мали, планината Хуангшан во Кина и Лапонскиот предел во Шведска).

Светското
наследство и
идентитетот

▲ Примена на критериумите

Критериумите се применуваат ригорозно за да не се случи списокот на светското наследство да стане предолг и да се претвори во обичен попис на места кои државите би сакале да ги стават на списокот.

Сите држави си имаат локалитети од локален и национален интерес кои со право претставуваат извор на националната гордост, а Конвенцијата ги поттикнува државите да ги идентификуваат и да ги заштитат без разлика дали се наоѓаат на списокот на светското наследство.

■ Активност за учениците 8

ЛОЦИРАЊЕ ЛОКАЛИТЕТИ НА СВЕТСКОТО НАСЛЕДСТВО

Цел: да се научи нешто за географската местоположба и за видовите на локалитетите на светското наследство

Истражување

Активност во училиницата

Неколку училишни часа

Географија, Општествени науки

Работен лист за учениците:
Лоцирање локалитети на светското наследство,
Куси описи,
Мапа на светското наследство,
Пластифицирана фотографија

✓ Користете го Работниот лист за учениците и, доколку можете, направете по една фотокопија за секој ученик.

✓ Кажете им на учениците да ги поврзат локалитетите на светското наследство прикажани на приложената мапа (од А до S) со долунаведените локалитети (од 1 до 10) и да наведат дали се работи за културни локалитети, за природни локалитети или за мешовити културно-природни локалитети.

✓ Учениците нека си ги разменат одговорите и нека си ги проверат. Како им оди? Дајте им симболична награда на победниците, на пример, лепенка со Патримонито.

По две-три или повеќе недели работа на час, повторете ја оваа вежба така што на мапата ќе додадете уште десет локалитети. Вежбата може да се повтори неколкупати.

Природни резервати
Аир и Тенере, Република Нигер.
© IUCN/ J. Thorsell

1. Чиле	Национален парк Рапа Нуи (Велигденски Остров)
2. Куба	Стара Хавана и нејзините бедеми
3. Мексико	Резерват за китови и заливот Ел Вискаино
4. Гана	Тврдини и замоци, Волта, Голема Акра, централните и источните региони
5. Јапонија	Историските споменици на древно Кјото (градовите Кјото, Уџи и Оџу)
6. Јордан	Петра
7. Франција	Мон Сент Мишел со заливот
8. Кина	Планината Тајшан
9. Обединета Република Танзанија	Национален парк Серенгети
10. Нигерија	Природните резервати Аир и Тенере

Работен лист за учениците

Мапата на светот содржи десет локалитети кои се наоѓаат на Списокот на светското наследство.

Поврзете ги локалитетите на светското наследство прикажани на приложената мапа (од А до S) со приложениот список (од 1 до 10). Запишете им ги имињата и географската положба и наведете дали се работи за културни, за природни или за мешовити природно-културни локалитети.

Со среќа!

БУКВА	Спои со точниот број (1 - 10)	Име на локалитетот од светското наследство	Држава - потписничка	Вид на локалитетот (културен, природен или мешовит, културно-природен)
А				
Б				
В				
Г				
Д				
Ѓ				
Е				
Ж				
З				
С				

Работен лист за учениците

■ Активност на учениците 9

РАЗБИРАЊЕ НА КРИТЕРИУМИТЕ ЗА СВЕТСКОТО НАСЛЕДСТВО

Цел: подобро да се разберат критериумите што се применуваат кога се одлучува кои локалитети ќе се стават на списокот на светското наследство

Вежба

Активност во училишната

2 или повеќе училишни часа

Географија

Работен лист за учениците:
Разбирање на критериумите за светското наследство
Мапа на светското наследство,
Куси описи

Куси
огласи

Пред да се стави некој локалитет на списокот на светското наследство, најпрвин мора да се исполнат одредени критериуми за кои решава Комитетот за светското наследство.

✓ Поделете го класот на мали групи, кажете им да ги разгледаат Мапата и Кусиот опис и побарајте во зададеното поле на Работниот лист да напишат по еден локалитет на регион, според секој од дадените критериуми. (Повеќето локалитети што се вклучени во списокот на светско наследство исполнуваат повеќе од еден критериум.)

✓ За мешовитите локалитети, напишете по еден или два локалитета на регион и наведете критериуми покрај името на секој локалитет.

✓ Поразговарајте за ставовите на учениците.

Работен лист за учениците

Културни локалитети	Критериум (1): ремек-дело на човековиот креативен гениј	Критериум (2): важна размена на вредности	Критериум (3): единствено сведоштво за жива или исчезната културна традиција или цивилизација	Критериум (4): исклучителен пример на градежна или архитектонска или технолошка целина или предел	Критериум (5): исклучителен пример за традиционална населба или за користење на земјиштето	Критериум (6): поврзан со настани, живи традиции, идеи, верувања, уметнички или книжевни дела
АФРИКА						
ЛУЖНА АМЕРИКА И КАРИБИТЕ						
АРАПСКИ ДРЖАВИ					Стариот град Гадамес (Ли-биска Арапска Џамахирија)	
АЗИЈА И ПАЦИФИКОТ						
ЕВРОПА И СЕВЕРНА АМЕРИКА						

Природни локалитети	Критериум (7): главни фази во историјата на планетата	Критериум (8): тековни еколошки или биолошки процеси	Критериум (9): врвни природни феномени или исклучителна природна убавина и естетска важност	Критериум (10): значајни природни живеалишта за заштита на биолошката разновидност
АФРИКА		Маново-Гоунда Национален парк Сен Флорис (Централноафриканска Република)		
ЛУЖНА АМЕРИКА И КАРИБИТЕ				
АРАПСКИ ДРЖАВИ				
АЗИЈА И ПАЦИФИКОТ				
ЕВРОПА И СЕВЕРНА АМЕРИКА				

Работен лист за учениците

Регион	Име на мешовит локалитет	Критериум за културно наследство (1), (2), (3), (4), (5) и/или (6)	Критериум за природно наследство (7), (8), (9) и/или (10)
АФРИКА			
ЈУЖНА АМЕРИКА И КАРИБИТЕ			
АРАПСКИ ДРЖАВИ			
АЗИЈА И ПАЦИФИКОТ			
ЕВРОПА И СЕВЕРНА АМЕРИКА	Национален парк Ѓореме и карпестите локалитети во Кападокија, Турција	1, 3, 5	9

48

Активност
на учениците
ю

Национален
парк Ѓореме
и карпестите
локалитети во
Кападокија,
Турција.
© UNESCO/D. Roger

■ Активност на учениците 10

НОМИНИРАЊЕ КУЛТУРНИ И ПРИРОДНИ ЛОКАЛИТЕТИ

Цел: да се разбере постапката за номинирање локалитети за упис во Спикот на светското наследство

Вежба

Активност во училищата

1 или неколку училишни часа

Јазик, Ликовна уметност

Работен лист за учениците: Номинирање културни и природни локалитети, Упатства за учениците

- ✓ Користете ги Работниот лист за учениците и Упатството за да го вклучите класот во подготовка за номинација на некое локално или регионално наследство за упис во национален список или регистар на наследство.
- ✓ Поделете ги учениците во мали групи. Секоја група треба да номинира еден локален локалитет.
- ✓ Презентациите за номинираните локалитети може на крајот да се употребат како постери или да се состават во каталог. Испратете примерок од каталогот до локалните или регионалните органи со поздрав од учениците. Внесете и коментари од вашата средба со Комисијата за национално наследство.

Арчео-астрономскиот локалитет Кокино - номиниран за листата на УНЕСКО за светско културно наследство.
© Зојка Наскова

Упатства за учениците

Номинација на локалитет од вашата земја за впишување на националниот список, попис или регистар на наследство

Вашата земја решила да изготви список на национални културни и природни локалитети. Од вашиот клас е побарано да изготви една или повеќе номинации на локални културни и/или природни локалитети за потребите на тој список. Оваа активност подразбира работа на час и вонучилишна активност (на пример, посети на локалитети).

Упатство за подготовка на номинација

Користете го приложениот образец за да подготвите номинација и имајте го на ум следново:

Описот треба да содржи:

- опис на локалитетот и список со неговите главни одлики и особености (на пример: видови птици, дрвја, животни и сл. за природните локалитети, односно видови градби, археолошки обележја и сл. за културните локалитети);
- историја на локалитетот;
- мапи;
- фотографски материјал (во прилог);
- кратка библиографија со главните извори на информации за локалитетот.

Образложението за оправданоста на предлогот за упис на локалитетот во списокот на националното културно и природно наследство треба да ги содржи:

- причините поради кои се смета дека тој локалитет е од национална важност. Доколку вашата земја има критериуми според кои се утврдува какви локалитети се од национална важност, употребете ги тие приоритети за проценка на локалитетот.

Делот за **заштитата на локалитетот** треба да содржи:

- назнака за субјектот кој е одговорен да се грижи за локалитетот. Дали месното население самото го заштитува локалитетот или, пак, е вклучена некоја регионална или национална установа? Дали располагаат со доволно пари и стручност? Дали има закон за заштита што ја уредува заштитата на тој локалитет?

Делот во кој се дава **споредба со други слични локалитети** треба да содржи:

- подробности за други локалитети од сличен тип во вашата држава, во вашиот регион и во светот;
- оцена за сегашната состојба и зачуваност на локалитетот во споредба со слични локалитети на национално ниво.

Дали на локалитетот му се заканува опасност да се оштети до таа мера што не ќе може да се спаси? На пример, за природен локалитет, прашајте дали на некои од растителните или животинските видови им се заканува опасност од изумирање.

Работен лист за учениците

Име на земјата во која се наоѓа локалитетот _____

Имиња на лицата што ја подготвиле номинацијата _____

Датум _____

Име на локалитетот

Географска положба на локалитетот

Опис на локалитетот

Образложение за впишување на локалитетот на списокот на национално културно и природно наследство

Исполнети критериуми

Зачуваност на локалитетот

Споредба со слични локалитети

Комитет за светското наследство и Центар за светското наследство при УНЕСКО

Работна седница на Комитетот за светското наследство.
©R. Milne

Одлуката кои локалитети треба да се опфатат, односно да се впишат во **Списокот на светското наследство**, ја носи **Комитетот за светското наследство**.

Комитетот за светското наследство, кој заседава еднаш годишно, има четири важни задачи:

- Да го дефинира светското наследство преку избор на културни и природни локалитети што треба да се стават на Списокот на светското наследство. Во оваа задача на Комитетот му помагаат **ИКОМОС** и **МСЗП** кои внимателно ги разгледуваат номинациите доставени од разни држави-потписнички и изготвуваат извештај со оцена за секоја номинација посебно. **Меѓународниот центар за изучување на заштитата и реставрацијата на културните добра (ИККРОМ)**, исто така, го советува Комитетот (на пример, за обука на полето од културното наследство и техниките за заштита на културата).
- Да ги разгледа извештаите за зачуваноста на локалитетите од културното наследство и да бара од државите-потписнички да преземат конкретни мерки за заштита доколку управувањето на локалитетите е несоодветно или доколку несоодветно се заштитуваат.
- Да одлучува дали некои загрозени локалитети да ги стави на Списокот на загрозено светско наследство по консултации со засегнатата држава потписничка.
- Да управува со **Фондот за светско наследство** и да определи каква техничка и финансиска помош да им се додели на земјите кои побарале помош за заштита на своето наследство.

Секретаријатот за спроведување на Конвенцијата го обезбедува УНЕСКО. Неговиот назив е Центар за светското наследство при УНЕСКО. Центарот им помага на државите-потписнички во тековното спроведување на *Конвенцијата*, ги предлага и ги спроведува одлуките на Комитетот за светското наследство.

■ Активност на учениците 11

СЕДНИЦА НА КОМИСИЈАТА ЗА НАЦИОНАЛНО НАСЛЕДСТВО

Цел: да се разбере постапката за одлучување при номинирањето локалитети на наследството

Играње
улоги

Активност во
училницата

Вонучилишна
активност

Неколку
училишни
часови

Јазик,
Географија,
Општествени
науки

Во оваа активност учениците ќе играат улоги на членови на Комисијата за национално наследство. Комисијата ги анализира локалните и регионалните локалитети што ги предложил вашиот клас за да утврди дали треба да се заштитат.

✓ Изберете претседавач, двајца заменици-претседавачи и еден известувач. Водете сметка за рамномерната застапеност на момчињата и девојките. Овие три ученици ќе ја подготват дискусијата и ќе ја водат расправата.

✓ Поделете ги преостанатите ученици во групи. Секоја група ќе анализира по еден локалитет, а потоа ќе достави препорака до целата Комисија (дали локалитетот да се заштити и да се стави на списокот или на регистарот на национално наследство?).

✓ Проучете го образецот со номинацијата и анализирајте ги следниве работи:

- (а) Дали локалитетот има локална, регионална, национална или меѓународна вредност?
- (б) Дали е доволно зачуван локалитетот?
- (в) Дали постои соодветна законска заштита на локалитетот?
- (г) Дали има соодветни планови за управување и заштита на локалитетот?
- (д) Дали се направени консултации со месното население за нивната согласност да се номинира тамошниот локалитет?

✓ Изложете ги оцените на групата во отворена дискусија. Одлучете кои од локалитетите имаат национална вредност. Побарајте од учениците да гласаат кои локалитети треба да се стават на списокот на национално наследство. Потоа прашајте ги дали еден или два од овие локалитети треба да се стави на Списокот на светското наследство.

■ Активност на учениците 12

ИСТОРИСКИ ЦЕНТАР САНТА КРУЗ ДЕ МОМПОС, КОЛУМБИЈА

Цел: подобро да се разберат разните чекори во постапката за номинирање локалитет за упис во Списокот на светското наследство

Екскурзија

Активност во училиницата

Неколку училишни часови

Историја, Географија

Пластифицирана фотографија, Куси описи, Мапа на светско наследство

За да им овозможиме на учениците подобро да ги разберат чекорите што се потребни за номинирање и упис на некој локалитет во Списокот на светско наследство, одблизу ќе го разгледаме локалитетот што во 1994 година го номинирала Колумбија и којшто бил ставен на Списокот во 1995 година.

✓ Дајте им ги на учениците следниве информации:

Образложение за оправданоста на уписот на локалитетот во Списокот на светското наследство

Во времето на шпанскиот колонијален период во Јужна Америка се оствариле неколку единствени уметнички достигнувања. Момпос е единствен бидејќи е пример за урбан тип каков што не може да се најде никаде во околината.

Категорија на културно наследство (види Член 1 од Конвенцијата): група градби

Историја

Момпос го основал Хуан де Санта Круз, гувернерот на Картахена, во 1540 година и на локалитетот му го дал своето име. Градот се ширел на бреговите на реката Магдалена и имал голема логистичка и стопанска важност: сообраќајот меѓу пристаништето Картахена и внатрешноста се одвивал по реките, а во градот се вкрстувале и сувоземните патишта. За развојот на Момпос придонесувала и појавата на владејачкиот општествен сталеж на колонистите, од кои многумина работеле за колонијалната власт и имале привилегија да бидат земјопоседници, како и да земаат Индијанци кои на нивните имоти всушност работеле како робови. На Индијанците им била одземана земјата и биле принудувани да живеат во мали резервати. Ваквата состојба, заедно со тешките климатски и географски услови, го отежнувала земјоделството, поради што градот немал цврста општествено-стопанска основа и неговиот развој се одвивал бавно. Градот привлекувал и непожелни елементи од населението - луѓе на кои криумчарењето им било доходен начин на живеење. Ваквиот раст во колонијалниот период се должел на релативно малата бројка побогати граѓани, кои се богателе од земјоделство и трговија. Одреден број вакви имотни граѓани дошле во Момпос од Картахена, а со нив дошле и занаетчи и кујунџии кои им ги задоволувале потребите од раскош. Друг елемент од владејачкиот сталеж биле свештениците и членовите на верските редови.

Управувањето и заштитата

Правен статус: Имотот е во сопственост на поединци, установи, на Римокатоличката црква и на органите на локалната власт. Историскиот центар е прогласен за национален споменик, а градот подлежи на општинските прописи за градба од 1970 година.

Управување: Не постои план за управување на историскиот центар. Меѓутоа, строгите прописи за градба и урбанистичките прописи обезбедуваат делотворно управување на подрачјето.

Зачуваност и автентичност

Зачуваност: Во последните децении се извршени значителни реставраторски и конзерваторски работи. Историскиот центар генерално е добро зачуван. Приватните сопственици многу се гордеат со својот имот што го одржуваат во добра состојба без интервенции од државата.

Автентичност: Фактот дека Момпос во 19 век загубил голем дел од својата стопанска важност значи дека не бил изложен на притисоците за менување и доградба на историскиот центар кои се одразиле врз другите слични градови во Јужна Америка. Зачувани се изворниот распоред на улиците и изворните градежни материјали. Историскиот центар има голема автентичност во смисла на формата и материјалите.

Оцената од ИКОМОС

ИКОМОС го посетил Момпос во февруари 1995 година и му препорачал на Комитетот за светското наследство градот да се стави на Списокот на светско наследство врз основа на културните критериуми (4) и (5). ИКО-

МОС им дал неколку препораки на колумбиските власти во врска со идните мерки за заштита на Момпос. Препораките биле доставени и до Комитетот за светското наследство, а се однесувале на реставрација на боите на доградбите на објектите, отстранување на еден нов пазар и уривање на некои понови градби, преобразба на постојното пазариште во објект што ќе се користи како пристаништен терминал и туристички информативен центар, натамошни мерки за обезбедување на чистотата на речните брегови, избирање на систем за еднообразно поплочување на градскиот историски центар, изработка на детален туристички план и промена на северната меѓа на локалитетот предложен за светско наследство.

ИКОМОС добил ветување од колумбиските власти пред седницата на Бирото на Комитетот за светското наследство во јули 1995 година дека сите забелешки ќе се земат предвид при заштитата на Момпос.

ИКОМОС добил ветување од колумбиските власти пред седницата на Бирото на Комитетот за светското наследство во јули 1995 година дека сите забелешки ќе се земат предвид при заштитата на Момпос.

Седница на Бирото на Комитетот за светското наследство, јули 1995 година

ИКОМОС го информирала Бирото дека добила нов план од колумбиските власти со кој меѓите на номинираното подрачје се промениле во согласност со препораката од ИКОМОС. Бирото одлучило да препорача Комитетот да го стави Историскиот центар на Санта Круз де Момпос на Списокот на светското наследство врз основа на претходно предложените критериуми за културно наследство.

Седница на Комитетот за светското наследство, декември 1995 година

Комитетот заклучил дека Историскиот центар на Санта Круз де Момпос е исклучителен пример за населба од шпанскиот колонијален период основана на бреговите на значајна река, населба која имала важна стратегиска и стопанска улога, а која до денес опстанала извонредно недопрена. Комитетот одлучил да го стави Историскиот центар на Санта Круз де Момпос на Списокот на светското наследство врз основа на критериумите (4) и (5).

Исто така, властите во Колумбија побарале од Фондот за светско наследство 30.000 американски долари за студија за влијанието на туризмот врз овој локалитет. Комитетот за светското наследство ги одобрил бараните средства.

Кратка хронологија

1994 г.	Колумбија ја доставува номинацијата на Момпос до Центарот за светско наследство при УНЕСКО
февруари 1995 г.	Оцена од ИКОМОС
јули 1995 г.	Бирото за светско наследство ја разгледува номинацијата
декември 1995 г.	Комитетот за светското наследство го става Момпос на Списокот на светското наследство врз основа на критериумите за културно наследство (4) и (5). Комитетот одобрува 30 000 американски долари за студија за влијанието на туризмот врз локалитетот.

Разговарајте со учениците за разните чекори од номинацијата и уписот на овој локалитет, изберете локален или национален локалитет што може да има исклучителна универзална вредност и побарајте од нив да предложат план за активности за негов упис во Списокот на светското наследство.

Резиме

Откако ќе се подготви прелиминарен (тентативен) список, државите-потписнички номинираат локалитети за вклучување на списокот на светското наследство преку праќање пополнет образец за номинација до Центарот за светското наследство на УНЕСКО. ИКОМОС/ICOMOS и/или ИУКН /IUCN (Меѓународната унија за заштита на природата) ги евалуираат номинациите и даваат препораки. Комитетот за светското наследство ја донесува конечната одлука кои локалитети ќе бидат внесени во овој список. Во одлучувањето кои локалитети ќе бидат запишани, се применуваат строги мерила. Освен тоа, локалитетите треба да бидат добро заштитени, за културните локалитети се проверува автентичноста, а за природните локалитети дали се во недопрена состојба.

Следење на степенот на зачуваност на локалитетите од светското наследство

Конзервацијата на светското наследство е континуиран процес. Државите-потписнички на Конвенцијата, како и ИУКН и ИКОМОС редовно поднесуваат извештаи до Комитетот за светското наследство за степенот на зачуваност, за мерките што се преземаат за да се зачуваат овие локалитети, и напорите да се подигне свеста на јавноста за вредноста на културното и природното наследство и важноста на нивното зачувување.

Во практика, државите-потписнички мошне сериозно ја сфаќаат својата одговорност. Доколку некоја земја не си ги извршува обврските според одредбите од Конвенцијата, а локалитетот впишан на списокот на светското наследство е сериозно загрозен, земјата ризикува нејзиниот локалитет што е под заштита на УНЕСКО да биде избришан од овој список. На овој начин, Конвенцијата според своите одредби има јасно изразено право да санкционира.

Досега се отстранети два локалитета од списокот: Природниот резерват на арапскиот орикс, Оман (избришан во 2007 г.) и Дрезденската долина на Елба, Германија (избришан во 2009 г.).

Кога УНЕСКО е предупреден дека одреден локалитет од светското наследство е потенцијално загрозен – а предупредувањето е оправдано и заканата е доволно сериозна – тој локалитет се внесува на списокот на загрозени локалитети на светското наследство. Намената на овој список е да го привлече светското внимание кон природните услови или ситуации предизвикани од човекот што претставуваат закана за особеностите на дадениот локалитет врз чија основа тој првично бил впишан на списокот на светското наследство. Загрозените локалитети од овој список тогаш се здобиваат со право на нив да бидат извршени посебни конзерваторски зафати, како и со право на итно дејствување.

Само во исклучителни и итни случаи (на пример, Дубровник во 1991 г.), како што е избивање војна, Комитетот за светското наследство го става локалитетот на списокот на загрозени локалитети без претходно да добие официјално барање од соодветната држава-потписничка.

Дрезденската долина на Елба, Германија

Комитетот за светското наследство го отстрани германскиот локалитет „Дрезденска долина на Елба“ од списокот на светското наследство поради изградбата на мост со четири ленти во срцето на културниот предел што значеше дека овој локалитет не успеал да ја задржи „неговата исклучителна, универзална вредност според пропишаното.“

Природниот резерват на арапскиот орикс, Оман

Комитетот за светското наследство го отстрани овој локалитет бидејќи, спротивно на *Оперативните упатства за Конвенцијата*, оманските власти одлучија да ја намалат големината на заштитената област за 90%. Ова беше проценето од страна на Комитетот како уништување на исклучителната, универзална вредност на локалитетот, кој беше впишан на списокот на светско наследство во 1994 г.

Во 1996 г. популацијата на арапскиот орикс на самиот локалитет броеше 450 единки, но откако бројката рапидно се намали на 65, со само четири двојки кои се репродуктивно способни, иднината на ориксот е сосема неизвесна. Ова опаѓање се должи на истребувањето на видот и на разнебитувањето на резерватот како живеалиште.

По обемна консултација со државата-потписничка, Комитетот оцени дека едностраната одлука на Оман за намалување на обемот на резерватот и плановите да се продолжи со јагледородните вложувања, ќе ги уништат вредноста и целовитоста на локалитетот, којшто е дом и на други загроени видови во кои спаѓаат и арапската газела и птицата дропија (otis).

▲ Список на загрозено светско наследство

Ставањето на некој локалитет на списокот на загрозено светско наследство има цел да го привлече вниманието на светот и да поттикне итни мерки за заштита на локалитетот кога се загрозени вредностите поради кои тој локалитет бил првично запишан на списокот на светското наследство.

Список на загрозено светското наследство

Авганистан

- Културен предел и археолошки остатоци во долината Бамијан (2003 г.)
- Минаре и археолошки остатоци на Џам (2002 г.)

Белизе

- Систем на резервати на Коралниот гребен во Белизе (2009 г.)

Брегот на Слоновата Коска

- Национален парк Комое (2003 г.)
- Строго заштитен природен резерват планина Нимба (1992 г.).

Венецуела (Боливарска Република)

- Коро и неговото пристаниште (2005 г.)

Гвинеја

- Строго заштитен природен резерват планина Нимба (1992 г.)

Грузија

- Историските споменици Мцкета (2009 г.)
- Катедрала Баграти и Гелатски манастир (2010 г.)

Демократска Република Конго

- Национален парк Вирунга (1994 г.)
- Национален парк Гарамба (1996 г.)
- Национален парк Кахузи-Биега (1997 г.)
- Резерват за дивиот свет Окапи (1997 г.)
- Национален парк Салонга (1999 г.)

Египет

- Абу Мена (2001 г.)

Ерусалим

(локалитет предложен од Јордан)

- Стариот град на Ерусалим и неговите ѕидини (1982 г.)

Етиопија

- Национален парк Симен (1996 г.)

Индонезија

- Тропска прашума Суматра (2011 г.)

Ирак

- Ашур (Кал ат Шеркат (2003 г.)
- Археолошкиот град Самара (2007 г.)

Иран (Исламска Република)

- Бам и неговиот културен предел (2004 г.)

Јемен

- Историскиот град Забид (2000 г.)

Колумбија

- Национален парк Лос Катиос (2009 г.)

Мадагаскар

- Тропска прашума Атсинанана (2010 г.)

Нигер	- Природните резервати Аир и Тенере (1992 г.)
Пакистан	- Тврдината и градините Шаламар во Лахоре (2000 г.)
Перу	- Археолошката зона Чан Чан (1986 г.)
Сенегал	- Национален парк Ниоколо-Коба (2007 г.)
Соединетите Американски Држави	- Национален парк Еверглейдс (2010)
Србија	- Средновековните споменици на Косово (2006 г.)
Танзанија (Обединета Република)	- Архитектонски остатоци од Килва Кисивани и Сонго Мнаре (2004 г.)
Уганда	- Гроб на кралот Буганда во Касуби (2010г.)
Филипини	- Тераси со оризови полиња на филипинските Коридлјери (2001 г.)
Хондурас	- Резерват на биосфера Рио Платано (2011г.)
Централноафриканска Република	- Национален парк Маново-Гоунда Сан Флорис (1997 г.)
Чиле	- Рудници на шалитра Хамберстоун и Санта Лаура (2005 г.)

Национален парк Вирунга, Демократска Република Конго. © UNESCO/INCAFO/ G. Grande

Јелоустоун во САД е добар пример како помага ставањето на некој локалитет на списокот на загрозени локалитети во сосредоточувањето на националното и меѓународното внимание на потребата за итна заштита на овој парк во времето кога Јелоустоун сè повеќе и повеќе е загрозен (на пример, од туризмот и можната изградба на рудници во близина на Паркот).

Од 1996 до 2001 г. државата-потписничка пристапи кон анализа на мерките што треба да се преземат за намалување на негативните влијанија и презеде дејства за отстранување на заканиите. Комитетот за светското наследство го изведе Паркот од списокот на загрозено светско наследство во 2003 г.

■ Активност на учениците 13

ЈЕЛОУСТОУН, САД

Цел: да се научи зошто и како еден локалитет на светското наследство се става на списокот на загрозени локалитети на светското наследство

Екскурзија

Активност во училиницата

Неколку училишни часа

Јазик, Географија, Биологија

Пластифицирани фотографии, Куси описи, Мапа на светското наследство

Запознајте ги учениците со следниве податоци:

Хронологија

- 1973 г. САД станаа прва држава што ја ратификува *Конвенцијата за светското наследство*.
- 1978 г. Јелоустоун - првиот национален парк на светот - е еден од првите 12 локалитети запишани на списокот на светското наследство.
- 1995 г. Комитетот за светското наследство одлучи да го стави Јелоустоун на списокот на загрозени локалитети на светското наследство.
- 2003 г. Комитетот за светското наследство го изведе Паркот од списокот на загрозено светско наследство.

Богатството на Јелоустоун како светско наследство

Јелоустоун покрива огромна површина во северозападниот дел на Вајоминг и соседните делови на Монтана и Ајдахо. Паркот главно претставува вулканска висорамнина со помали делови од седиментни карпи. Во него има неколку чудесни кањони, водопади и клисури. Како резултат на постојаната вулканска активност, 10 000 гејзери и извори со врела вода извираат или течат, а изобилството на вода ја овозможува големата разновидност на флората и фауната. Средишниот дел на Паркот е најголемиот вулкански кратер на Земјата, стопати поголем од таквиот кратер на Кракатоа во Индонезија. Најстарите карпи се стари 2,7 милијарди години, а најмладите сè уште се формираат. Во овој кратер постојат 27 фосилни шуми.

Загрозени видови

Во паркот постојат екосистеми што обезбедуваат совршена околина за преживувањето на загрозените видови, како мечките гризли, пуми, гологлавиот северноамерикански орел, па дури и единствената преостаната глутница волци.

Заканите за Јелоустоун

Во февруари 1995 г., Центарот на светското наследство на УНЕСКО беше информиран за различните закани за Паркот, а тоа особено се однесуваше на планирањето на рударски активности, но и на уништувањето на шумите, влијанието на туризмот и однесувањето кон дивниот свет.

19-та седница на Бирото на светското наследство, јули 1995 г.

На состанокот на Бирото на светското наследство одржан во јули 1995 г. во седиштето на УНЕСКО државата-потписничка (САД) поднесе писмо во коешто ја изразува својата загриженост во

однос на можното загрозување на Јелоустоун и ги покани претставниците на Комитетот за светското наследство и ИУКН да пратат набљудувачка мисија во овој парк. САД, исто така, достави молба до Комитетот за светското наследство да ја разгледа можноста овој локалитет да се стави на Списокот на загрозени локалитети на светското наследство.

Гласовите кои проговорија против предлогот за копање рудник во близината на Јелоустоун

Предлогот за копање рудник е „голема опасност“ што го загрозува „бисерот на американскиот систем на паркови.“

New York Times

Не постои придобивка што би можела да произлезе од ова, а што би можела да ја надомести трајната штета што Јелоустоун во тој случај би ја претрпел.

Бил Клинтон, Претседател на САД

Како чувари на ова толку посебно место, Американците имаат обврска да го штитат, не само за своите граѓани, туку и за граѓаните во целиот свет, и не само за ова поколение, туку и за поколенијата што доаѓаат.

Асоцијација на национални паркови и заштита на природата, септември 1995 г.

Заедничка набљудувачка мисија, септември 1995 г.

Заедничката набљудувачка мисија беше спроведена во септември 1995 г. Во текот на мисијата беа организирани јавни расправи и беа претставени неколку технички извештаи од индустријата, владата и групите за зачувување на животната средина.

19-та седница на Комитетот за светското наследство, декември 1995 г.

Државата-потписничка и ИУКН го доставија извештајот за своите наоди до Комитетот за светското наследство во декември 1995 г. Обемниот проект за отворање рудник, загадувањето на водата поради протекувања од нафтоводите и фрлањето отпад, изградбата на патишта и големиот број посетители, намалувањето на бројот на одредени животински видови, вклучително ретките видови пастрмка и заразувањето на бизонот со бруцелоза ја илустрираа сериозноста на заканата за овој локалитет.

По обемна дискусија и врз основа на постојните, како и на можните опасности, Комитетот за светското наследство одлучи да го стави Јелоустоун на списокот на загрозени локалитети на светското наследство.

Изјава на претседателот на САД, септември 1996 г.

Претседателот јавно ги искажа своите заложби да постигне задоволително решение за проблемот со отворањето на рудникот.

20-та седница на Комитетот за светското наследство, декември 1996 г.

Делегатот од САД извести дека е постигнат значаен напредок во зачувувањето на Јелоустоун.

Што понатаму?

Како начин да се осигури зачувувањето на овој локалитет на светското наследство, Комитетот побара почесто да се доставуваат извештаи за наодите од проучувањата на влијанијата врз животната средина и за мерките за зачувување на ова наследство. На овој начин, Комитетот за светското наследство ќе може внимателно да ја следи состојбата на локалитетот. Во иднина, доколку Комитетот е задоволен со напредокот остварен во насока кон зачувување на Јелоустоун, тој може да донесе од-

лука локалитетот да го избрише од списокот на загрозено светско наследство. Впишувањето на Јелоустоун на списокот на загрозено светско наследство придонесе за фокусирање на усилбите на американскиот народ, самиот претседател и на меѓународната заедница кон зачувување на овој исклучителен национален парк.

Јелоустон
во опасност:
Јелоустон, САД.
©UNESCO/
M. Spier-Donati

Активност
на учениците
14

■ Активност на учениците 14

ПОДГОТОВКА НА РАДИОЕМИСИЈА ЗА СВЕТСКОТО НАСЛЕДСТВО

Цел: да се развијат комуникациските вештини на учениците како поддршка за зачувување на светското наследство

Вежба

Активност за учениците или вонучилишна активност

Неколку училишни часа или неколку часови

Јазик, Музичко образование

Куси описи, Мапа на светското наследство

Книги, ЦД, аудиокасети итн.

✓ Поделете ги учениците во групи и направете план за радиоемисија на тема светско наследство. Програмата би можела да вклучи:

- дебата меѓу учениците за и против впишувањето на одреден локалитет на Списокот на светското наследство;
- описи на важноста, местоположбата и убавината на локалитетот вклучен на Списокот на светското наследство;
- извадоци од песни на тема на локалитет на светското наследство;
- музика и звуци (од природа, животни, свона, обредни припеви, верска музика) со кои се оживуваат локалитетите на светското наследство.

64

✓ Врз основа на ученичките презентации, договорете се кои се најдобрите идеи за емисија и дополнително разработете ги. Поделете ги задачите меѓу групите ученици. Снимете ја емисијата и испратете ја на локална, регионална или национална радиостаница.

▲ Фонд за светското наследство

Конвенција
за светското
наследство

Едно од најважните достигнувања на *Конвенцијата* е можноста да се доделува меѓународна помош од **Фондот на светското наследство** за финансирање проекти за зачувување на светското наследство.

Од Фондот на светското наследство се обезбедуваат разни видови помош и техничка соработка, вклучително и стручни студии за утврдување или за неутрализирање на причините за влошување на состојбите или за планирање мерки за зачувување, обука на локални специјалисти за техники за зачувување или обновување, снабдување со опрема за заштита на одреден национален парк или за реставрација на споменик. Фондот ги поддржува и заложбите на национално ниво за составување начелни списоци на културно и природно наследство и за номинирање на локалитети за Списокот на светското наследство.

Во зависност од видот и износот на бараната помош, Комитетот или Претседателот можат, на барање, да доделат помош за која било од државите-потписнички.

Предност се дава на финансирањето на итните мерки за зачувување и за заштитата на локалитетите вклучени во Списокот на загрозено светско наследство.

Фондот на светското наследство, основан во 1972 г. со Конвенцијата за светското наследство, го обезбедува најголемиот дел од своите приходи од задолжителни уплати од државите-потписнички – во износ од 1% од нивните давачки за УНЕСКО – и од доброволни прилози.

Други извори на приходи вклучуваат наменски средства што ги донирале земјите за посебни намени, како и заработувачка од продажба на изданијата на светското наследство.

Вкупниот износ што се добива секоја година е малку под 3 милиони и 500 илјади американски долари што претставува скромна сума со оглед на големината на задачата.

Средствата на Фондот на светското наследство се сè уште многу под нивото што е потребно за да се одговори на сите барања што ги добива Комитетот за светското наследство. Меѓутоа, Фондот веќе има финансирано важни проекти во вредност од неколку милиони долари за зачувување на културните и природните локалитети во Африка, азиско-пацифичкиот регион, арапските држави, во Јужна Америка и Карибите и во Европа.

Ако вие или вашите ученици сакате да учествувате во зачувувањето на светското наследство со донација во Фондот на светското наследство, ве молиме испратете меѓународна парична дознака или префрлете ги средствата преку банка на подолу наведените банкарски сметки.

За префрлување на средства во американски долари, податоците се следниве:

UNESCO Account N° 949-1-191558
CHASE JP MORGAN BANK
International Money Transfer Division
4 Metrotech Center, Brooklyn
NEW YORK
NY 11245, United States of America
SWIFT Code: CHASUS 33 - ABA N° 0210-0002-1

Паричните средства во евра се префрлуваат на следната банкарска сметка на УНЕСКО:

UNESCO A/C No. 30003-03301-00037291909-97
SOCIETE GENERALE
Paris Seine Amont
10 rue Thénard
75005 PARIS, France
SWIFT Code: SOGEFRPPAFS

Ве молиме да ги наведете името и адресата на вашето училиште, како и дека донирате средства во Фондот на светското наследство.

■ Активност на учениците 15

ПОДИГНУВАЊЕ НА СВЕСТА

Цел: да се поттикнат солидарноста и активната вклученост на учениците во поддршката на зачувувањето на светското наследство

Дискусија

Активност во
училницата и/или
вонучилишна
активност

Неколку
училишни
часа

Јазик

Мапа на
светското
наследство,
Куси описи

- ✓ Разговарајте како може учениците да придонесат за подигнување на свеста на нивната локална заедница за локалното, националното и светското наследство. Направете список на нивните предлози. Дали еден или повеќе од овие предлози би можеле да бидат реализирани?
- ✓ Разговарајте за намената на Фондот на светското наследство.
- ✓ Разговарајте за можноста да се организираат активности за собирање средства за поддршка на зачувувањето на локалното или на светското наследство.

Други училишни предмети: Конвенција за светското наследство

Запознавање со религиите

Изложете слики од локалитети на светското наследство поврзани со различните религии и верски убедувања (во Наставното помагало се вклучени фотографии од голем број локалитети).

Интернет

Посетете го мрежното место (веб-локацијата) на Центарот за светско наследство на УНЕСКО (<http://www.unesco.org/whc>) и мрежното место (веб-локацијата) на Проектот на здружени училишта (<http://www.unesco.org/education/asp>) на интернет.

Историја

Посетете локалитети на светското наследство или некои други локалитети на културно или природно наследство во близината што се значајни за историските периоди.

Учете за значајните локалитети на светското наследство преку проучување на конкретен период.

Мајчин јазик/книжевност

Пишувајте написи на тема за Конвенцијата или за определен локалитет на светското наследство наменети за вашите ученици или за некој дневен весник.

Разговарајте со луѓето што живеат во близина на локалитет од културно или природно наследство и дознајте што им значи ним тој локалитет.

Пишувајте информативни летоци за некој локалитет.

Подгответе театарска претстава на историска тема.

Читајте романи или раскази во кои се говори за некој локалитет.

Ликовно образование

Користете фотографии и информации од локалитетите на светското наследство во предавањата за историја на уметноста.

Изработете макети на локалитети на светското наследство.

Подгответе кампања за подигнување на свеста на јавноста за локалитетите и за зачувувањето на светското наследство.

Посетете локалитети на светското наследство и цртајте ги и фотографирајте ги. Користете ги локалитетите на светското наследство во предавањата за стиловите во архитектурата.

Математика

Направете преглед на физичките особености (број на животински и растителни видови, големина на градбите) на одреден локалитет на светското наследство користејќи графикони, кружни дијаграми и статистички податоци за графичко претставување на резултатите.

Проучете ја големината на спомениците и на градбите и изработете нивни макети.

Странски јазик

Читајте информативни летоци за природното и културното наследство на други земји.

Проучувајте ги локалитетите на светското наследство како извор на информации за други земји, нивното минато и сегашност.

Пишувајте написи за потребата да се зачуваат локалитетите на светското наследство.

Светското наследство и идентитетот

Охрид, ©Ј. Слахиу (НКЦ)

Светското наследство и идентитетот

„Не сакам мојата куќа да биде засидана од сите страни и прозорците да ми бидат затворени. Сакам културите на сите земји да се веат околу мојата куќа што е можно послободно. Но одбивам да бидам по(д)газен од која било од нив.“

Махатма Ганди

Светското наследство и идентитетот

Цели	71
Познавања	71
Однесување	71
Вештини	71
Светското наследство: основа за идентитетот	72
Идентитет: Кој сум јас? – Кои сме ние?	72
Активност за учениците 16:	
Имињата како носители на идентитетот	73
Идентитетот во свет што брзо се менува	73
Локалитетите на светското наследство и идентитетот	74
Активност за учениците 17:	
Локалитетите на светското наследство и идентитетот	75
Различните стилови на градба како изрази на идентитетот	76
Активност за учениците 18:	
Различните стилови на градба како изрази на идентитетот	77
Активност за учениците 19:	
Советот решава за иднината на историскиот дел на градот	78
Активност за учениците 20:	
Учење за другите култури	79
Идентитетот и домородните народи	79
Активност за учениците 21:	
Национален споменик Велико Зимбабве, Зимбабве	80
Активност за учениците 22:	
Национален парк Улуру-Ката Тјута, Австралија	82
Други училишни предмети	
Светското наследство и идентитетот	85

Цели

Познавања

Да им се помогне на учениците да се здобијат со знаења и разбирање за:

- начинот на кој локалитетите на светското наследство ги одразуваат вредностите на различните култури и како претставуваат отелотворување на стабилноста во светот што брзо се менува;
- особеностите на секоја култура и сознанието дека сите култури се дел од човековата цивилизација, заемното дејствување и зависност меѓу природата и културата и меѓу различните култури.

Однесување

Да се поттикнат учениците:

- да ја ценат својата култура, историјата на својата земја и нејзината природна околина;
- да ги утврдат главните вредности на своето општество, како и корените на тие вредности;
- да ја негуваат почитта за сите народи и нивните култури и на тој начин да придонесат за разбирање и почит меѓу народите;
- да развијат чувство за заедничка одговорност за светското наследство.

71

Вештини

Да им се помогне на учениците да ја развијат својата способност за:

- понатамошното истражување на своето потекло (семејство, земја);
- дискутирање за темите на отворен и демократски начин;
- преземање водечка улога во поддршката за **зачувување** на светското наследство.

Светското наследство: основа за идентитетот

Разбирањето на суштината на светското наследство може да ни помогне да развиеме повисока свест за сопствените корени и за нашиот културен и општествен идентитет. Еден поглед одблизу врз кој било локалитет на Списокот на светското наследство ни помага да дознаеме повеќе за верувањата, вредностите и знаењата на народите и цивилизациите што ги создале (културно наследство) или биле во заемно дејство со нив (природни и мешовити локалитети и културни предели). Тука се вклучени и можностите да се стекнат сознанија за материјалното и нематеријалното наследство.

Културните и природните локалитети го обликуваат опкружувањето од кое човечките суштества зависат психолошки, религиозно, образовно и економски. Нивното уништување или дури само влошувањето на нивната состојба може да биде штетно за опстанокот на нашиот идентитет, на нашите народи и на нашата планета. Наша е одговорноста да ги зачуваме овие локалитети за идните поколенија.

Свечен завет на светското наследство, Младински форум на светското наследство, Берген, Норвешка

▲ Идентитет: Кој сум јас – Кои сме ние?

Идентитет

1. Особина или состојба/услов за да се биде ист; апсолутна или суштинска еднаквост; едност.
2. Индивидуалност, личност... индивидуално постоење;
3. Состојбата на идентификација во однос на чувства, интереси итн.

Shorter Oxford Dictionary

Од раѓање, секој од нас се разликува од другите по својот сопствен профил, односно по генетските и физичките особености што ги наследуваме од нашите родители и предци. На пример, отпечатоците на нашите прсти се неизбришлив дел од нашиот личен идентитет. Нашето презиме, што го наследуваме, и личното име што ни е дадено може да се менуваат во текот на животот, но и тие се неразделни делови од нашиот личен идентитет.

Меѓутоа, идентитетот не е само индивидуален. Прашањето „Кој сум јас?“ е во длабока врска со прашањето „Кои сме ние?“ - при што „ние“ се однесува, на пример, на етничката група, народ или на верата на која ѝ припаѓаме. Како припадници на одредена група, ние сме поврзани со другите нејзини припадници главно преку јазикот, верувањата, обредите, моралниот кодекс, обичаите, храната, облеката и така натаму. Националниот идентитет обично се изразува преку симболи какви што се јазикот (јазиците), народните носии, знамињата, грбовите на земјите или националните химни.

Млади луѓе во традиционални носии на Форумот за светското наследство Берген, Норвешка. © UNESCO

■ Активност за учениците 16

ИМИЊАТА КАКО НОСИТЕЛИ НА ИДЕНТИТЕТОТ

Цел: да размислиме за нашите лични и семејни идентитети

Истражување

Активност во
училницата

Вонучилишна
активност

2 училишни
часа и време

Јазик

надвор од училиште

✓ Побарајте од вашите ученици да го истражат, со помош од родителите или роднините, значењето на нивните презимиња. Исто така, побарајте од нив да објаснат како биле одбрани нивните лични (први, средни) имиња. Како се чувствува секој ученик во однос на своето име? Дали е тоа име кое често се среќава во регионот? Дали е тоа име што на некој начин е поврзано со некој важен културен или природен локалитет во регионот? Дали е необично? Дали било дадено во спомен на некое лице, на пример, дедо или друг роднина, или според личност од историјата, од некој филм и слично? Дали името влијае врз идентитетот на човекот? Ако влијае, како се манифестира тоа?

▲ Идентитетот во свет што брзо се менува

Светот се движи многу брзо и мнозинството луѓе итаат да влезат во 21 век заборавајќи ги своите корени. А би требало да е сосема спротивно. Би требало да ги цениме своите корени, својата култура и сето тоа да го чуваме како темел. Ние треба да ја градиме нашата иднина.

Препораки од учениците, Младински форум на светското наследство, Пекинг, Кина

Исто како и поединците, и заедниците (етничките групи, народите) на кои им припаѓаат се менуваат со текот на времето како последица на нивното заемно дејствување со природната средина и со другите заедници и култури. Иако тоа е секогаш така, во 20 век ритмот и интензитетот на таквите промени значително се засилија поради влијанието на научната и технолошката револуција, а особено модерните средства за превоз, телекомуникациите и масовната комуникација (информатика, телефон, телефакс, телевизија, интернет, комуникациски сателити и сл.) и процесот познат како глобализација.

Глобализацијата е првенствено економска појава, но таа со себе носи важни општествени и културни последици. Една од нив е тенденцијата присутна секаде низ светот, луѓето - а особено младите, да претпочитаат извесни производи за масовна потрошувачка што се рекламираат насекаде во светот, вклучително популарна музика, филмови и телевизиски емисии, облека и брза храна.

Глобализацијата на културата е спомената во два важни документа на **УНЕСКО**:

...културата постојано се глобализира, но засега само делумно. Не смееме да ги игнорираме ниту ветувањата што ги носи глобализацијата, ниту опасностите од неа, меѓу кои не е најмала опасноста да се заборави единствениот карактер на поединечните човечки битија; тие самите треба да ја одберат својата сопствена иднина и да го остварат својот целосен потенцијал во грижливо одгледуваното богатство на нивните традиции и на нивните сопствени култури кои, доколку не внимаваме, современите случувања може да ги доведат во опасност.

Учење: *внатрешното богатство*, Извештај на Меѓународната комисија за образование за 21 век, стр. 7, Париз, Издание на УНЕСКО, 1996 г.

За поединците и заедниците што живеат во денешниот свет на брзи промени важно е да се приспособат на урамнотежена промена без притоа да се откажуваат од скапоцените елементи на сопствените традиции.

На пример, африканските духовни вредности, онака како што се негувани во традиционалната религија, ја нагласуваат важноста на соодносот меѓу луѓето и природата, меѓу физичкото и нефизичкото, меѓу рационалното и интуитивното и меѓу минатите и сегашните поколенија. Целиот овој фонд на знаења и вредности може корисно да се примени во решавањето на голем број проблеми на нашето време, какви што се зачувувањето на животната средина и посредувањето во разрешувањето на разликите и конфликтните ситуации.

Нашата креативна разновидност, Извештај на Светската комисија за култура и развој, стр. 166. Париз, Издание на УНЕСКО, 1996 г.

Локалитетите на светското наследство и идентитетот

Мнозина се идентификуваат себеси со локалитетите внесени во списокот на светското наследство. Урнатините на Велико Зимбабве нè потсетуваат на африканското претколонијално потекло на Зимбабве; Русија често се идентификува со Кремљ и Црвениот плоштад во Москва; Италија со Венеција и нејзината Лагуна, како и со Кривата кула во Пиза и со Фиренца; Либан со Баалбек и Библос; Индија со Таџ Махал во Агра; Гватемала со Антигуа Гватемала, Узбекистан со историскиот центар во Букара и други примери.

Некои природни локалитети, како што се Националниот парк Еверглејдс и Националниот парк Големиот кањон во САД, Националниот парк Серенгети во Обединетата Република Танзанија, Националниот парк Сагармата (Монт Еверест) во Непал, Лос Глациарес во Аргентина, исто така одразуваат групни или национални идентитети.

Карпите на Матера Италија.
© UNESCO/M.Moldaveanu

Активност за учениците 17

ЛОКАЛИТЕТИТЕ НА СВЕТСКОТО НАСЛЕДСТВО И ИДЕНТИТЕТОТ

Цел: да се разберат вредностите на локалитетите на светското наследство

Дискусија

Активност во училищата

1 училишен час и време надвор од училиштето

Историја, Општествени науки

Мапа на светското наследство и Куси описи

✓ Користете ги пластифицираните фотографии во Наставното помагало и секаков друг материјал што го имате на располагање за да ги запознаете учениците со барем некои локалитети на списокот на светското наследство коишто одиграле важна улога во историјата на човештвото и во зачувувањето на природата, какви што се:

- локалитети со кои луѓето се идентификуваат (културни и природни);
- локалитети коишто одбележуваат настани во светската политичка историја;
- локалитети поврзани со светските религии и верски убедувања;
- локалитети коишто се примери на различни видови на живеење.

Табелата подолу дава идеи за дискусија.

	Потеклото на човекот	Општество на ловци / собирачи	Традиционално општество	Земјоделско општество	Трговско општество	Индустриско општество	Постмодерно општество
Азија и Пацификот	Пекинг Локалитетот на пекиншкиот човек (Кина)			тераси со оризови полиња на Кордилјерите (Филипини)			
Арапски држави		локалитетите со карпеста уметност на Тадарт Акакус (Либиска Арапска Џамахирија)					
Африка					островот Мозамбик (Мозамбик)		
Европа и Северна Америка			карпите на Матера (Италија)		ханзетскиот град Либек (Германија)	клисурата Ајронбриџ (Велика Британија)	Баухаус и неговите локалитети (Германија)
Јужна Америка и Карибите						историскиот град Оуро Прето (Бразил)	Бразилија (Бразил)

Различните стилови на градба како изрази на идентитетот

Стиловите на градбите што се среќаваат во некои локалитети на светското наследство извонредно го илустрираат влијанието меѓу луѓето и нивното природно опкружување.

Бриген,
Норвешка
©UNESCO/
M.Moldaveanu

Таков пример е локалитетот на светското наследство во квартот Бриген во областа Берген, Норвешка, кој покажува на кој начин норвешкото дрво било решавачкиот чинител во норвешкиот културен идентитет.

Како влијаело норвешкото дрво врз норвешката култура?

Дали има некаква врска меѓу норвешкиот градежен материјал и норвешката култура? Стефан Чуди-Мадсен, поранешен генерален директор на Дирекцијата за културно наследство на Норвешка, запишал:

Пред сè,... да го погледнеме дрвото. Најголемиот ограничувачки фактор е неговата височина. Ниедно од широколистните дрвја не расте доволно високо ниту дава соодветно трајна дрвена граѓа за изградба на типична цврста куќа од дрво, каде што хоризонталните трупци се вглавуваат еден во друг...

Најдолгото познато градежно дрво користено во градењето куќи ни дава некаква претстава за димензиите на ова дрво (чам, најчесто користениот градежен материјал во Норвешка); ова дрво е откриено во 1861 г. во текот на уривањето на црквата Хоф, а мерењето покажало дека било долго 15 метри. Оваа должина била апсолутниот максимум, имено, половина од оваа должина била вообичаена за обичните куќи.

Ниту кралот ниту благородникот може(л) да ги надмине димензиите, а пропорциите на крај ги одредувало дрвото. Куќата подлежи на истите закони што важат за сите иако дебелината на трупците и богатството на орнаментите може да се разликуваат.

Може да се постави прашањето дали таквите услови имале демократизирачки ефект врз општеството. Има нешто универзално човечко во карактерот на одаите од оваа големина, што носи со себе општествена и човечка хармонија. Хоризонталните линии на сидните трупци имаат релаксирачки, смирувачки ефект, а истовремено изгледаат успокојувачки и обично. Дури и самото дрво одигрува битна улога: не само што обезбедува одлична изолација, туку е и пријатно на допир.

Обичајот да се гради со дрво продолжува така што и денес околу 80 проценти од сите нови куќи во Норвешка се изградени од дрво. Можеби токму тука сме на вистинската тема кога сакаме да зборуваме за она што е посебно во норвешкото културно наследство повеќе отколку во другите изрази на културата - дрвото, со своите ограничувања и квалитети, влијае(ло) врз развојот.

Норвешка: Културно наследство. Споменици и локалитети, Universitetsforlaget.

■ Активност за учениците 18

РАЗЛИЧНИТЕ СТИЛОВИ НА ГРАДБА КАКО ИЗРАЗИ НА ИДЕНТИТЕТОТ

Цел: подобро да се размисли за идентитетот преку проучување на физичкото наследство (на пр. околните згради, споменици, национални паркови)

Истражување

Активност во
училницата

2 училишни
часа

Јазик,
Географија

Пластифицирани
фотографии

- ✓ Побарајте од вашите ученици да напишат состав во кој ќе ги опишат особеностите на градбите, споменичното наследство и националните паркови на вашата земја или регион. Дали некои од нив се локалитети на светското наследство? Дали постои некаква врска меѓу вашата култура и градежниот материјал, поставеноста на градбите (начинот на кој градбите се просторно организирани во градовите, селата), природните ресурси (на пр. камен од локалните каменоломи) и физичкиот предел (на пр. град изграден околу езеро)?

Дали вашиот културен идентитет се одразува преку начинот на кој се изградени вашите куќи и преку материјалот што бил користен?

Тимбукту, Мали.
© UNESCO/M. Kone

■ Активност за учениците 19

СОВЕТОТ РЕШАВА ЗА ИДНИНАТА НА ИСТОРИСКИОТ ДЕЛ НА ГРАДОТ

Цел: подобро да се разберат последиците од урбанизацијата врз заштитата на наследството

Играње улоги

Активност во училиницата

Вонучилишна активност

Неколку училишни часа

Општествени науки, Математика

Пластифицирани фотографии

Образовен пристап кон светското наследство

✓ Организирајте игра со улоги за учениците врз основа на следната хипотетичка ситуација.

Локалните власти изготвиле предлог-урбанистички план за центарот на градот во којшто живеете. Градскиот центар е доста стар и опфаќа некои од преостанатите куќи изградени во традиционален стил во вашиот регион. Поради тоа, овие куќи се значајни обележја на вашиот локален идентитет. Меѓутоа, стандардот на домувањето во тој дел од градот заостанува во процесот на модернизација. Нема можности да се приклучат на водовод и да се вградат тоалети. Реализацијата на урбанистичкиот план ќе значи уништување на најстариот дел од градот и изградба на модерни станбени згради. Некои претставници на локалната власт се за предложениот урбанистички план; други локални политичари се отворено против. Денес, засегнатите страни се состанаа за да разговараат и да решат дали да се реализира планот.

✓ Поделете ги учениците во пет групи:

1. група што ја претставува локалната власт што е за планот;
2. група што ја претставува локалната власт што е против планот;
3. граѓаните што живеат во стариот дел од градот;
4. експерти (архитекти, урбанисти итн.);
5. претставници на медиумите.

✓ Исто така, одберете еден претседавач и двајца потпретседавачи кои ќе ја водат расправата и двајца записничари кои ќе напишат извештај од состанокот.

✓ Размислувајте и разговарајте за слични закани за градовите од светското наследство или за локалитетите на Списокот на загрозувано светско наследство.

■ Активност за учениците 20

УЧЕЊЕ ЗА ДРУГИТЕ КУЛТУРИ

Цел: подобро да се разбере врската меѓу локалитетите на светското наследство и идентитетот

Истражување

Активност во училищата
Вонучилишни активност

Неколку училишни часа

Јазик, Општествени науки

Мапа на светското наследство,
Куси описи

Интернет

✓ Поделете ги учениците во пет групи. Побарајте од секоја група да напише куса презентација на една од следните теми:

- нивното училиште;
- нивниот клас;
- локалитетите на светското наследство во нивната земја.

✓ Разменете такви презентации со едно или повеќе училишта во странство (по пошта, факс или интернет). Што добивте како одговор? Колку време беше потребно за да стигнат? Како изгледаа нивните презентации споредени со вашите?

✓ Поведете разговор за тоа како новите средства за комуникација ги спојуваат луѓето од сите страни на светот на начин што не бил можен кога нивните родители биле млади.

Идентитетот и домородните народи

Учењето за различните домородни народи и како се поврзуваат тие со своето **природно и културно наследство** помага да се разбере важноста на личниот, групниот и националниот идентитет, како и за тоа на кој начин може тој да се согледа и одржува, на пример, преку зачувување на светското наследство. Примерите што следуваат, претставени како активности на учениците, зборуваат самите за себе. Тие може да ве поттикнат да побарате други примери од вашата земја, од регионот или од некое друго место и да подготвите слични активности.

Светско наследство на УНЕСКО.
Форумите на младите им овозможуваат споделување на култури на младинскиот форум за светското наследство одржан на Викториините водопади. © УНЕСКО

■ Активност за учениците 21

НАЦИОНАЛЕН СПОМЕНИК ВЕЛИКОЗИМБАБВЕ, ЗИМБАБВЕ

Цел: подобро да се разбере историското потекло на некој локалитет

Екскурзии

Активност во училищата

Неколку училишни часа

Историја,
Географија,
Општествени науки,
Граѓанско образование

Мапа на светското наследство,
Куси описи

Интернет

✓ Раскажете ја приказната за Велико Зимбабве како пример за полемика околу историското потекло на еден важен и импресивен локалитет. Археолошките истражувања на Велико Зимбабве сега јасно го покажаа африканското потекло на овој локалитет.

Важноста на Велико Зимбабве е толкава што општо се користи како симбол на нацијата. Самото име на земјата е преземено од овие прочуени и впечатливи камени урнатини (Зимбабве значи „куќи од камен“).

Велико Зимбабве се наоѓа на отворена пошумена рамнина и тоа е најголемата древна градба во Супсахарска или Екваторијална Африка. Се состои од два локалитета над кои се надвишуваат урнатините на ридот, еден акропол, вистински замок од испреплетени сидини и гранитни карпи. Последователните поколенија ги поврзале карпите со камени сидини со што создале мали оградени простори и тесни коридори. Урнатините во долината, познати како Големиот заграден простор, претставуваат исклучително импресивна знаменитост со огромни димензии: сидот околу Големиот заграден простор е долг повеќе од 250 метри и за него се употребени 15.000 тони внимателно обработен камен (најголемата древна структура).

На белите доселеници во земјата која тогаш била позната како Родезија не им се допаѓале истражувањата за утврдување на африканското потекло на урнатините и некогашната напредна култура.

За одново да ја напишат историјата, политичарите и пропагаторите се обиделе да наметнат можност за феникиски, арапски, индиски или дури хебрејски влијанија. Во вжештените дебати во Парламентот било речено дека Велико Зимбабве не е од африканско потекло.

Меѓутоа, археолозите Рендал Мекајвер и Гертруда Кетон-Томпсон, кои вршеле археолошки истражувања на Велико Зимбабве, заклучиле дека урнатините се наполно африкански. Речиси сите пронајдени артефакти потекнуваат од локалното население Шона, а ископувањата на сите нивоа укажуваат на остатоци од африкански начин на живот.

Овие трудови, заедно со подоцнежните макотрпни истражувања извршени од други археолози, лингвисти и антрополози, ја обезбедуваат основата за потподелба на историјата на Велико Зимбабве во најмалку три фази.

Најинтензивното населување почнало околу 11 век, кога на ридот биле изградени малечки колиби од кол и кал. Два века подоцна, овие колиби биле заменети со поцврсти куќи од керпич и биле изградени првите ѕидини од камен. Во текот на наредниот век, општеството доживеало процут со трговијата со народите на источниот брег на африканскиот континент, особено со муслиманските трговци. Но, кон 15 век Велико Зимбабве веќе не можело да се одржи и градот полека згаснал.

Остатоците од развиената трговија, заедно со поставеноста на градбите и ѕидарската структура на Велико Зимбабве, довеле до полемики околу африканското потекло на урнатините.

Годините на одново пишување на вистинската историја и идентитет на старото Зимбабве, сега се минато. Денес урнатините на Велико Зимбабве ја претставуваат душата на нацијата, скапоцен камен на африканското наследство.

✓ Побарајте од вашите ученици да напишат краток состав за својата реакција на некоја таква ситуација. Споредете ги различните состави и разговарајте за нив со учениците.

Национален споменик Велико Зимбабве, Зимбабве.
© Patrimoine 2001/C. Lepetit

■ Активност за учениците 22

НАЦИОНАЛЕН ПАРК УЛУРУ-КАТА ТЈУТА, АВСТРАЛИЈА

Цел: подобро да се разбере претставата за културен предел и улогата на домородните народи во зачувувањето на светското наследство

Екскурзии

Активност во
училницата

2 училишни
часа

Географија,
Историја,
Општествени
науки

Куси описи,
Мапа на
светското
наследство

Вториот пример, во кој се претставува Националниот парк Улуру-Ката Тјута во Австралија, покажува како впишувањето во Списокот на светското наследство може да ги унапреди сознавањето и заштитата на чувството за идентитет на домородниот народ и неговиот начин на живот.

Истовремено, Паркот е пример за успешно управување на локалитет на културно и природно наследство во духот на партнерство меѓу домородниот народ и Државната агенција за заштита на наследството.

Локалитетот првпат беше внесен во Списокот како локалитет на природно наследство во 1987 г. Во 1994 г. повторно беше номиниран како културен предел – место што го претставува обединетото дејствување на луѓето и на природата и кое ги покажува меѓусебните влијанија на луѓето и нивното природно опкружување. Националниот парк Улуру-Ката Тјута е првиот културен предел внесен на Списокот на светско наследство.

Националниот парк Улуру-Ката Тјута се наоѓа на традиционалната територија на Абориџините каде што сè уште живее овој народ и каде што активно се говорат абориџинските јазици како прв јазик. Во 1985 г. австралиската Влада ја врати сопственоста врз земјата во рацете на Анангу, домородните народи на Западната Пустина во Австралија. По „враќањето“, Анангу го дадоа Националниот парк под наем на Австралиската агенција за заштита на природното богатство (ANCA). Анангу и АНКА (ANCA) сега заедно го чуваат и управуваат Националниот парк. „Враќањето“ и заедничкото управување на паркот се сметаат за пресвртници во историјата на движењето Права на земја на Абориџините и во историјата на заштитата на наследството во Австралија.

Знаењата и начинот на живот на Анангу, нивниот идентитет и структурата на нивното општество, системот на морални вредности и пределот во кој живеат ги обликува и ги објаснува Тјукурпата. Тјукурпа, понекогаш неточно преведувано како „Време на соништа“, го диктира начинот на кој Анангу го структурираат своето општество и се грижат едни за други и за земјата. Сите нивни постапки се раководат со Тјукурпа. Кога Анангите патуваат преку земјата на која се наоѓаат Улуру и Ката Тјута, тие го прават тоа со свест и разбирање на патувањата и на активностите на нивните предци кои преминувале преку земјата кога површината на Земјата сè уште била безоблична. Предците (во форма на луѓе, растенија и животни) ги обликувале особеностите на пределот додека патувале од едно подрачје до друго, во постојана заемна интеракција со него.

Денес, како и во минатото, ова знаење се раскажува, одржува и предава на следните поколенија низ обреди, песна, танц, ликовни творби и занаети. Така, пределот кој на луѓе коишто не се Анангу им изгледа природен, всушност е исполнет со културни значења што биле создавани низ културни процеси.

*World Heritage Newsletter/Билтен на светското наследство
бр. 10, март 1996 г.*

Ние отсекогаш сме велеле дека земјата нам ни е важна за Тјукурпа, а сега и други луѓе од странство и недомородни народи согледуваат дека таа е важна од стојалиште на културата – се чувствувам убаво што тоа е конечно согледано. Во минатото, некои ни се смееја и ова го нарекуваа сонување, но Тјукурпа е реалност, таа е нашиот закон, нашиот јазик, нашата земја и семејство заедно.

Јами Лестер, претседател, Управен одбор на Улуру-Ката Тјута

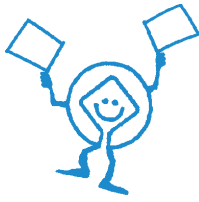
Меѓутоа, потпишувањето на Конвенцијата може и да не доведе веднаш до разбирање на тоа како се поврзани нашиот идентитет и културните корени со преостанатиот свет. Може да разбереме зошто е важно да се зачува нашето национално или етничко наследство, но може да е тешко да согледаме дека сме, всушност, испреплетени со другите. Еден начин на кој може да се согледа оваа врска е светот да се сфати како море на острови култури, море полно со корални гребени.

Морски парк - гребен Тубатаха. © IUCN/J. Thorsell

Корален гребен се создава со многу пластови корални животни, но само најгорниот пласт е жив. По неколку години овие животни умираат и врз нив се напластува нов слој од живи животни. За секој нов слој живи животни гребенот по малку се менува; станува повисок, малку поголем. Секое одделно животно се движи слободно – така барем се чини – но всушност е заглавено во претходната генерација и не може да се одлепи од неа. Секое одделно живо животно се чини како да не е поврзано со другите живи животни. Но неколку генерации корални животни подолу, под нивото на морето, може да се види дека тие се дел од истиот гребен. Па така, ако се уништат некои од претходните пластови – со подривање или загадување – може да се замисли што ќе се случи со преостанатиот дел од гребенот. Нашиот свет е како корален гребен. Го граделе илјадници поколенија пред нас – нивните мисли, нивните дела, нивните достигнувања. Тоа е дел од нас – дел од она што сме ние. Нашиот идентитет и нашето наследство.

Томас Хилард Ериксон, професор по антропологија,
Универзитет во Осло, Норвешка

Други училишни предмети: Светското наследство и идентитетот

Географија/ Природни науки

Проучете го Списокот на светското наследство и илустрирајте го заемниот однос на луѓето и географската местоположба. Разговарајте за улогата на природата во процесот на обликување на идентитетот на народот на едно практично рамниште, на пример, улогата што ја имаат одиграно дрвјата во Норвешка.

Историја

Применете играње улоги, по можност на локалитет на светското наследство или друг локалитет на културно или природно наследство, за да ги поттикнете учениците да се соживеат со луѓето коишто го изградиле локалитетот или со оние што сега живеат таму.

Мајчин јазик/книжевност

Напишете состави за важноста на заштитата на сопствениот културен идентитет и некои од идеите развијте ги во куси драмски текстови.

Учествувајте во натпревар во кој учениците настапуваат со петминутен говор во полза на заштитата на конкретен природен или културен локалитет.

Прочитајте и разговарајте за романите или расказите на тема идентитет или во некаква врска со некој локалитет на светско наследство; потоа побарајте од учениците да напишат свои куси раскази.

Дознајте дали има некои соодветни драмски текстови во кои се говори за концептот на идентитет во однос на природните или културните локалитети во вашиот регион.

Ликовно образование

Нацртајте локалитети на светското наследство кои се исклучителни примери на човековиот творечки гениј и размислувајте за различните идентитети на нивните градители или, кога станува збор за културни предели, за нивните чувари.

Странски јазици

Прочитајте некој текст на друг јазик за да ги одберете зборовите што постојат и во вашиот јазик и разговарајте зошто се слични овие зборови и што би можело да ни каже ова за културните допири меѓу земјите.

Преведете на друг јазик информативен леток за локалитетите на светското наследство во вашата земја. Најдете ги зборовите или поимите што мора да се објаснат, а коишто се подразбираат во оригиналниот текст и разговарајте за она што ни го откриваат за идентитетот на народот.

Филозофија/Запознавање со религии

Користете планови и фотографии на верски споменици или зданија како дополнителни нагледни средства за да илустрирате одредени верски убедувања.

Набљудувајте и разберете ја симболиката при посетата на некој верски локалитет (црква, џамија, храм или предел).

Светското наследство и туризмот

Охрид, ©J. Спахиу (НКЦ)

Локалитетите на светското наследство ги привлекуваат туристите, но туризмот, кој е во подем, секогаш носи ризик за оштетување на вредностите кои биле клучни за вклучување на локалитетот на списокот на светското наследство.

Светското наследство и туризмот

Цели	89
Познавања	89
Однесување	89
Вештини	89
Туризам: светски феномен и голем бизнис	90
Активност за учениците 23:	
Процена на трендовите во туризмот	91
Работен лист за учениците:	
Статистички податоци за светскиот туризам; Табела I	92
Работен лист за учениците:	
Статистички податоци за светскиот туризам; Табела II	93
Работен лист за учениците:	
Статистички податоци за светскиот туризам; Табела III	94
Предностите и можните закани што ги носи туризмот за заштитата на светското наследство	95
Активност за учениците 24:	
Предностите и можните закани од туризмот за локалитетите на светското наследство	96
Потребата од нов вид туризам	96
Светското наследство, туризмот и еколошки одржливиот развој	97
Активност за учениците 25:	
Светското наследство и туризмот: игра	98
Работен лист за учениците:	
Светското наследство и туризмот: игра	99
Активност за учениците 26:	
Невоспитан турист наспроти пристоен турист	100
Општи упатства за однесување за туристи	100
Други локалитети на светското наследство што може да се посетат	101
Активност за учениците 27:	
Оцена на квалитетот на туристичката понуда на културните и природните локалитети	102
Работен лист за учениците:	
Оцена на квалитетот на туристичката понуда на културните и природните локалитети	103
Виртуелен туризам и светското наследство	104
Туристичко менаџирање на локалитетите на светското наследство	105
Активност за учениците 28:	
Изградба на автопат низ локалитет на светското природно наследство	106
Работен лист за учениците:	
Изградба на автопат низ локалитет на светското природно наследство	107
Други училишни предмети: Светското наследство и туризмот	108

Цели

Познавања

Да им се помогне на учениците да се здобијат со знаења и разбирање за:

- трендовите во светскиот туризам и нивното можно влијание врз локалитетите на светското наследство;
- начинот на кој туризмот може да ни помогне повеќе да научиме за културното и природното наследство, другите култури, вредности и обичаи;
- потребата упатувањето на туристите да биде дел од управувањето на локалитетот.

Однесување

Да се поттикнат учениците:

- да ја разберат потребата за воведување нови видови туризам што ќе доведе до поголема почит кон културното и природното наследство и нивното **зачувување**;
- да размислуваат за мерките што треба да се преземат за да се заштитат локалитетите на светското наследство од масовен туризам и како да се почитуваат тие мерки.

Вештини

Да им се помогне на учениците:

- да научат како да ги толкуваат и да ги анализираат статистичките податоци за да ги разберат подобро корелациите меѓу трендовите во туризмот и зачувувањето на светското наследство;
- да се здобијат со основните вештини за да можат да станат водичи на локалитетите на светското наследство;
- да посетуваат локалитети на културното и природно наследство со почит и одговорно однесување;
- за развивање на креативно размислување за да го унапредат начинот на претставување на локалитетите на светското наследство, што би било придобивка за туристите, но и за зачувувањето на тие локалитети.

Туризам: светски феномен и голем бизнис

Ниеден поединец и ниедна одделна култура не може да се развиваат без взаемното влијание со други народи и култури. Ние мораме да научиме да препознаваме што им должи секоја одделна култура на сите други култури. Треба да сфатиме дека културниот туризам може да биде едно од најплодните и најинтересните средства со кои би можел да се изрази дијалогот меѓу културите и цивилизациите. Средбите со другите истовремено придонесуваат повеќе да ги цениме сопствената култура и наследството и да го сфатиме сопственото природно опкружување.

Коичиро Мацура, генерален директор на УНЕСКО, на Глобалниот министерски форум за животна средина на UNEP, Најроби, 8 февруари 2001 г.

Еден од најголемите светски феномени во изминативе четириесет години е подемот на масовниот туризам. Тоа значително влијае врз бројот на посетители на локалитетите на светското наследство.

Поради брзиот развој во технологијата на превозните средства, подобрениот животен стандард, подолгите платени одмори и слободното време, луѓето никогаш не патувале толку многу и толку далеку како денес. На пример, во 1950 година Организацијата за светски туризам (WTO) проценила дека во туризмот во светот биле вклучени околу 25 милиони лица, што споредено со 903 милиони во 2007 г. покажува дека бројот на туристи се зголемил за повеќе од триесет и шест пати во период од педесетина години. Светската туристичка организација предвидува милијарда туристи за 2010 г. и близу милијарда и 600 илјади во 2020 г.!

Многу луѓе сакаат да откриваат нови интересни места, а бидејќи локалитетите впишани во **Списокот на светското наследство** се места со **исклучителна универзална вредност**, мнозина одбираат да ги посетат. Бидејќи сè поголем број луѓе живеат во големи градови, тие често имаат желба да патуваат во места познати по нивните природни убавини и на природните локалитети од светското природно наследство. Таквото патување понекогаш се нарекува еко-туризам, а називот културен туризам се однесува на туристички посети на локалитети од културното наследство.

Турист

Некој што оди на патување или патувања; особено оној што го прави тоа за рекреација; некој што патува за задоволство или култура, посетувајќи повеќе места поради нивните знаменитости, пејзажи или слично.

Shorter Oxford Dictionary

Туризам

Теоријата и практиката на туристичките патувања; патување заради задоволство.

Shorter Oxford Dictionary

Туризмот често се поврзува со развојот бидејќи обезбедува работни места и обично ги носи многу потребните девизни средства. На пример, во 1950 г. било проценето дека туристите потрошиле околу 2,1 милиона американски долари што, споредено со 1000 милијарди американски долари во 2007 г., значи дека дневно биле трошени околу 3 милијарди.

Повеќе информации за трендовите во туризмот можете да најдете на мрежното место (веб-локацијата) на Светската туристичка организација (<http://www.world-tourism.org>).

Туризмот не би постоел без културата, бидејќи токму културата е една од главните мотивации за движењето на луѓето.
Зборник на Тркалезната маса за култура, туризам и развој: суштински теми за 21 век, стр. 7. Париз, УНЕСКО, 26-27 јуни 1996 г.

■ Активност за учениците 23

ПРОЦЕНА НА ТРЕНДОВИТЕ ВО ТУРИЗМОТ

Цел: да се научи повеќе за светските трендови во туризмот и за последиците од бројот на посетителите врз заштитата на светското наследство

Истражување

Активност во 1 или неколку училишните часа

Математика, Општествени науки

Работни листови за учениците:
Статистички податоци за светскиот туризам,
Калкулатор,
Мапа на светското наследство,
Пластифицирана фотографија

✓ Покажете им ја на учениците Табелата I од Работните листови (ако е можно, фотокопирајте ги за секој ученик). Објаснете им ги податоците и дајте им основни информации за собирањето, толкувањето и користењето статистички податоци. Земајќи ги предвид 15-те најпосетени земји, побарајте од учениците да утврдат колку локалитети од светското наследство има во секоја земја со помош на Мапата на светското наследство. Побарајте од нив да ги пресметаат корелациите (односно, дали туристичката посетеност на една земја може да се објасни/поврзе со бројката на локалитети во неа) и да ги постават 10-те најпосетени земји во соодветните географски подрачја: Африка, Северна и Јужна Америка и Карибите, Азија и Пацификот, Арапските држави и Европа.

✓ Покажете им ја на учениците Табелата II и побарајте од нив да групираат 15 земји на два списка: список на индустријализирани и помалку индустријализирани земји. Дали постои корелација меѓу индустријализирана земја која едновременно има и големи приходи од туризмот, а има и локалитети внесени на списокот на светското наследство? Разговарајте за она што го заклучиле. Колку земји кои имаат големи приходи од туризмот имаат локалитети внесени на списокот на светското наследство?

✓ Покажете им ја на учениците Табелата III и разговарајте за тоа што значи „стапка на растот“ и зошто постојат различни стапки на растот за различни декади.

✓ Обидете се да добиете статистички податоци за туризмот и бројот на туристите кои ги посетуваат локалитетите од списокот на светското наследство во вашата земја и побарајте од учениците да ги презентираат податоците до кои дошле.

10-те најпривлечни светски туристички одредешта

Табела I

Број на странски туристи

Рангирање	Земја	Пристигнувања на странски туристи (во милиони)		Промена во проценти 2008/2007 г. 2009/2008 г.	Удел на пазарот за 2009 г. (%)
		2008	2009		
1	Франција	79,2	74,2	-2	8,7
2	САД	57,9	54,9	3,5	6,5
3	Шпанија	57,2	52,2	-2,5	6,1
4	Кина	53	50,9	-3,1	6,0
5	Италија	42,7	43,2	-2,1	5,1
6	Велика Британија	30,1	28	-2,4	3,3
7	Турција	25	25,5	12,3	3,0
8	Германија	24,9	24,2	1,9	2,8
9	Малезија	22,1	23,6	5,1	2,8
10	Мексико	22,6	21,5	5,9	2,5

Извор: Светската туристичка организација (WTO), податоци добиени заклучно со 2010 г.

10-те земји со најголема заработувачка од туризмот Табела II

Приходи од посета на странски туристи

Рангирање	Земја	Приходи од меѓународен туризам (во милиарди US\$)		Промена во проценти 2008/2007 г. 2009/2008 г.	Удел на пазарот за 2009 г. (%)
		2008	2009		
1	САД	110	93,9	13,5	11,5
2	Шпанија	61,6	53,2	6,9	6,3
3	Франција	56,6	49,4	4,2	5,8
4	Италија	45,7	40,2	7,2	4,7
5	Кина	40,8	39,7	9,7	4,7
6	Германија	40	34,7	11,1	4,1
7	Велика Британија	36	30	-6,7	3,5
8	Австралија	24,8	25,6	11	3,0
9	Турција	22	21,3	18,7	2,5
10	Австрија	21,6	19,4	15,5	2,3

Извор: Светската туристичка организација (WTO), податоци добиени заклучно со 2010 г.

Долгорочни предвидувања на WTO за туризмот до 2020 г. Табела III

Предвидувања за пристигнување на туристи во светот поделен на региони
 Бројот на пристигнувања на странски туристи според регионот – одредиштето (изразен во милиони)

	Почетна година 1995 г.	Предвидувања		Просечна годишна стапка на развојот (%) 1995 - 2020 г.	Удел на пазарот (%) 1995 г.	2020 г.
		2010 г.	2020 г.			
Африка	20.2	47.0	77.3	5.5	3.6	5.0
Северна и Јужна Америка	108.9	190.4	282.3	3.9	19.3	18.1
Источна Азија/ Пацифик	81.4	195.2	397.2	6.5	14.4	25.4
Европа	338.4	527.3	717.0	3.0	59.8	45.9
Блиски Исток	12.4	35.9	68.5	7.1	2.2	4.4
Јужна Азија	4.2	10.6	18.8	6.2	0.7	1.2
Интрарегионално	464.1	790.9	1,183.3	3.8	82.1	75.8
Прекуокеански	101.3	215.5	377.9	5.4	17.9	24.2

Извор: Светската туристичка организација (WTO), податоци добиени јули 2000 г.

1. Интеррегионално патување/туризам се однесува на туристи за кои не е наведена земјата на потеклото.
2. Прекуокеанските патувања имаат широка дефиниција во која не се вклучени интеррегионалните патувања.

▲ Предностите и можните закани што ги носи туризмот за заштитата на светското наследство

Туризмот има голем број очигледни предности. За земјата-домаќин, во градовите и на локалитетите на светското наследство, туризмот обезбедува работни места, носи странски валути и понекогаш доведува и до подобрување на инфраструктурата (на пр. патишта, комуникациска опрема, здравствена заштита). Патниците можат да се воодушевуваат на чудата на светот и да научат повеќе за другите земји, нивната околина, култура, вредности и начинот на живот, на тој начин унапредувајќи го разбирањето меѓу народите и солидарноста. Често учиме многу повеќе за себе учејќи за другите.

Светското
наследство и
идентитетот

Меѓутоа, туризмот може да има и негативни ефекти. На пример, комплексот храмови Боробудур во Индонезија е локалитет под заштита на УНЕСКО како светско наследство и се наоѓа во регион со многу топла и влажна клима, а го посетуваат милиони туристи. За да им биде пријатно на туристите, возачите на автобуските тури понекогаш ги оставаат моторите да работат, а клима-уредите се вклучени додека туристите се вратат од посетата на овој локалитет. Постои голема можност издувните гасови со јаглероден моноксид да ги оштетат камените храмови.

Храм
Боробудур,
Индонезија.
© UNESCO/
A. Voronzoff

Автомобилскиот сообраќај станува главна закана за многу други локалитети на светското наследство. Патот во близина на Стоунхенџ во Велика Британија ја загрозува целовитоста на овој локалитет. Египетските власти го отфрлија предлогот да се изгради автопат во близина на пределот со пирамидите од Гиза до Дашур по барање на **УНЕСКО**.

Во **Конвенцијата за светското наследство**, повикувајќи се на списокот на загрошено светско наследство, се споменува сериозната закана од „забрзаниот развој на урбанистички или туристички проекти“ (Член 11, параграф 4).

Стоунхенџ,
Авебури и
слични локалитети,
Велика Британија.
© UNESCO/
A. Lacoudre

Туризмот има и позитивни и негативни ефекти за локалитетите на светското наследство и затоа има потреба да се обезбедат услови за позитивните ефекти, а да се отстранат негативните.

Свечен завет на учениците на Младинскиот форум на светското наследство, Берген, Норвешка.

■ Активност за учениците 24

ПРЕДНОСТИТЕ И МОЖНИТЕ ЗАКАНИ ОД ТУРИЗМОТ ЗА ЛОКАЛИТЕТИТЕ НА СВЕТСКОТО НАСЛЕДСТВО

Цел: подобро да се разберат предностите и можните закани од туризмот за локалитетите на светското наследство

Дискусија

Активност во училищата

1 училишен час

Јазик, Општествени науки

Два (големи) листа

✓ Поделете го класот во две групи и побарајте првата група да направи список на предностите од туризмот за домашен локалитет или локалитет на светското наследство. Втората група нека направи список на закани од туризмот за локалитетите на светското наследство. По еден ученик од секоја група нека го презентира списокот на својата група, а потоа разговарајте за тоа како може да се намалат закани што ги носи со себе туризмот.

▲ Потребата од нов вид туризам

Туризмот им овозможува на луѓето да научат на непосреден начин да ги ценат различните култури, начини на живеење и разновидноста на природната околина. Исто така, туризмот ја дава можноста за корисни облици на заемна културолошка размена меѓу младите.

Туризмот може да понуди... училиште за толеранција каде што секој ќе може да се сретне со свет што е едновременно и единствен и разновиден.
Зборник на Тркалезната маса за култура, туризам и развој: суштински теми за 21 век, стр. 7. Париз, УНЕСКО, 26-27 јуни 1996 г.

Меѓутоа, туризмот може да биде и причина за општествена неурамнотеженост ако предност се даде на инфраструктурата за туристите (хотели, базени, ресторани итн.), а на штета на изградбата на училишта или болници за домашното население.

Потребен е нов вид туризам којшто ќе го поддржи еколошки одржливиот развој и ќе ги поттикне земјите-домаќини да го потврдуваат својот културен идентитет, да се потрудат нивната култура и природните богатства да станат попознати, да се грижат подобро за нив и да бидат ценети од посетителите. Едновременно е потребно и воспоставување на вистински интеркултурен дијалог, заемно почитување и солидарност. На пример, во земјите во кои нема доволно вода туристите би можеле да ја покажат својата солидарност така што ќе штедат вода и нема да очекуваат крпите за бришење и постелнината да им бидат перени секој ден.

Светското наследство, туризмот и еколошки одржливиот развој

Туризмот може да придонесе за квалитетен и одржлив развој ако се заснова врз посветеноста и учеството на домашното население кое мора да биде вклучено во неговото конципирање и спроведување и ако природните и културни ресурси врз чија основа се развива туризмот останат долгорочно зачувани.

Зборник на Тркалезната маса за култура, туризам и развој: суштински теми за 21 век, стр. 7. Париз, УНЕСКО, 26-27 јуни 1996 г.

Масовниот туризам може сериозно да влијае врз одржувањето и зачувувањето на културните локалитети (нивно пропаѓање поради голем број посетители) и на природните локалитети (на пр. воведување нови видови од страна на туристите, изградба на туристички одморалишта на чувствително крајбрежје, загадување со отпадоците што зад себе ги оставаат туристите). Секој локалитет што претставува културно или природно наследство, а особено локалитетите на светското наследство, треба да бидат соодветно управувани. За младите како идно поколение коешто ќе донесува одлуки е важно да размислуваат за својот можен придонес за управувањето со локалитети.

Ние денес можеме да се воодушевуваме со сите овие локалитети и да ги гледаме затоа што нашите предци ги зачувале за нас, а за возврат, наша должност е ние да ги зачуваме за нашите деца за и тие да можат да се воодушевуваат со нив и за овие локалитети да можат да ги инспирираат.

Препораки на учениците, Младински форум на светското наследство, Пекинг, Кина

Локалитетите од светското наследство треба да бидат примери за ефикасно управување и зачувување. За жал, во сегашни услови, високите стандарди што се очекуваат од овие единствени области не се секогаш достижни. Но, строго контролираните посети и организираниот туризам коишто се одликуваат со одговорно однесување кон животната средина, можат да ги обезбедат толку потребните средства за голем број локалитети и да придонесат за нивната долгорочна заштита.

„Туризам, екотуризам и заштитени подрачја,“ Н. Seballos-Lascurair (прир.), IUCN, 1996 г.

Светското
наследство
и животната
средина

■ Активност за учениците 25

СВЕТСКОТО НАСЛЕДСТВО И ТУРИЗМОТ: ИГРА

Цел: разбирање на клучните теми поврзани со управувањето на локалитетите и туризмот низ забава

Вежба

Активност во училишната

3 училишни часа

Општествени науки, Географија

Мапа на светското наследство, Куси описи

Коцка и парички

Правила:

- ✓ Поделете го класот во мали групи од два или четири ученици.
- ✓ Во текот на првиот час информирајте ја секоја група за еден локалитет на светското наследство (податоци, фотографии, местоположба, особено итн.). За време на целата игра секоја група ќе го претставува својот локалитет. Со помош на наставникот, секоја група треба да подготви „план за управување на туризмот“ за својот локалитет.
- ✓ За време на вториот час учениците можат да започнат со играта. Секоја група фрла коцка и оди на означеното место. Откако и двете групи ќе си ги заземат местата, им се дава одредено време (10 до 30 минути) да го подготват она што е наведено во полињата. Ако групата не успее успешно да ја заврши задачата, не може да се помести напред. Кога групата стои во поле со ознака ПОСТЕР, треба да го искористи времето да подготви постер со кој ќе го промовира својот локалитет. Победникот е онаа група што прва ќе стигне на ЦЕЛТА со завршени задачи и направени постери. За време на третиот час учениците може да разговараат за резултатите и да ги презентираат своите постери.

Чувари на паркот спроведуваат обука покажувајќи им ја околината на посетителите и на учениците кои присуствуваа на рвиот Африкански регионален младински форум за светското наследство „Викториини водопади“ одржан во Замбија и Зимбабве. © УНЕСКО

Работен лист за учениците

<p>Старт</p> <p>Вашиот локалитет е вклучен во Спиксот на светското наследство. Презентирајте им го на другите групи планот за управување со туризмот.</p> <p>1</p>	<p>Постер</p> <p>2</p>	<p>Постер</p> <p>3</p>	<p>Локалитетот е погоден од природна катастрофа. Објаснете што се случило (земајќи ги предвид особеностите на вашиот локалитет и причината штета).</p> <p>Вратете се на СТАРТ</p> <p>4</p>	<p>Постер</p> <p>5</p>	<p>На вашиот локалитет има многу смет. Запишете 5 начини за решавање на овој проблем.</p> <p>Вратете се 4 полиња назад</p> <p>6</p>
<p>Постер</p> <p>7</p>	<p>Постер</p> <p>8</p>	<p>Постер</p> <p>9</p>	<p>Информативниот центар на вашиот локалитет е критикуван заради не-мање доволно опрема. Напишете писмо за посетителите со барање за доброволни прилози за реновирање на центарот.</p> <p>Вратете се 5 полиња назад</p> <p>10</p>	<p>Постер</p> <p>11</p>	<p>Вашиот локалитет го посетил рекорден број туристи. Собраните парични средства ви овозможуваат да започнете обемна програма за негова реконструкција. На што ќе дадете предност и зошто? Одговорете на ова прашање преку цртеж, не во писмена форма.</p> <p>Одете 5 полиња напред</p> <p>12</p>
<p>Дел од локалитетот се урива поради лошо одржување. Составете листа на проблеми (најмалку 5) и на решенија што треба да се применат.</p> <p>Вратете се на СТАРТ</p> <p>13</p>	<p>Повикот за прибирање парични средства потребни за зачувување на локалитетот успешно заврши. Составете го овој повик, а вклучете и 7 причини зошто токму вие треба да ги добиете овие средства.</p> <p>Одете 5 полиња напред</p> <p>14</p>	<p>Изграден е нов хотел. Менџерот ја разбира важноста на зачувувањето на светското наследство. Составете реклама за хотелот што ќе биде објавена во некое списание.</p> <p>Одете 4 полиња напред</p> <p>15</p>	<p>ИКОМОС во својот извештај за период од 5 години го критикува степенот на успешност на вашите активности во зачувувањето на локалитетот.</p> <p>Вратете се 9 полиња назад</p> <p>16</p>	<p>Постер</p> <p>17</p>	<p>На националната телевизија беше прикажан прилог за вашиот локалитет.</p> <p>Одете 3 полиња напред</p> <p>18</p>
<p>Постер</p> <p>19</p>	<p>Вашиот локалитет го посетиле премногу туристи и предизвикале голема ерозија. Наведете 5 предности и 5 слабости што ги носи туризмот за вашиот локалитет.</p> <p>Вратете се 11 полиња назад</p> <p>20</p>	<p>Постер</p> <p>21</p>	<p>Вашиот хотел мора да се затвори затоа што протекува покривот.</p> <p>Вратете се 5 полиња назад</p> <p>22</p>	<p>Постер</p> <p>23</p>	<p>Цена</p> <p>Вашиот локалитет е добро зачуван и имате добар план за негово управување. Напишете извештај за вашиот план за управување на локалитетот, проблемите со кои сте сеочиле и решенијата што сте ги примениле.</p> <p>24</p>

■ Активност за учениците 26

НЕВОСПИТАН ТУРИСТ НАСПРОТИ ПРИСТОЕН ТУРИСТ

Цел: да се стане пристоеен турист

Играње
улоги

Активност во
училницата или
вонучилишна
активност

Неколку
училишни
часа

Јазик,
Општествени
науки

Мапа на
светското
наследство,
Куси описи,
Пластифицирани
фотографии

Реквизити за
изведбата

✓ Побарајте од учениците да напишат и да изведат драма за невоспитан турист, односно некој кој нема почит кон локалитетите, фрла отпадоци, понекогаш и ги оштетува со графити или на друг начин, ги исмева локалните обичаи и навики и кој е најмногу заинтересиран за сопствената удобност. Пристојниот турист покажува почит и има голема желба да дознае повеќе за локалните обичаи и културата (историјатот на локалитетот, локалните занаети и уметничките дела, музиката, храната, облеката и сл.). Откако учениците ќе ја напишат и ќе ја изведат драмата, разговарајте за тоа како еден невоспитан турист, следејќи ги долунаведените упатства, може да се смени во некој што е заинтересиран за посета на некој домашен локалитет или локалитет на светското наследство и кој ќе покаже почит кон нив.

✓ Побарајте од учениците да изберат локален или национален локалитет или, пак, локалитет на светското наследство и направете список на предлози за кампања со која на туристите би им се понудил нов начин на посета на локалитетите. Разговарајте за предлозите и покажете им ги на локалниот туристички одбор или некое друштво за културно и природно наследство.

Општи упатства за однесување на туристите

Додека го планираат патувањето, туристите треба:

1. да дознаат што повеќе можат за одредиштето;
2. да ги користат понудите на даватели на услуги (на пр. авиокомпаниии, туроператори, туристички агенции и хотели) кои докажале дека ја почитуваат практиката за заштита на животната средина;
3. доколку е можно, да планираат одмор и посета што не е во главната сезона;
4. да посетуваат помалку познати одредишта.

Откако ќе пристигнат на одредиштето, туристите треба:

1. да ја почитуваат локалната култура и традиција;
2. да ги земат во предвид приватноста, културата, навиките и традицијата на заедницата што им е домаќин;
3. да ја поддржуваат домашната економија така што ќе купуваат домашна стока и ќе користат домашни услуги;
4. да придонесуваат кон домашните усилби за зачувување на локалитетите;
5. да ја чуваат и штитат животната средина, нејзините екосистеми и дивиот свет;
6. да внимаваат да не ги нарушуваат културните локалитети и да не ги оштетуваат спомениците;

7. да ги користат ефикасно енергијата и водата и да фрлаат отпадоци на определено место;
8. внимателно да го користат огнот;
9. да внимаваат да не прават непотребна врева;
10. да користат само означени патишта и патеки.

Општи упатства за однесувањето на туристите, Правила за однесување кон животната средина во туризмот, Програма на Обединетите нации за екологијата.

Конвенција
за светското
наследство

Други локалитети на светското наследство што може да се посетат

Во 1978 г. првите 12 локалитети беа внесени во списокот на светското наследство. До 1987 г. веќе имаше 289 локалитети, а 22 години подоцна, во 2009 г., списокот вклучуваше 890 локалитети. Секоја година Комитетот за светското наследство внесува нови локалитети на списокот. Младите кои учествуваа на младинските форуми за светското наследство на УНЕСКО искажаа голем интерес за посета на што повеќе локалитети од светското наследство. Меѓутоа, голем број училишта се наоѓаат далеку од локалитетите на светското наследство и патувањето им е прескапо. Затоа учениците предложија на училишните групи да не им се наплатуваат влезници или, пак, за нив да бидат поевтини, а сметаат и дека домашните претпријатија би требало да помогнат во обезбедувањето средства за училиштата да можат да ги посетат локалитетите на светското наследство. Во некои случаи, училиштата преземаат низа активности за собирање средства (продавање колачи и други слатки, миеење автомобили, организирање концерти со наплатување билети итн.) за да ги покријат трошоците за излет до некој локалитет на светското наследство.

За културните и природните локалитети да им бидат интересни на учениците, потребно е грижливо и добро обмислено планирање. Иако таквите посети очигледно можат да придонесат за влошување на состојбата на локалитетот, доколку посетите се организирани како што треба, тие можат да ги поттикнат учениците да се посветат на долгорочната заштита и зачувување на овие локалитети.

■ Активност за учениците 27

ОЦЕНА НА КВАЛИТЕТОТ НА ТУРИСТИЧКАТА ПОНУДА НА КУЛТУРНИТЕ И ПРИРОДНИТЕ ЛОКАЛИТЕТИ

Цел: да се здобијат сознанија за техниките на набљудување за да се подобрат објектите и услугите за туристите на локалитети од културното и природното наследство

Истражување

Активност во училиницата

Вонучилишна активност

2 училишни часа и време поминато надвор од училиштето

Јазик, Географија или Општествени науки

Работни листови за учениците: Оцена на квалитетот на туристичката понуда на културните и природните локалитети

- ✓ Испланирајте посета на локалитет од културното или природното наследство во ваша близина којшто е туристички атрактивен.
- ✓ Умножете ги работните листови за учениците и дајте по еден на секој ученик.
- ✓ Информирајте ги учениците за локалитетот што ќе го посетат и за важноста на прашалникот што ќе го пополнуват, и дека потоа ќе пишуваат извештај.
- ✓ Откако учениците ќе ви го предадат извештајот, изнесете им го резимето на нивните согледувања и разговарајте како може да се подобрат објектите и услугите за туристите на локалитетот.

На локалитетите од светското наследство треба:

- да се води сметка за бројот на туристите кои влегуваат на локалитетот за да се спречи штетата во чувствителните подрачја;
- да има пешачки патеки за повозрасните, децата и лицата со посебни потреби;
- да се забрани изградба на комерцијални објекти надвор од главниот локалитет...

Препораки на учениците, Младински форум на светското наследство, Пекинг, Кина

Работен лист за учениците

- Учениците треба да ја оценат соодветноста на објектите и услугите означувајќи ја со знакот + одредената колона

ОБЈЕКТ/УСЛУГА	НЕСООДВЕТНО	СООДВЕТНО	ДОБРО	МНОГУ ДОБРО
ПАТОКАЗИ КОН ЛОКАЛИТЕТОТ				
ПАРКИНГ				
ТОАЛЕТИ				
ИНФОРМАЦИИ				
ИЗЛОЖБИ				
СУВЕНИРИ				
КАНТИ ЗА ОТПАДОЦИ				
ЧИСТОТА				
ВОДИЧИ				
УЖИНКИ				
ДРУГО				

103

Известување до одговорното лице на локалитетот

Почитувани,

Неодамна го посетив Вашиот локалитет и заклучив дека

- објектите и услугите на локалитетот се соодветни
- објектите и услугите на локалитетот не се соодветни и треба да се подобрат на следниов начин:
.....
.....
.....

Се надевам дека ова известување ќе биде од корист за идниот развој на Вашиот локалитет.

Со почит,

Име и презиме:

Потпис:

Датум:

Оцена на квалитетот на туристичката понуда
на културните и природните локалитети

Виртуелен туризам и светското наследство

Новата технологија овозможува да се посетат локалитетите на светското наследство и другите локалитети без, всушност, да се отиде до нив. Во некои земји, на пример, во забавните паркови и музеите се реконструирани цели села или делови од градови. Во Јорк, Англија, туристите можат да го посетат викиншкото село Јорвик реконструирано под земја и можат да се возат со мали електронски возови. Со употребата на тродимензионални екрани и посебни ефекти, денес една од најголемите атракции во забавните паркови се „симулирани возења“ кои им овозможуваат на луѓето да патуваат на различни места, вклучувајќи ја и вселената, додека се поврзани со посебно столче што се движи! Ова е нов вид туризам! Наставниците можат да разговараат со своите ученици за предностите и недостатоците на овој вид туризам, особено во поглед на иднината.

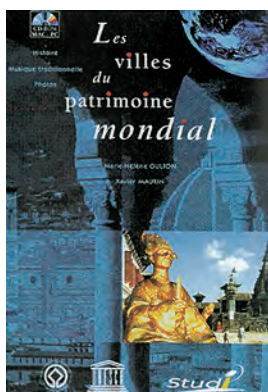
Јас сум патник. Вие сте посетител. Тие се туристи.

Во оваа реченица го доловуваме парадоксот: сите ние сакаме да одиме на диви убави места, а чудовидени сме од влијанието на многубројните човечки суштества што го прават тоа. Секој поединец има склоност кон таа толку невина активност: да ужива во своето слободно време. Сепак, сите заедно ги загрозуваме токму оние места на коишто толку многу им се воодушевуваме. И навистина, опасна за локалитетите е човечката/нашата бескрајна вљубеност во националните паркови и другите заштитени подрачја.

Адриан Филипс, IUCN, 1996 г.

Список на референтни материјали

Денес се издаваат сè повеќе ДВД-изданија за светското наследство и сега може да се посетат повеќе градови од светското наследство што се наоѓаат низ целиот свет благодарейќи на ДВД-изданието на градовите на светското наследство на УНЕСКО. Квалитетно дизајнираните изложби и интернет-страници (мрежните места), исто така, можат да им овозможат на учениците да ги „посетат“ локалитетите на светското наследство. Ако имате пристап до интернетот можете да го посетите мрежното место (интернет-страницата) на Центарот за светското наследство на УНЕСКО и да научите повеќе за 890 локалитети од списокот на светското наследство.

104

Ученици од младинскиот форум за светското наследство „Викториини водопади“ ја набљудуваат флората и фауната за време на крстосувањето по реката Замбези.
© UNESCO

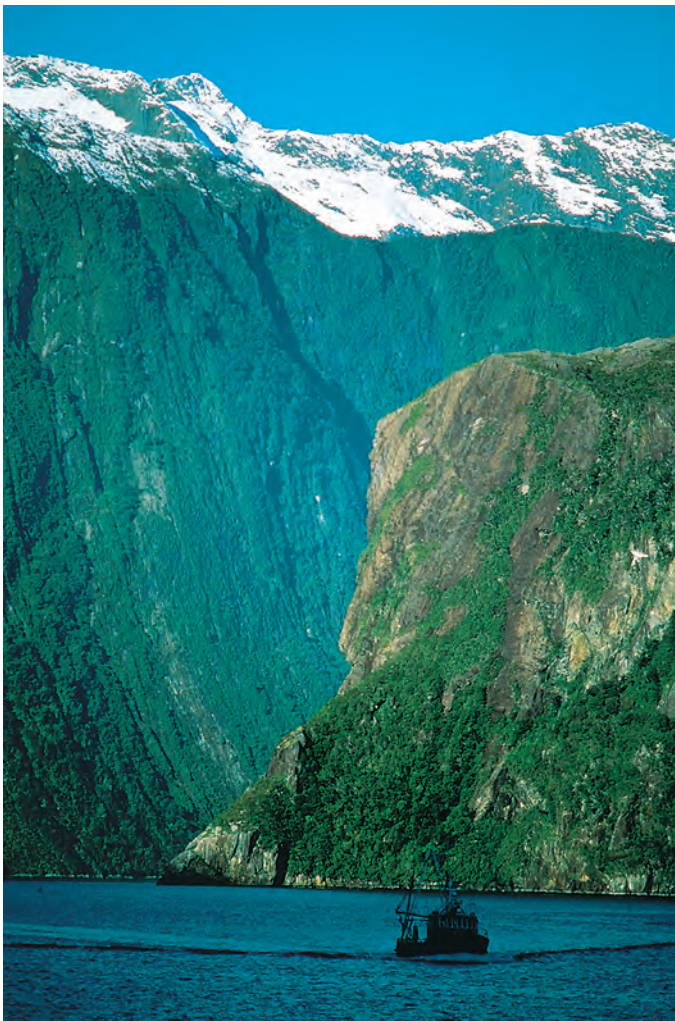
Туристичко менаџирање на локалитетите на светското наследство

Главен предизвик за зачувувањето на светското наследство е да им се овозможи на луѓето да ги посетуваат таквите локалитети без да предизвикаат несакани ефекти. Денес, цели на туроператорите стануваат локалитети коишто останале прекрасни и добро зачувани поради тоа што до нив тешко се стигнува. Следствено на ова, секој локалитет на светското наследство бара соодветно туристичко менаџирање т.е. управување на туризмот.

Кинескиот ѕид беше внесен на списокот на светското наследство во 1987 г. Делот што секоја година го посетуваат милиони домашни и странски туристи е изграден од тули и камен близу Пекинг во времето на династијата Минг. Величествените остатоци од првите периоди на градбата стари околу 2 000 години можат да се видат во пустината Гоби во провинцијата Гансу. Сувата пустинска клима овозможила деликатните градежни материјали да останат зачувани. Остатоците вклучуваат утврдувања изградени од кал и многу трски подготвени за паљење да послужат како сигнално светло во случај на опасност од нападите на номадите од север. Овој дел од Кинескиот ѕид го посетил релативно мал број туристи и се стравува дека доколку дојде до зголемување на бројот на туристите, може да бидат загрозени чувствителните остатоци на овој локалитет.

Еден од најубавите природни локалитети на светското наследство е Те Вахипунаму во југозападниот дел на Нов Зеланд. Природната убавина на овој локалитет е добро зачувана со самото тоа што Нов Зеланд е подалеку од многу други

земји, а тоа и овозможило да се зачува неговиот богат и уникатен биодиверзитет. Меѓутоа, процутот на туризмот и подобрените услови за превоз и патување низ светот овозможуваат голем број туристи да си го најдат патот и до Нов Зеланд. Затоа во последните години се водат многубројни дебати дали да се изгради автопат низ овој локалитет, кој би ги поврзувал градовите Хааст и Милфорд, преку кој овој локалитет ќе им стане попристапен на туристите. Опишаната ситуација со изградба на автопат има голем број предности и недостатоци што можат понатаму да се разгледуваат во Активност за учениците 28.

Те Уахипунаму,
Нов Зеланд.
© UNESCO/F. Dondau

Мапа на
светското
наследство

Светското
наследство
и животната
средина

■ Активност за учениците 28

ИЗГРАДБА НА АВТОПАТ НИЗ ЛОКАЛИТЕТ НА СВЕТСКОТО ПРИРОДНО НАСЛЕДСТВО

Цел: да се разберат различните интереси и гледишта во однос на развојот, туризмот и светското наследство

Играње улоги

Активност во училиницата

Вонучилишна активност

Неколку училишни часа и време надвор од училиштето

Географија, Математика, Биологија, Јазик

Работни листови за учениците: Изградба на автопат низ локалитет на светското природно наследство, Куси описи, Мапа на светското наследство

✓ Поделете го класот во 5 групи и на секоја група дајте ѝ Работен лист. Побарајте од учениците за секоја изјава да изберат соодветен лик. Потоа на секој лик и на секоја група дајте им број (од 1 до 5). Побарајте од секоја група понатаму соодветно да ја развие изјавата.

✓ Откако групите ќе добијат доволно време да ги подготват своите изјави, секоја група треба да одреди еден свој член да учествува во јавна дебата што ќе се организира во училиницата за да ги брани ставовите на ликот што го игра. Исто така, секоја група треба да одбере свој член кој ќе биде дел од жирито кое ќе одлучи, по дебатата, дали автопатот треба да се изгради или не. Потоа разговарајте за одлуката што ќе биде донесена.

1. Последното нешто што му треба на Нов Зеланд е уште еден пат низ неговиот див свет. Тоа би имало несогледливи последици за подрачјето што е инаку недопрено, а во економска смисла ќе има „горчлив вкус.“ Патот само го менува начинот на кој туристите пристигнуваат на Нов Зеланд и не значи дека би привлечол повеќе туристи – и така не ни треба повеќе од тие што веќе доаѓаат. Тоа едноставно нема да се случи.

Претседател на Друштвото за заштита на шуми и птици

2. Во основа, на овој проблем гледаме како на одговор на зголемениот број туристи на крајбрежјето. Овој автопат би овозможил надоместување за сето она што досега сме го загубиле. Кога само 10 проценти од автобусите што возат за Милфорд би доаѓале по западниот брег, тоа би ни го удвоило приходот од туристичката индустрија.

Директор на Советот на Вестланд

3. Патот низ долините значајно би ги нарушил чувствителните мочуришни екосистеми, а патот покрај подножјето на планините најверојатно би го попречил погледот на живописните предели.

Припадник на шумарската служба

4. Пејзажот и живописните предели се исклучителни. Патот би му дал на Нов Зеланд, но и на меѓународниот туризам, една сосема нова димензија. Дел од договорот би бил туристите да остануваат во своите возила во делот од Хааст до Милфорд.

Министерот за транспорт

5. Сè на сè, не гледаме никаква штета во овој предлог, доколку студијата за можноста за изведба на проектот не покаже дека трошоците ќе бидат преголеми за нацијата. Туризмот би имал корист од овој автопат, како и заедниците од Јужен Вестланд и Фиордланд чиј приход во значајна мера доаѓа од оваа гранка.

Уредникот на дневниот весник „Отаго“.

Извор: Средно училиште Грејмаут, Нов Зеланд

Други училишни предмети: Светското наследство и туризмот

Географија/историја

Дискутирајте дали и зошто локалитетот долго време бил туристичко одредиште (или зошто не бил).

Дискутирајте дали историјатот на локалитетот го прави да биде важен за локалниот, националниот, регионалниот и светскиот туризам.

Дајте предлози како да им се објасни на туристите историјатот на локалитетот, на живописен начин.

Проучете ја ерозијата на локалитетите што ја причинуваат туристите и дискутирајте за можни решенија, како, на пример, користење други патеки.

Интернет

Пребарувајте на интернет користејќи ги клучните зборови „светско наследство“ и „туризам“ за повеќе податоци за светското наследство и туризмот во конкретни земји или региони.

Мајчин јазик/книжевност

Составете информативни летоци за туристи: за општа публика, за посетители со посебни потреби, за посетители од прекуокеанските земји, за младите итн.

Составете рекламни слогани за локалитетот.

Составете текст за турите на локалитетот и снимете го на аудиоленти.

Дебатирајте за вредноста на локалитетите на светското наследство и за можните закани од туризмот или пренесете ја оваа тема преку играње улоги.

Преведете ги информациите за локалитетот на други јазици.

Проучете поголем број рекламни летоци што се однесуваат на локални, регионални или национални локалитети од светското наследство.

Побарајте дали има локалитети споменати во некој роман или расказ (лектира) и поразговарајте за тоа како би можеле извадоците од книжевни текстови да бидат вклучени во брошури или разни записи наменети за туристите.

Ликовна уметност

Дизајнирајте туристичка кампања – вклучително и постери – за да привлечете посетители на локалитетот.

Дизајнирајте и, ако е можно, испечатете информативни летоци за локалитетот наменети за туристите.

Нацртајте, насликајте или посетете некој локалитет; развијте ги цртежите скицирани за време на посетата на самиот локалитет во, на пример, апстрактна уметност или дизајн за облека.

Дизајнирајте постер на тема што се однесува на зачувувањето локални/национални/регионални локалитети на светското наследство; направете истражување за сликите од дадениот локалитет кои биле направени во минатото, причините поради кои локалитетот е изграден и дали нешто се сменило во поглед на туристите.

Светското наследство и животната средина

„Природата може да се толкува на различни начини: како основа за научни и деловни вложувања, како ресурс - нешто што може да се разгледа, искуси и во што може да се ужива или, пак, како нешто што може да биде уметничка инспирација.“

Претседателот Нелсон Мандела, октомври 1994 г.

Светското наследство и животната средина

Цели	111
Познавања	111
Однесување	111
Вештини	111
Младите и зачувувањето на светското наследство	112
Активност за учениците 29: Екосистемите и геолошките формации	113
Зачувување на животната средина на меѓународно ниво	113
Мрежни места (веб-локации) за другите Конвенции	116
Активност за учениците 30: Уништување на животната средина	117
Зачувување на биолошката разновидност преку заштитата на светското наследство	118
Активност за учениците 31: Притисоци врз биолошката разновидност	119
Културната разновидност и биолошката разновидност	119
Еволуцијата и изумирањето на видовите	120
Природен резерват Вале де Маи, Сејшелски Острови	121
Природен резерват Манас, Индија	122
Те Вахипунаму, Нов Зеланд	122
Активност за учениците 32: Сложувалката на Гондвана	123
Работен лист за учениците: Сложувалката на Гондвана	124
Активност за учениците 33: Поврзување на природните локалитети на светското наследство со соодветните критериуми	126
Еколошки и културно одржлив развој	126
Национален парк Банк д'Арген, Мавританија	127
Активност за учениците 34: Заштита на животната средина	128
Активност за учениците 35: Мерки за еколошки одржлив развој	128
Локална поддршка на одржливиот развој	129
Активност за учениците 36: По патеките на културното и природното наследство	129
Иднината на нашата планета	130
Други училишни предмети: Светското наследство и животната средина	130

Цели

Познавања

Да им се помогне на учениците да се здобијат со знаења и разбирање за:

- природната и културната животна средина и заемното дејствување на човекот и животната средина;
- локалитетите на светското наследство како заштитени подрачја, суштествени за **зачувувањето на биолошката разновидност** и загрозените растителни и животински видови;
- *Конвенцијата за светското наследство* како значаен придонесувач во здруженото дејствување за заштита на животната средина на меѓународно ниво.

Однесување

Да се поттикнат учениците:

- да развијат силна заштитувачка етика и одговорност за животната средина;
- да го доближат нивниот живот на планетата за, на одржлив начин, да ги заштитат видовите и разновидноста на екосистемот (биолошката разновидност) и да осигурат дека нема да биде заргозена можноста на идните генерации да ги задоволуваат своите потреби.

111

Вештини

Да им се помогне на учениците да ја развијат својата способност за:

- учество во заштитата на животната средина, особено во зачувувањето на светското наследство;
- учество во процесот на еколошки одржлив развој за здрава иднина на планетата и нејзините жители;
- обезбедување водечка улога во зачувувањето на светското наследство.

Младите и зачувувањето на светското наследство

Зачувувањето на светското наследство може да даде значаен придонес во заштитата на животната средина, нејзината културна и природна разновидност и заемното дејствување на човекот и животната средина.

Зачувувањето на светското наследство помага во справувањето со некои од клучните проблеми на денешницата кога се работи за животната средина, а особено за зголемувањето на загрозени или изумрени растителни и животински видови и намалувањето на биолошката разновидност што се јавува како последица. Од подеднаква важност е и тоа што зачувувањето на локалитетите од светското наследство се презема во меѓународниот контекст на еколошки оддржлив развој каде што, на пример, статусот на заштитени подрачја на локалитетите од светското наследство е во заемна рамнотежа со потребите на локалните заедници кога станува збор за користење на ресурсите и економскиот опстанок. Освен тоа, *Конвенцијата* прави разлика меѓу **културното** и **природното наследство** и ја нагласува исклучителната важност на нивното содејство.

Оттаму, Конвенцијата дава единствена можност за холистички пристап кон зачувувањето на животната средина и опфаќа целосна заштита на разновидноста на природните и културните вредности на некој локалитет.

На Списокот на светското наследство до 2008 г. се запишани 166 локалитети со заштитени растителни и животински видови, екосистеми, геолошки локалитети, еколошки и биолошки процеси и природни живеалишта, како и подрачја со исклучителна убавина и естетски вредности. Овие локалитети претставуваат речиси 10 проценти од земјината површина (копнена и водена), а за кои во мигов се води грижа и со кои се управува како со заштитени подрачја.

За да можат младите да учествуваат на ефикасен начин во зачувувањето на животната средина, неопходно е да бидат свесни за какви проблеми и предизвици се работи, а потребни им се и средства за да дејствуваат на соодветен начин. Сознанието за значајната улога што ја има *Конвенцијата за светското наследство* за зачувувањето на животната средина може да помогне во остварувањето

на овие цели. Некои од главните проблеми во областа на зачувувањето на животната средина и значењето на зачувувањето на светското наследство се претставени во овој дел од Наставното помагало со упатства за наставници.

Учениците од средното училиште Грејмут истражуваат глечер во Те Вахипунаму - југозападен Нов Зеланд.
© UNESCO

■ Активност за учениците 29

ЕКОСИСТЕМИТЕ И ГЕОЛОШКИТЕ ФОРМАЦИИ

Цел: да се изгради повисока свест за различните видови екосистеми и за локалитети на светското природно наследство

Вежба

Активност во
училницата

2 училишни
часа

Географија,
Природни
науки

Мапа на
светското
наследство,
Куси описи

✓ Дали во вашата околина постојат некои примери на овие видови екосистеми или геолошки формации? Кои се главните особености и обележја (на пр. мочуришта и езера во мочуришни подрачја) и кои растителни и животински видови (на пр. водни птици во мочуришните предели) се присутни на тие локалитети?

✓ Побарајте од учениците да ги разгледаат *Кусите описи* и да одберат и класифицираат дваесет локалитети на светското природно наследство во следните категории:

- шуми;
- крајбрежја;
- планини.

✓ Поведете разговор за наодите на учениците и побарајте од нив да ги посочат локалитетите во својата земја што спаѓаат во овие три категории!

✓ Побарајте од учениците да посочат во Списокот на светското природно наследство примери на:

- корални гребени;
- шуми;
- острови;
- пустини;
- мочуришта

и поведете разговор за посочените примери!

Зачувување на животната средина на меѓународно ниво

Соочени со општото влошување на состојбата на животната средина – загаден воздух, вода и почва, глобално затоплување, дупка во озонската обвивка, исцрпување на природните и необновливите природни богатства, изумирање на растителните и животинските видови и осиромашување на биолошката разновидност – сите ние мораме итно да преземеме мерки за да се поправи веќе направената штета, да ја зачуваме природната и културната разновидност на светот и да осигуриме одржлив развој за денешните и за идните генерации.

Адреси
за контакт

Зачувувањето на светското наследство, особено на локалитетите на светското природно наследство, може да претставува драгоцен придонес кон унапредувањето и заштитата на нашата животна средина. Покрај *Конвенцијата за светското наследство*, постојат уште неколку меѓународни договори што се однесуваат на зачувувањето на животната средина. Повеќе информации за овие договори и за секретаријатите задолжени за нив може да се најдат преку мрежното место (веб-локацијата) на **Центарот за светско наследство на УНЕСКО** (<http://unesco.org/whc>).

Конвенцијата за светското наследство беше потпишана два месеца по првата Светска конференција на **Обединетите нации** за животната средина, одржана во Стокхолм, Шведска, во септември 1972 г. Дваесет години по Стокхолм, светските лидери се состанаа во јуни 1992 г. на Конференцијата на ОН на тема Животната средина и развојот, во Рио де Жанеиро (Бразил). Оваа средба, нарекувана Самит за планетата Земја во Рио, беше свикана за да се процени алармантното влошување на состојбата на природното окружување и да се изготви стратегија за нејзино подобрување. Самитот доведе до усвојување на Агендата 21, збир предлози што треба да помогнат да се спаси планетата Земја, во чие Поглавје 36 се подвлекува клучната улога на образованието и младите.

Покрај тоа, 181 земја и Европската заедница потпишаа *Конвенција за биолошката разновидност*, со која се бара усогласено дејствување за да се зачува биолошката разновидност. Од Самитот за планетата Земја во Рио произлегоа уште две други меѓународни конвенции, како и изјава за зачувувањето на шумите.

Конвенцијата за климатските промени стапи во сила на 21 март 1994 г. и досега е ратификувана од 186 земји. Нејзината цел е да се стабилизира концентрацијата на стакленички гасови во атмосферата, како мерка против глобалното затоплување.

Конвенцијата на ОН за борба против опустинување на земјите коишто се соочуваат со сериозни суши и/или опустинување, особено во Африка, стапи во сила на 26 декември 1996 г. Нејзината цел е да се отстрани заканата за човечко страдање и еколошка катастрофа како последица на суши и опустинување (дезертификација).

Законски необрзувачка официјална изјава за принципите за општ консензус по прашањето на управувањето, зачувувањето и одржливиот развој на сите видови шуми исто така беше усвоена на Самитот за планетата Земја во Рио. Целта на овој документ е да се поттикнат сите земји да преземат мерки за повторно зеленинување на светот, особено мерки за повторно пошумување и за зачувување на природните богатства.

Национален
парк Ичкеул,
Тунис.
© INCAFO

Покрај тоа, во 1975 г. беше усвоена и *Конвенцијата за меѓународна трговија со загрозени видови од дивата флора и фауна (CITES/ЦИТЕС)*. ЦИТЕС воспоставува контрола на меѓународната трговија со загрозени видови животни и растенија на светско ниво. Во однос на видовите на кои им се заканува изумирање, ЦИТЕС забранува секаква комерцијална трговија со диви примероци на флора и фауна.

Рамсарската конвенција за мочуришни подрачја од меѓународно значење донесена во 1971 г. (пошироко позната како *Рамсарска конвенција за мочуриштата*) е меѓувладин договор кој обезбедува рамка за меѓународна соработка во заштитата и разумното користење на мочуриштата и нивните богатства.

Во моментов има 1.759 мочуришни локалитети, на вкупна површина од над 161 милион хектари, назначени за вклучување во Рамсарскиот список на мочуришни подрачја од меѓународно значење.

Триесет и шест локалитети вклучени во Рамсарскиот список на мочуришта од меѓународно значење се и локалитети на светското наследство. Тоа се:

Албанија	Бутрин
Алжир	Тасили н'Аџер
Австралија	Островот Фрејзер
	Национален парк Какаду
Бангладеш	Сундарбанс
Бразил	Комплекс за конзервација на централен Амазон
Бугарија	Природен резерват Сребрена
Д. Р. Конго	Национален парк Вирунга
Индија	Национален парк Кеоладео
Јапонија	Јакушима
Јемен	Архипелагот Сокотра
Канада	Национален парк Вуд Бафало
Казакстан	Сарјарка (степа и езеро во Северен Казакстан)
Кенија	Езерски систем во Големата долина Рифт
Костарика	Островот Кокос
Либан	Тир
Мавританија	Национален парк Банк д'Арген
Мексико	Резерват за китови Ел Вискаино
	Историски центар на Мексико Сити и Хочимилко
	Островите и заштитените делови на Калифорнискиот Залив
	Сиан Ка'ан
Монголија	Басенот Убс Нуур
Непал	Кралскиот национален парк Читван
	Националниот парк Сагармата
Нигер	Национален парк W
Велика Британија	Гог и Непристапни острови
Романија	Делтата на Дунав
Русија	Бајкалско Езеро
Сејшели	Атол Алдабра
Сенегал	Делтата Салум
	Националниот резерват за птици Џуџ (Djoudj)
Словенија	Шкоцјански јами
САД	Национален парк Еверглејдс
Тунис	Национален парк Ичкеул
Унгарија/Република	Агттелек Карст и Словак Карст
Словачка	Национален парк Хортобаги-Пуста
Унгарија	Морски парк Корален гребен Тубатаха
Филипини	Мон-Сен-Мишел и неговиот Залив
Франција	Национален парк Доњана
Шпанија	Локалитетот Лапонија
Шведска	

Покрај тоа, Програмата на УНЕСКО за човекот и биосферата (МАВ/МАБ) дејствува во насока на решавање на судирите меѓу животната средина и развојните планови во кои станува збор за природни богатства, проучување на влијанието на постапките на луѓето врз животната средина и одговорите на општеството на промените коишто произлегуваат од нив. Резерватите на биосферата помагаат да се зачува **биолошката разновидност**, да се одржуваат екосистемите во здрава состојба, ни помагаат да научиме повеќе за традиционалните облици на користење на почвата, да ги шириме информациите за одржливо управување со природните богатства и да соработуваме во решавањето на проблемите поврзани со природните богатства.

▲ Мрежни места (веб-локации) за другите конвенции

► Природно наследство

Конвенција за биолошката разновидност:	http://www.biodiv.org
Конвенција за меѓународната трговија со загрозени видови флора и фауна (ЦИТЕС):	http://www.cites.org
Конвенција за преселните видови:	http://www.unep-wcmc.org/cms
Рамсарска конвенција за мочуриштата:	http://www.ramsar.org
Рамковна конвенција на ОН за климатски промени:	http://www.unfccc.de
Конвенција на ОН за борба против опустинувањето:	http://www.unccd.int
Меѓународен договор за растителни генетски ресурси за храна и земјоделие:	http://www.planttreaty.org
Меѓународна конвенција за заштита на растенијата:	http://www.ippc.int
Конвенција на ОН за Законот за морските води:	http://www.un.org/Depts/los

► Културно наследство

Конвенција за заштита на културните добра во случај на вооружен судир (Хашка конвенција) (1954 г.):	http://www.unesco.org/
Конвенција за заштита од незаконски увоз, извоз и пренос на сопственост врз културни добра (1970 г.):	http://portal.unesco.org/en/ev.php-URL_ID=13039&URL_DO=DO_TOPIC&URL_SECTION=201.html
Конвенција за заштита на светското културно и природно богатство (1972 г.):	http://whc.unesco.org/archive/convention/-en.pdf
Конвенција на UNIDROIT/УНИДРОИТ за украдени или незаконски извезени предмети (1995 г.):	http://www.unidroit.org/english/conventions/1995culturalproperty/main.htm
Конвенција за заштита на подводното културно наследство (2001 г.):	http://www.unesco.org/en/underwater-culture-heritage/the-2001-convention/
Универзална декларација за културните различности (2001 г.):	http://www.unesdoc.unesco.org/images/0012/001271/127160m.pdf
Конвенција за безбедносна заштита на духовното културно наследство (2003 г.):	http://www.unesdoc.unesco.org/images/0013/001325/134540e.pdf
Конвенција за заштита и промоција на различноста на културните изрази (2005 г.):	http://www.unesdoc.unesco.org/images/0014/001429/142919e.pdf
Други конвенции за културното наследство:	http://fletcher.tufts.edu/multi/cultural.html

► Европски инструменти за заштита на културата

Земјите-членки на Советот на Европа воспоставија и меѓународни правни договори. Тие ги вклучуваат:

Европската културна конвенција:	http://conventions.coe.int/Treaty/en/Treaties/Html/018.htm
Европската конвенција за заштита на археолошкото наследство:	http://conventions.coe.int/Treaty/en/Treaties/Html/066.htm
Конвенцијата за заштита на архитектонското наследство на Европа:	http://conventions.coe.int/Treaty/en/Treaties/Html/121.htm
Европската конвенција за заштита на археолошкото наследство (Ревидирана):	http://conventions.coe.int/Treaty/en/Treaties/Html/143.htm
Европската конвенција за природни пејзажи:	http://www.nature.coe.int/english/main/landscape/conv.htm
Целосниот список на договорите на Советот на Европа можете да го најдете на:	http://conventions.coe.int/Treaty/EN/CadreListeTraites.htm

■ Активност за учениците 30

УНИШТУВАЊЕ НА ЖИВОТНАТА СРЕДИНА

Цел: да се согледаат постојните проблеми на животната средина во вашата земја и нивната поврзаност со локалитетите на светското природно наследство

Истражување

Активност во училищата

3 училишни часа

Географија, Природни науки

Мапа на светското наследство, Куси описи

Книги за природни науки, Исецоци од весници (написи во весници)

✓ Побарајте од учениците да направат список на главните или потенцијалните проблеми на животната средина во вашата земја или регион (на пр. ерозија, климатски промени и подигнување на нивото на морето, опустинување, уништување на шумите). Прашајте ги дали постојат некои локални, национални или регионални локалитети на светското наследство на кои им се закануваат ваквите проблеми.

✓ Дали некои од проблемите со животната средина во вашата земја или регион се разрешуваат или поправаат? На кој начин? Со локална или со меѓународна акција?

✓ Побарајте од учениците една недела да собираат написи од весниците на теми за животната средина и анализирајте ги нивните наоди на час.

Знаци за стрес на глобалната животна средина

► Бројноста на над две третини од разните видови птици во светот опаѓа, а тие се изложени на опасност или закана од изумирање.

► Во последните двесте години изумрела една четвртина од разните видови птици во светот, особено на океанските острови.

► Популацијата на жаби се чини се намалува иако е неизвесно што е причината за тоа.

► Се чини дека големината на коралните гребени се намалува.

Зачувување на биолошката разновидност преку заштитата на светското наследство

Биодиверзитет или биолошка разновидност е термин што се користи за разнообразието на сите форми на живот и ги вклучува разновидните растенија, животни и микроорганизми, нивните гени и екосистемите чиј дел се тие.

Зачувувањето на биодиверзитетот на планетата Земја е огромна задача зашто станува збор за зачувување на сиот живот на Земјата. Тоа го вклучува зачувувањето на водните и морските животни средини, како и на умерените климатски зони и на микроорганизмите.

Зачувувањето на светското наследство е важен дел од глобалните мерки за зачувување на биодиверзитетот на Земјата и во голема мера зависи од здруженото дејствување на меѓународно ниво.

Природниот резерват Окапи во Демократската Република Конго беше вклучен на списокот на светското наследство затоа што се работи за едно од најважните и најзначајните живеалишта на светот за „*in situ*“ зачувување на биолошката разновидност, вклучително и живеалиштата со загрозени видови. Резерватот содржи загрозени видови на примати и птици и околу 5.000 од проценетите 30.000 преживевани окапи во светот.

Зачувувањето на екосистемот е важен дел и од зачувувањето на светското наследство. На пример, резерватот Корален гребен на Бализе, впишан на списокот на светското наследство во 1996 г., штити еден исклучителен природен систем што се состои од крајбрежни корални острови, песочни островца, шуми ризофора, крајбрежни лагуни и речни устија што се протегаат на подрачје од 93.400 хектари. Други големи локалитети на светското наследство штитат шумски екосистеми (на пр. Шумскиот резерват Синхараја во Шри Ланка) и мочуришта (на пр. Националниот парк Доњана во Шпанија).

Резерват на диви животни Окапи,
Демократска Република Конго.
© IUCN/J. Thorsell

Губењето на биодиверзитетот, особено во случајот на загрозените екосистеми (на пр. островите и мочуриштата), обично е неповратно, така што има многу причини за загриженост во однос на заканите за биодиверзитетот и за неодложно дејствување за нивно намалување. Покрај штитењето на поединечните загрозени видови, општо земено е поделотворно да се овозможи долгорочно зачувување на екосистемите, природните растителни и животински заедници и пределите како целина.

■ Активност за учениците 31

ПРИТИСОЦИ ВРЗ БИОЛОШКАТА РАЗНОВИДНОСТ

Цел: да се согледаат можните закани за биолошката разновидност

Истражување

Активност
во училищата

Вонучилишна
активност

4 училишни
часа
и настава во
природа

Природни
науки,
Биологија

Бележници,
моливи,
двогледни,
камера

✓ Прашајте ги учениците кој од подолу наведените примери на притисоци врз биолошката разновидност се очигледни во нивното локално подрачје:

- менување на живеалишта (на пр. копачење на локалната вегетација за потребите на земјоделството);
- донесени видови (што може да ги јадат локалните растенија и животни и да се борат за животниот простор со локалните видови);
- загадување: воздух, вода, почва и врева;
- отворање рудници;
- друго.

✓ Прашајте ги учениците дали знаат за некакви намалувања на бројот на локалните птици, животните и растенијата на подрачјето на коешто живеат.

✓ Дали се преземаат некои мерки за зачувување за да се запре ова намалување на биолошката разновидност?

✓ Испланирајте и реализирајте настава во природа во локалниот парк, шума или резерват за птици за да извршите истражување на локалниот биодиверзитет (пребројување на бројот на растенија и животни). Поканете ги родителите на час за учениците да имаат можност да ги презентираат своите наоди. Прашајте ги родителите дали биолошката разновидност денес е поголема или помала во споредба со времето кога тие биле млади.

▲ Културната и биолошката разновидност

Локалитетите од светското наследство честопати се израз и на културната и на биолошката разновидност.

Културната и биолошката разновидност треба да се зачувуваат заедно ако сакаме која било од нив да напредува; познавањата на локалното население за нивните природни богатства и како треба да се управува со нив е клучниот ресурс за целото човештво.

Џефри А. Мекнили, ИУЦН, *Природата и ресурсите*, Том 28, бр. 3, 1992 г.

▲ Еволуцијата и изумирањето на видовите

Еволуцијата на видовите е природен процес во постојано одвивање. Со генетски промени се создаваат нови видови со коишто се зголемува биолошката разновидност.

Една од целите на зачувувањето на светското наследство е да се заштитат локалитетите на природно наследство коишто содржат сведоштво за еволуцијата на видовите. Критериумот (7) за природното наследство, еден од четирите критериуми користени при изборот на природните локалитети за вклучување во Списокот на светското наследство, се однесува на

исклучителните примери што ги претставуваат главните фази во историјата на земјата, вклучително сведоштвата за животот, значајните постојани геолошки процеси во развојот на геолошките формации или сведоштвата за значајните геоморфни или физиографски особености.

Локалитетот со фосилни остатоци Меселска Пештера во Германија е пример на локалитет впишан во Списокот на светското наследство врз основа на критериумот за природното наследство (7). Меселската Пештера е особено богата со фосили од еоценот, меѓу 57 милиони и 36 милиони години пр.н.е. Од неа добиваме драгоцен податоци за раните фази на еволуцијата на цицачите.

Во австралиските локалитети со фосилни остатоци на цицачи, Риверслај и Наракорте, извонредно се зачувани фазите на еволуција на уникатната австралиска фауна (на пример, кртовите торбари и пердувоопашестиот опосум, како и многу други единствени и денес изумрени австралиски цицачи, какви што се лавовите торбари). Овој локалитет беше вклучен на Списокот на светското наследство врз основа на критериумот за природното наследство (7), како и врз основа на критериумот (8).

Откривање на нови видови: австралискиот бор Волемија, останат од времето на диносаурусите

Во декември 1994 г. во близината на Сиднеј, Австралија, е откриен нов вид дрво. Волемија (*Wollemi nobilis*) расте до височина од 35 метри. Главното стебло достигнува обем од дури 1 метар. Откриетието на новиот вид дрво, особено дрво што расте до толку впечатлива височина, е навистина невообичаено. Живелиштето на Волемијата – заштитен кањон со стрмни страни, северозападно од Сиднеј, што одиграло улога на засолниште од пожарите што често беснеее на соседното плато – придонесло за нивното непрекинато опстојување. Откриетието на овој нов вид дрво е возбудлив доказ дека има делови од нашето биолошко наследство што остануваат непознати.

Состојбата на животната средина, Австралија, 1996 г., Резиме, Комонвелт на Австралија

Австралиски локалитети со фосилни остатоци од цицачи (Риверслеи и Наракорте), Австралија.
© UNESCO

Биолошката разновидност се губи кога некои растителни и животински видови што се помалку приспособени кон новите услови на животната средина (на пример, промени во количествата на врнежи или температурата) потешко успеваат да се репродуцираат и да опстанат. Со тоа тие изумираат. Фосилните остатоци ни укажуваат дека мнозинството растителни и животински видови на крајот изумираат. Меѓутоа, денес преовладува мислењето дека изумирањето на видовите е побрзо отколку појавата на нови видови. Тоа претставува напoлно непоправлива глобална промена.

- Во последните 500 години човечкото дејствување доведе до насилно исчезнување на 869 живи видови.
- Еден од четирите видови цицачи и еден од осумте видови птици се соочува со висок ризик од исчезнување во блиска иднина.
- Еден од трите видови водоземци и речиси една половина од сите видови желки (копнени и водни) се загрозени.
- Според податоците до 1996 година, вкупната бројка на загрозени животински видови пораснала од 5205 на 8462.

Извор: Меѓународна унија за заштита на природата (IUCN)

За да се осигури заштита од изумирање на загрозените видови растенија и животни биле воспоставени голем број локалитети на светското наследство.

▲ Природен резерват Вале де Маи, Сејшелски Острови

Природниот резерват Вале де Маи во центарот на малечкиот остров Праслин на Сејшелите беше вклучен на списокот на светското наследство во 1983 г. Овој резерват е всушност долина во која се наоѓа шума од палми кои виреат во состојба блиска на нивната исконска состојба. Тука растат најголемите кокосови ореви на светот, што тежат и до 20 килограми. Во минатото целиот овој остров бил преполн со разни видови кокосови дрвја, но со преголемата експлоатација, подрачјето што некогаш се одликувало со голема биолошка разновидност на палмови шуми, било сведено на оваа малечка долина. Долината и нејзината драгоцената палмова шума се загрозени од егзотичните видови донесени од други места, како и од постојаните берби на кокосови ореви и од пожарите.

Природен резерват Вале де Маи,
Сејшелски Острови.
© National Geographic Society/W. Curtisinger

▲ Природен резерват Манас, Индија

Природниот резерват Манас (Manas Wildlife Sanctuary) во Индија, сместен во подножјето на Хималаите, каде што ридовите прекриени со шуми отстапуваат пред алувијални прерии и тропски шуми, е дом на многу загрозуени животински видови. Вклучен на списокот на светското наследство во 1985 г., а на **Списокот на загрозуено светско наследство** во 1992 г., Манас им дава засолниште на загрозуените популации на тигарот, џуџестото прасе, индискиот носорог и слоновете. Една од главните закани за овие животни е дивниот лов. Во овој резерват во 1990 година биле евидентирани 80 носорози, а нивната бројка во 1997 година опаѓа на 37. Оттогаш еднорогиот носорог од Манас исчезнува во неконтролираниот/див лов така што во последните десет години не е евидентиран/забележан ниту еден. Сепак се прават посебна програма и напори за враќање на носорогот во Манас.

Мапа на
светското
наследство

Те Вахипунаму, Нов Зеланд

Те Вахипунаму се наоѓа на Јужниот Остров на Нов Зеланд. Голем дел од земјиштето (околу 2,6 милиони хектари или 10 проценти од Нов Зеланд), во Те Вахипунаму се состои од мочуришта, големи извишени планини или стрмни карпи што се спуштаат право во океанот. Локалитетот содржи карактеристични огромни глечери кои имаат издлабено долини, клисури и фјордови и пространи предели од ледената доба. Оддалеченоста на Нов Зеланд овозможила мнозинството нејзини видови птици, животни и растенија да останат уникатни. Многу од птиците ја загубиле способноста да летаат, а дрвјата и билките на најневеројатни начини се приспособиле на врнежите. На пример, џиновските дрвја кахикатеа (бел бор) растат до 30 метри во височина. Таквите шуми често се познати како „Диносауруски шуми“ бидејќи и денес изгледаат речиси исто како во времето на диносаурусите, пред околу 65 милиони години.

Меѓутоа, заедно со доселениците од Европа пристигнале и многу грабливци и штетници, така што локалната флора и фауна биле загрозуени, а некои видови дури и исчезнале.

Последица од изолираноста, од геолошките и од климатските промени е и еволуцијата на видови растенија и животни на Нов Зеланд што не можат да се најдат на ниедно друго место. Меѓутоа, истите оние сили поради кои животната средина на Нов Зеланд, неговите растителни и животински видови, се толку посебни, за жал, ги направиле и исклучително ранливи. Полинезијците, првите доселеници на Нов Зеланд, кои пристигнале пред околу 1000 години, го почнале големото уништување на видовите и живеалиштата. Кога пристигнале Европејците, коишто го колонизирале Нов Зеланд, земјата веќе имала загубено околу 23 проценти од своите шуми и 30 проценти од популацијата на птици, меѓу кои како посебна се издвојува птицата моа (голема птица без способност да лета). Состојбата станува уште поалармантна по пристигнувањето на уште луѓе и грабливци, така што денес има 503 загрозуени видови новозеландски растенија и животни, покрај четириесет и четирите видови за кои се претпоставува дека се изумрени.

Извор: Средно училиште Грејмаут, Нов Зеланд

■ Активност за учениците 32

СЛОЖУВАЛКАТА НА ГОНДВАНА

Цел: да се дознае повеќе за формирањето на континентите и за тоа како може изолираноста да помогне да се заштити природното наследство

Вежба

Активност во училищата

2 училишни часа

Географија,
Историја,
Природни науки

Мапа на светското наследство,
Работен лист:
Сложувалката на Гондвана

Ножици,
лепило,
карта
на светот

✓ Раскажете им на учениците за некогашниот континент Гондвана.

Врз основа на физичките докази содржани во видовите камен и фосили, научниците веруваат дека Нов Зеланд некогаш бил дел од еден суперконтинент, Гондвана, кој во себе ги содржел и Австралија, Африка, Јужна Америка, Индија, Антарктикот итн. Нов Зеланд е веројатно најважната алка што светот денес ја поврзува со Гондвана, затоа што овој простор/земја бил изолиран уште од времето кога се отцепил од Антарктикот и Австралија, пред околу 80 милиони години. Бидејќи земјата е окружена со 1.600 километри вода, луѓето пристигнале тука дури пред околу 1.000 години. Локалната флора на Нов Зеланд останала недопрена многу милиони години. Денес таа сè уште е едно од најизолираните места на Земјата.

✓ Поделете ги учениците во помали групи. На секоја група дајте ѝ примерок од Работниот лист. Побарајте од учениците да ги исечат парчињата по линиите означени со точки, да ги состават и да ги налепат на континентот Гондвана. Поведете разговор со учениците за тоа како отцепувањето на Гондвана го изолирало Нов Зеланд од преостанатиот дел од светот и ги заштитило неговите флора и фауна.

✓ Споредете ја Гондвана со денешните континенти.

Извор: Средно училиште Грејмаут, Нов Зеланд

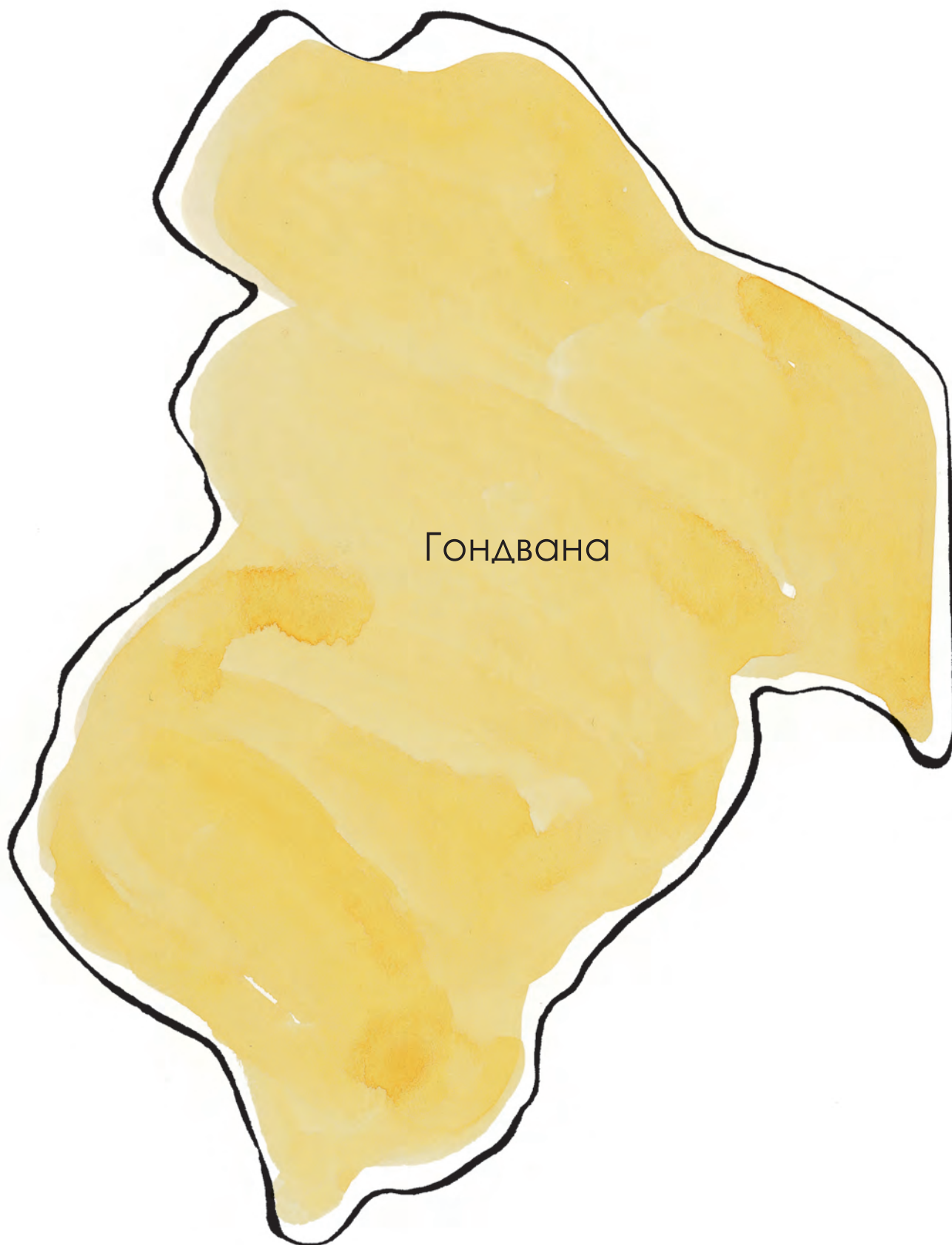

Мапа на светското наследство

124

■ Активност за учениците 33

ПОВРЗУВАЊЕ НА ПРИРОДНИТЕ ЛОКАЛИТЕТИ НА СВЕТСКОТО НАСЛЕДСТВО СО СООДВЕТНИТЕ КРИТЕРИУМИ

Цел: подобро да се разберат критериумите за изборот на природни локалитети на светското наследство

Истражување

Активност во
училницата

3 училишни
часа

Природни науки,
Ликовно
образование

Пластифицирани
фотографии,
Мапа на
светското наследство,
Куси описи

✓ Одберете дваесет и пет природни локалитети во различни делови од светот користејќи ги *Кусите описи* (направете фотокопии од страниците што се однесуваат на нив или рачно пресликајте ги, избегнувајќи ги посочените критериуми).

✓ Поделете ги учениците во пет групи и на секоја група дајте ѝ опис на пет од избраните локалитети за кои треба да посочат каде се наоѓаат на М-пата на светското наследство и нека ги наведат критериумите користени за нивното вклучување во Списокот на светското наследство. Побарајте од секоја група да одбере по еден ученик кој ќе ги презентира нивните предлози пред другите ученици. Споредете ги нивните одговори со точните критериуми кои всушност биле користени, приложени во *Кусите описи*.

✓ Имајќи ги на ум четирите критериуми користени при изборот на природните локалитети на светското наследство за вклучување во Списокот на светското наследство, побарајте од учениците да предложат список на локални, национални или регионални локалитети за секој од критериумите. Потоа побарајте да проверат дали некој од тие локалитети е веќе на М-пата на светското наследство и поведете разговор според добиените одговори. Поканете ги учениците да изработат постери за локалитетите што ги предложиле, со пораки во кои се повикува на нивно зачувување.

Еколошки и културно одржлив развој

Развојот мора да стане одржлив за да се осигури дека ги задоволува потребите на денешната генерација без притоа да се загрозува можноста на идните генерации да ги задоволуваат своите потреби.

Животната средина и одржливиот развој, Париз, УНЕСКО, 1997 г.

Потребата да се зачува рамнотежата меѓу човештвото и животната средина е овековечена во Конвенцијата за светското наследство. Дефиницијата на светското наследство, земено и како културно и како природно, ја потсетува меѓународната заедница на влијанијата меѓу луѓето и природното опкружување, кои се од исклучително голема важност за еколошки одржливиот развој.

Како дел од процесот на развој, мора да се најде простор за природата, која не е само духовно збогатување туку, во една многу практична смисла на зборот, и темелот на нашите животи.

Џефри А. Мекнили, ИУЦН, *Природата и ресурсите*, Том 28, бр. 3, 1992 г.

Многуге закани за животната средина (на пример, ископачувањето на шумите за земјоделство, риболовот, загадувањето) што се создаваат со постојаниот развој и со порастот на населението, мора да се стават под контрола за да се зачува биолошката (и културната) разновидност на светот. Мерките за заштита и користењето на природните богатства (на пр. за земјоделство, рударство, шумарство) често се толкуваат како заемно исклучиви. Поради тоа, често се ставаат забрани за користењето на природните богатства во заштитените подрачја, какви што се локалитетите на светското наследство. Меѓутоа, во некои многу грижливо контролирани случаи, поделотворен начин е да се постигне рамнотежа меѓу зачувувањето на **природното** и **културното наследство** и ограничувањата на користењето, со можности за одржливо користење или за други стопански дејности, така што локалното население ќе биде непосредно заинтересирано за мерките за заштита.

▲ Национален парк Банк д'Арген, Мавританија

Овој парк во западна Африка е живеалиште на милиони птици. Паркот, кој го обрабува брегот на Атлантикот, го сочинуваат песочни дини, крајбрежни мочуришта, мали острови и плитки крајбрежни води што претставуваат копнен и морски пејзаж со исклучителна контрастна убавина и голема биолошка разновидност. Во паркот домуваат многу видови преселни птици и неколку видови морски желки и делфини.

Банк д'Арген е многу важен за економијата на ова подрачје: седум рибарски села зависат од неговите богати природни ресурси, а Паркот е погоден и за еколошки туризам. Традиционалните начини на риболов што ги користи локалното население немаат извршено никакво позначајно влијание врз природните богатства на Паркот. Меѓутоа, доколку почнат да се користат моторни чамци и доколку се зголеми риболовот, тоа би можело да има значајни негативни последици за животот на птиците во ова подрачје.

Национален парк
Банк д'Арген,
Мавританија.
© UNESCO/
IUCN/ J. Thorsell

■ Активност за учениците 34

ЗАШТИТА НА ЖИВОТНАТА СРЕДИНА

Цел: да се разбере важноста на доброто управување со локалитетите на светското природно наследство

Играње улоги

Активност во училищата

Неколку училишни часа

Јазик, Географија, Природни науки, Биологија

Мапа на светското наследство, Куси описи

✓ Објаснете им ја на учениците ситуацијата во Националниот парк Банк д'Арген во Мавританија, потоа организирајте играње улоги според следното сценарио што се одигрува на измислено место од светското наследство. Поделете ги учениците во групи што ќе ги претставуваат страните со различни интереси.

✓ Една група деловни луѓе сакаат да го развијат риболовот и нашле некои странски инвеститори што ќе го финансираат нивниот проект. Меѓутоа, управникот на Паркот и месните активисти за заштита на животната средина се загрижени дека секое позначајно зголемување на риболовот ќе го наруши животот на птиците. Властите сакаат да ги зголемат приходите на локалните жители, но не сакаат да се наруши сегашниот добро избалансиран екосистем. Какви одлуки би можеле да се донесат за сите да бидат задоволни?

■ Активност за учениците 35

МЕРКИ ЗА ЕКОЛОШКИ ОДРЖЛИВ РАЗВОЈ

Цел: да се поттикнат учениците да бидат свесни за важноста на управувањето со отпадот

Вежба

Активност во училищата или вонучилишна активност

Неколку училишни часа и неколку недели вон училиштето

Ликовно образование, Природни науки

Контејнери за одлагање материјали што можат да се рециклираат, како шишиња, хартија, алуминиумски и др. видови лименки, амбалажа за млеко...

✓ Загадувањето често се поврзува со преголемата потрошувачка и со создавањето отпад. Решението е можеби во разумното и одржливо користење на природните богатства, заедно со рециклирањето. Сите ние мора неопходно да размислиме за тоа како можеме делотворно да придонесеме за рециклирањето и за оптималното искористување на природните богатства. Поканете некој активист за заштита на животната средина да говори пред учениците за важноста на рециклирањето и како да се почне со него. Побарајте од учениците да подготват кампања за рециклирање (на пр. на хартија, алуминиумски и др. видови лименки, шишиња) што би ја спровеле училиштето и заедницата (во што ќе се вклучат и родителите на учениците). Одлучете кој производ или кои производи треба да се собираат за рециклирање.

Вклучете ја изработката на постерите за кампањата во часовите по ликовно образование. Заедно со учениците, оценете ги резултатите од кампањата за рециклирање.

✓ Поведете разговор за зачувувањето и одржливоста на светското наследство. Зошто е важно да се рециклираат и повторно да се употребуваат ресурсите наместо неповратно да се уништуваат?

✓ Поканете ги учениците да се вклучат во чувањето на својата локална животна средина и на локалитетите на природното и културното наследство со собирање на отпадот и со негово одложување во депонии или осмислено рециклирање.

▲ Локална поддршка на одржливиот развој

Локалната поддршка за зачувување на културното и природното наследство би можела да се зголеми доколку луѓето имаат можност да ги користат на одржлив начин заштитените подрачја, како што се локалитетите на светското наследство. Проектите за зачувување на наследството и за развој на заштитените подрачја или на подрачјата во нивната близина сè повеќе се поддржуваат или стануваат нивен интегрален дел.

Учеството на локалните заедници во конципирањето и управувањето на проектите за зачувување на културното и природното наследство е многу важно доколку ваквите проекти навистина треба да го овозможат нивното одржливо користење.

■ Активност за учениците 36

ПО ПАТЕКИТЕ НА КУЛТУРНОТО И ПРИРОДНОТО НАСЛЕДСТВО

Цел: на учениците да им се даде можност да бидат со авантуристички дух, да бидат креативни и посвесни за животната средина

Вежба

Активност во училиницата

Вонучилишна активност

Неколку наставни часа и време поминато надвор од училиницата

Општествени науки, Природни науки, Биологија

Мапи

✓ Учениците многу сакаат авантури и истражувања и затоа предложете им да направат посебна патека за културното и природното наследство. Размислете заедно каков вид патека тоа би требало да биде: патека за урбаното наследство, патека за истражување цвеќиња, фотопатека или видеопатека. Откако ќе се одлучите која ќе биде темата на вашата патека, донесете на час неколку мапи и разгледајте ги заедно. Побарајте од учениците да ја испланираат рутата на патеката и да ја проверат во слободно време „на самото место“. Откако ќе биде испланирана рутата на патеката, побарајте од учениците да подготват брошура за патеката за да им помогне да се сосредоточат на нејзините особености.

✓ Испланирајте посебен ден за пешачење по патеката. Искористете ја за развивање на сетилата на учениците (за мирис, слух, вид итн.).

✓ Врз основа на резултатите и ефектот на пешачењето по патеката, предвидете и други патеки за пешачење на кои учениците би ги поканиле другите да им се придружат (другите класови од вашето или од другите училишта, родителите, луѓето од вашата околина итн.).

По патеките на природното и културното наследство - Комплексот Head-Smashed-In-Buffalo Jump, Канада. © S. Titchen

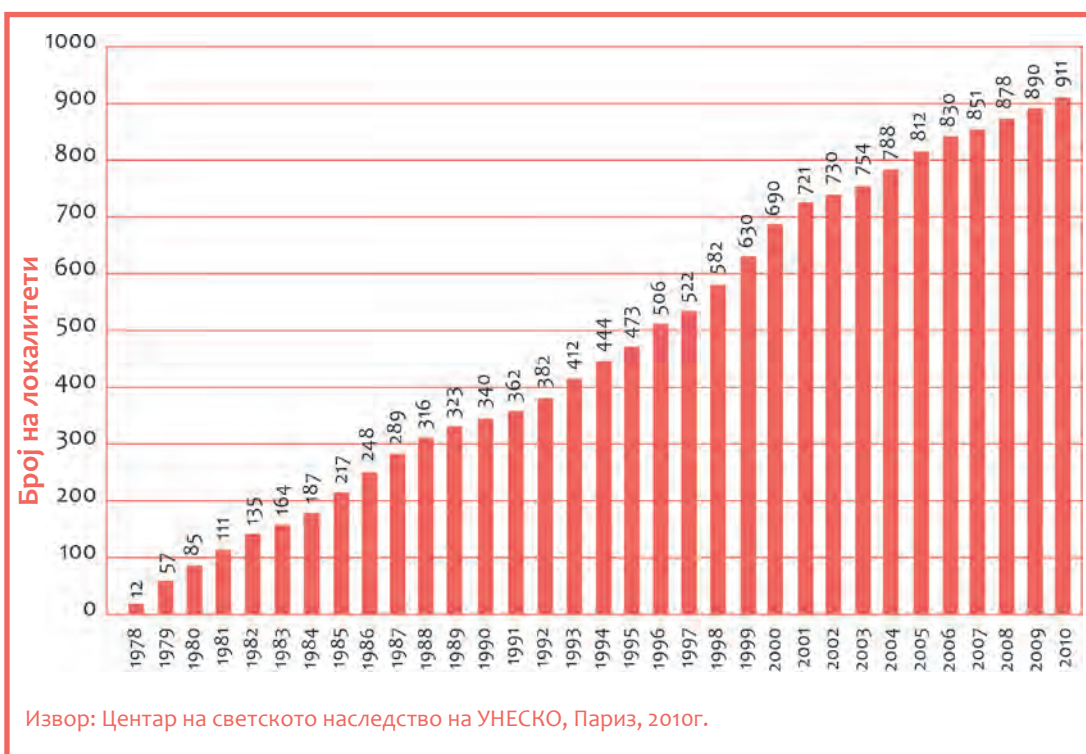
Иднината на нашата планета

Од Самитот за планетата Земја во Рио во 1992 г., вкупно 500 природни, културни и мешовити локалитети (културни и природни) се впишани во Списокот на светското наследство, од кои 90 се природни локалитети.

Нема сомнеж дека во развиените земји има промена во користењето на природните ресурси – подобро е користењето на енергијата, водата и земјиштето... Подобрена е состојбата и со загадувањето на воздухот, водата и почвата. Меѓутоа, во земјите во развој сме сведоци на многу поголемо загадување. Она што е позитивно е дека во тие земји сфатиле дека проблемите што ги имаат во овој поглед се мошне сериозни и дека не е возможно да се одделат економскиот и општествениот развој од заштитата на животната околина. Мостафа Толба, Претседавач на Комисијата за одржлив развој, Извори на УНЕСКО бр. 92, јули-август 1997 г.

Ова претставува значаен придонес за зачувување на светските вредности и животната средина.

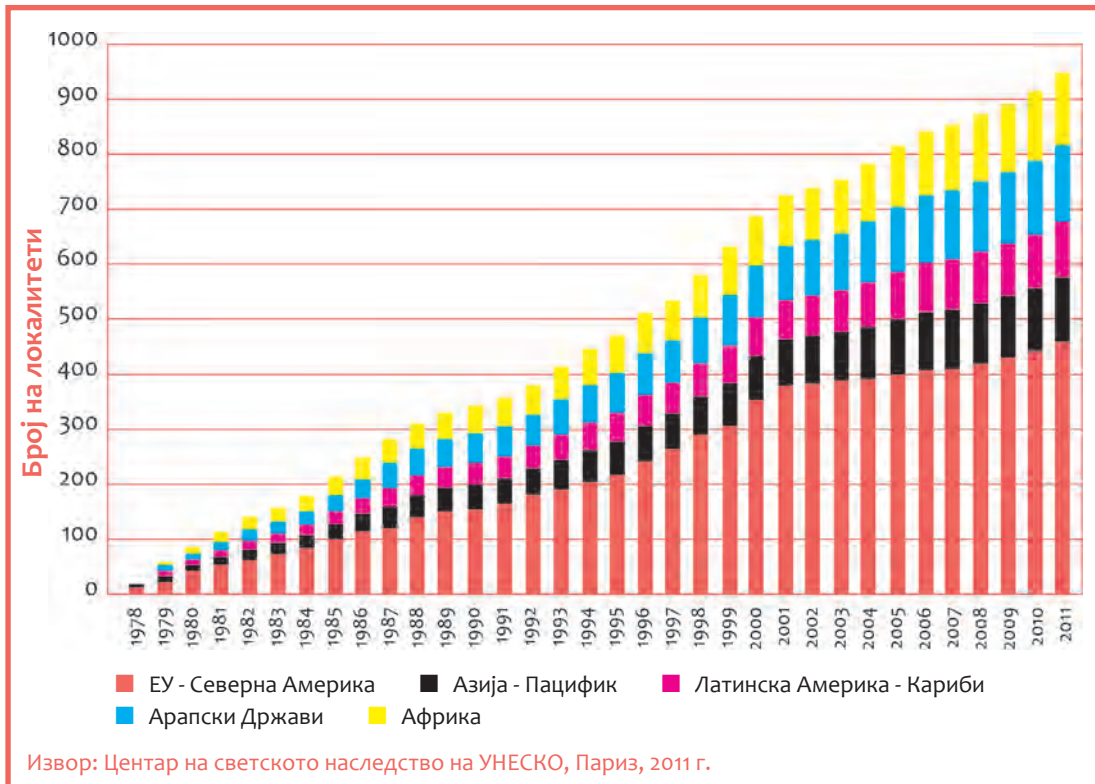
Локалитети запишани на Списокот на светското наследство (1978 - 2010 г.)

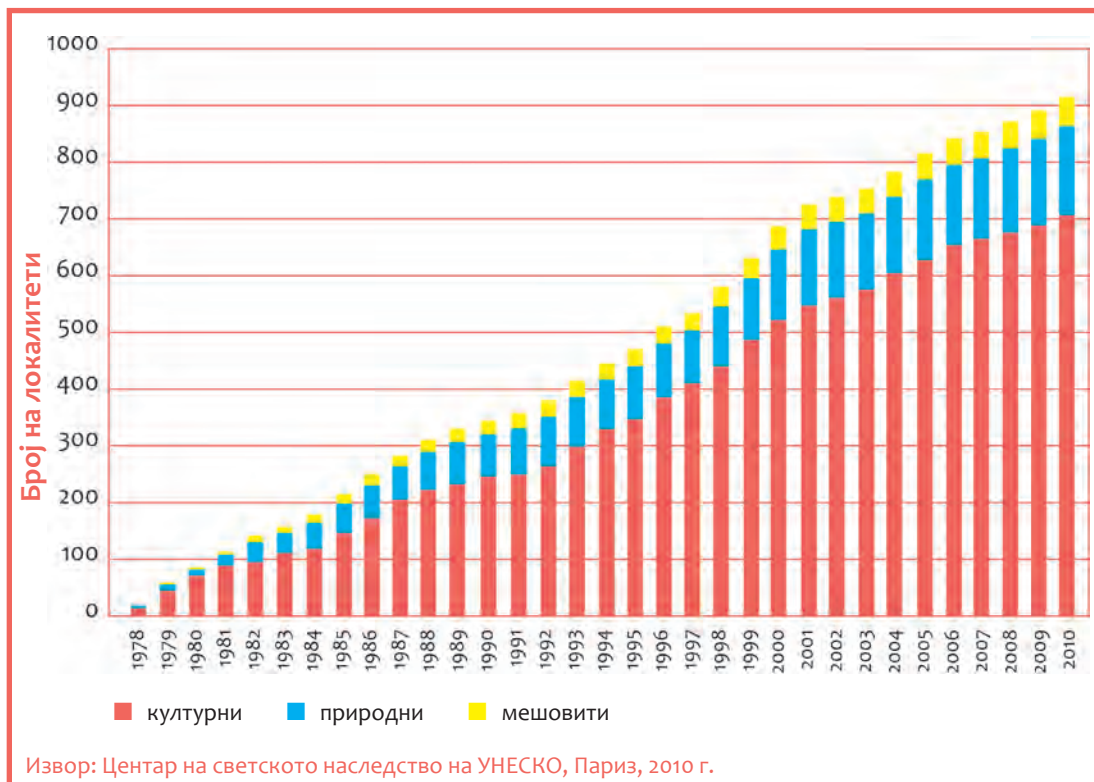
Со оглед на тоа што локалитетите од светското наследство се признаени на меѓународно ниво како места „со исклучителна универзална вредност“, тие треба да бидат пример за ефикасно управување.

Бернд фон Дросте, Директор на Центарот на светското наследство на УНЕСКО, Париз, и Џефри А. Мекнили, IUCN, Светското наследство по дваесет години, IUCN, 1992 г.

Локалитети на светското наследство по подрачја (1978 - 2011 г.)

Локалитети на светското наследство по категорија (1978 - 2010 г.)

Други училишни предмети: Светското наследство и животната средина

Биологија

Изберете природен локалитет на светското наследство од вашиот регион и направете список на растенија, дрвја, животни и др. што се наоѓаат таму.

Споредете го својот список со растенијата, дрвјата и животните од вашата средина .

Спроведете со своите ученици проучување на самиот локалитет.

Географија

Изберете локалитет на светското природно наследство, како, на пример, она што ги вклучува глечерите (види Лос Глациарес, Аргентина, Куси описи) и поразговарајте за последиците од глобалното затоплување.

Изберете геолошки или фосилен локалитет за да го проучите.

Историја

Изберете локалитет на природното наследство и побарајте од учениците да размислат за неговата геолошка форма во минатото и сегашноста и за евентуалните идни закани за неговото зачувување.

Мајчин јазик

Изберете локалитет на светското наследство за којшто учениците мислат дека би можел да биде загрозен од загадување и подгответе рекламна кампања за да се избегне или отстрани загадувањето и за да се започне со мерки за зачувување на тој локалитет или, пак, да се засилат мерките.

Ликовно образование

Изберете природен локалитет на светското наследство што им е најомилен на учениците и побарајте од нив да го сликаат или нацртаат.

Математика

Спроведете испитување на видовите во вашето подрачје (растенија, дрвја, птици, цицачи, риби) на кои им се заканува намалување или изумирање и пресметајте ги процентите.

Природни науки

Земете мостри од локалните езера или реки за да проверите дали има знаци на загадување.

Странски јазик

Поврзете се со училиште од странство (ако е можно, преку **проектот за Мрежата на здружени училишта**) и разменете ги своите согледувања за некој проблем што ја засега животната средина и можните ефекти што може да ги има тој за зачувувањето на светското наследство.

Светското наследство и културата на мирот

„Со оглед на тоа што војните започнуваат во главите на луѓето, токму таму мора да се обезбеди и заштитата на мирот.“

Преамбула на Уставот на УНЕСКО

Светското наследство и културата на мирот

Цели	135
Познавања	135
Однесување	135
Вештини	135
Светското наследство и културата на мирот	136
Активност за учениците 37: Дефинирање на мирот и светското наследство	137
Локалитети што го симболизираат мирот	137
Активност за учениците 38: Светското наследство и мирот во вашиот регион	140
Заштита на светското наследство во војна	140
Активност за учениците 39: Обнова на културното и на природното наследство оштетено во војна	141
Хашката конвенција го заштитува културното наследство	141
Активност за учениците 40: Заштита на културното и на природното наследство во време на војна	143
Заштита на природното наследство во време на војна	143
Светското наследство и човековите права	144
Активност за учениците 41: Предрасуди – закана за мирот	145
Активност за учениците 42: Составете крстозбор за светското наследство и мирот	146
Работен лист за учениците: Составете крстозбор за светското наследство и мирот	147
Други училишни предмети: Светското наследство и културата на мирот	148

Цели

Познавања

Да им се помогне на учениците да се здобијат со знаења и разбирање за:

- локалитетите на светското наследство како сведоштва на мирот, човековите права и демократијата;
- етичките пораки на УНЕСКО и Конвенцијата за светското наследство;
- важноста на расната недискриминација, толеранцијата и почитувањето на сите луѓе и нивните култури.

Однесување

Да се поттикнат учениците:

- да ги почитуваат другите луѓе и нивните култури и да ги мотивираат да бараат во животот решенија за мирно разрешување на конфликти;
- да соработуваат во духот на солидарноста и во поддршка на зачувувањето на светското наследство.

135

Вештини

Да им се помогне на учениците да ја развијат својата способност за:

- соработка (како група преку тимска работа);
- решавање меѓусебни конфликти на мирен начин и да ги научат другите за мирното разрешување конфликти;
- учествување во политичкиот и граѓанскиот живот на демократски начин;
- придонесување во заложбите на УНЕСКО за зачувување на светското наследство.

Светското наследство и културата на мирот

Мирот бара ненасилство, не само меѓу државите, туку и меѓу поединци, социјални групи, меѓу државата и нејзините граѓани, како и меѓу луѓето и животната средина. Учењето за културните и природните локалитети впишани во **Списокот на светското наследство** ни помага да ги разбереме различните лица на мирот со тоа што нè потсетува на величествените дела на природата и човештвото, меѓу кои голем број го одразуваат нашиот вечен стремеж кон слободата, правдата, заемното разбирање и почитување, љубов и пријателство. Сево ова ги сочинува нашите основни човекови права и ги претставува незаменливите елементи на мирот и развојот во поглед на секој поединец, секое општество и светот во целина.

Мир

1. (а) Отсуство или прекинување на војна или непријателства; состојба во која една нација или заедница не е во војна со друга нација или заедница.
- (б) Ратификација на мировен договор меѓу две сили што претходно биле во војна.
2. Отсуство на граѓански немири и безредие, состојба на јавен ред и безбедност.
3. Отсуство на вознемирување и немир.

Shorter Oxford Dictionary

Конвенцијата за заштита на светското културно и природно наследство и нејзиниот Фонд на светското наследство се потпираат врз меѓународно колективно дејствување при заштитата на најзначајните места во светот.

136

Низ историјата на човештвото непознавањето на обичаите и начинот на живот на другиот отсекогаш било општа причина за сомнеж и недоверба меѓу луѓето во светот и поради тоа меѓусебните разлики премногу често се претворале во војни;

Дека големата и ужасна војна којашто тукушто заврши ја овозможија одрекувањето на демократските начела на достоинство, еднаквост и заемна почит меѓу луѓето и, наместо ова, се овозможи сеењето, преку незнаење и предрасуди, на доктрината за нееднаквоста на луѓе и раси;

...Дека широката распространетост на културата и образованието на човечкиот род за вредностите на правдата и слободата и мирот се незаменливи за човековото достоинство и дека тие претставуваат света должност што сите нации мора да ја исполнат во духот на заемна помош и грижа;

...и дека затоа мирот мора да се воспостави преку интелектуалната и моралната солидарност на човештвото ако не сакаме мирот да пропадне.

Преамбула на Уставот на УНЕСКО

Конвенција
за светското
наследство

Движењето за култура на мирот, како некоја голема река, се создава од различни потоци – од секоја традиција, култура, вера и политичка перспектива. Целта на ова движење е свет во кој ова богатство од култури живее заедно во атмосфера што ја одбележуваат разбирањето меѓу различните култури, толеранцијата и солидарноста.

Рене Ц. Ромеро, Национален координатор на ASPnet, Националната комисија на УНЕСКО за Филипините

■ Активност за учениците 37

ДЕФИНИРАЊЕ НА МИРОТ И СВЕТСКОТО НАСЛЕДСТВО

Цел: подобро разбирање на врската меѓу мирот и светското наследство

Дискусија

Активност во училиницата

1 училишен час

Историја, Граѓанско образование, Јазик

Конвенција за заштита на светското наследство, Мапа на светското наследство, Куси описи

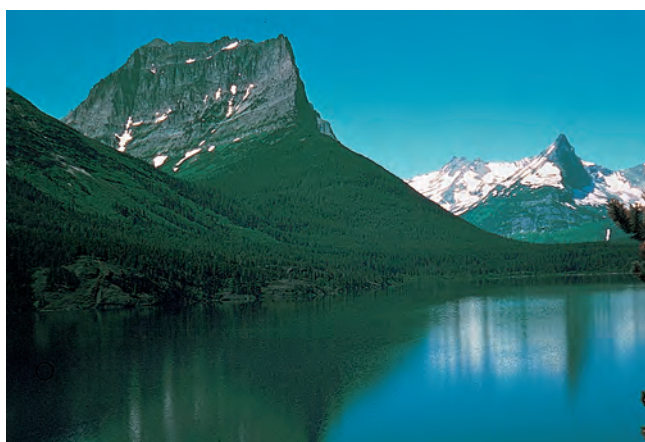

Речник

✓ Напишете го на таблата зборот „мир“ (или само кажете го) и побарајте од учениците да наведат што повеќе поими што ги поврзуваат со овој збор. Секој ученик нека го прочита својот список. Додека учениците ги читаат, напишете го секој нов збор или поим на табла и означете ги тие што се повторуваат. На крајот ќе можете да утврдите кои поими најчесто се поврзуваат со зборот „мир“.

✓ Повторете ја истата вежба со поимот „светско наследство“ така што прво ќе побарате од учениците да ја разгледаат Мапата на светското наследство и ќе изберат локалитети чии имиња упатуваат на мир, хармонија, спокојство; или, пак, оние чии имиња сугерираат одбрана или војна (на пр. споменик на мирот, утврдување, тврдини, сидови). Потоа побарајте од нив да изберат кој било (или неколку) од нив што се поврзани со мирот, а кои се опишани во овој дел, и да најдат што повеќе дополнителни податоци за тој локалитет (на пр. во енциклопедија во училишната библиотека или на интернет) и за неговата улога во историјата на мирот.

Локалитети што го симболизираат мирот

Меѓународен парк на мирот „Waterton Glacier“, Канада и САД.
© UNESCO

Голем број локалитети на светското наследство ги одразуваат основните вредности на мирот и човековите права, а често се случува преку меѓународната соработка да се обезбеди и нивното зачувување. Во оваа смисла, некои од нив претставуваат отелотворувања на особено моќни пораки. Името на Меѓународниот парк на мирот кај глечерот Вотертон, што се наоѓа на границата меѓу Канада и САД, зборува за мирот на најнепосреден начин. Овој локалитет, впишан во списокот на светското наследство во 1995 г., ги опфаќа Националниот парк на Вотертонските Езера во Алберта (Канада) и Националниот глечерски парк во Монтана (САД). Заедно, тие го формираат првиот светски Меѓународен парк на мирот којшто на посетителите им нуди поглед на неверојатни предели и е особено богат со растителни видови и цицачи, а поседува особености на алпски и глечерски формации.

Споменикот на мирот во Хирошима (Куполата Генбаку), впишан во Списокот на светското наследство во 1996 г. е, од друга страна, суров и моќен симбол на постигнувањето на светскиот мир повеќе од половина век по ослободувањето од најдеструктивната сила што некогаш ја создало човештвото.

Најважното значење на Куполата лежи во она што го претставува таа: од една страна, нејзините неми остатоци ја симболизираат крајната деструктивност на човекот, но од друга страна, испраќаат порака на надеж за постојаноста на мирот во светот што ја најавија ударите на атомската бомба во август 1945 г. Кога првата атомска бомба експлодира над Хирошима на 6 август 1945 г., убивајќи 140 000 луѓе, ова беше единствената градба што остана во близина на хипоцентарот на ударот иако од неа остана само нејзиниот костур. Кога започна обновата на градот, Куполата беше зачувана во таква состојба и стана позната како Куполата Генбаку (Куполата на атомската бомба). Во 1966 г. Градскиот совет на Хирошима усвои одлука според која Куполата ќе остане зачувана како таква.

Планот за Меморијалниот парк на мирот, во кој Куполата е главната знаменитост, е правен од 1950 до 1964 г. Од 1952 г., секоја година на 6 август кај Споменикот на мирот во Хирошима се одржува меморијална церемонија на мирот.

Меѓународен совет за споменици и локалитети (ICOMOS/ИКОМОС)

Споменик на мирот
„Купола на атомска бомба“,
Хирошима, Јапонија:
моќен симбол
во корист на мирот.
© UNESCO

Војната што следуваше по распаѓањето на поранешна Југославија направи Стариот Град во Дубровник во Хрватска да стане симбол на слободата и мирот. Овој прекрасен стар град на далматинското крајбрежје, познат како „бисер на Јадранот“, со векови го има испишано на своето знаме зборот *Libertas* (слобода). Градот станал значајна сила на Средоземното Море во 13 век, кога поседувал моќна поморска флота и развиена мрежа на дипломатски претставништва и трговски седишта во цела Европа.

Иако тешко оштетен во земјотресот од 1667 г., Дубровник успеал да ги зачува своите прекрасни готски, ренесансни и барокни цркви, манастири, палати и фонтани, како и импресивниот одбранбен ѕид од камен што го окружува речиси целиот Стар Град. Но, овој ѕид, што со векови го штител градот од нападите од море, не можеше да го заштити од модерното гранатирање од кое градот настрада пред неколку години. Градот е внесен на Списокот на загрозувани локалитети на светското наследство на УНЕСКО во 1991 г. и успеа да ги обнови оштетените градби со помош на УНЕСКО, на тој начин станувајќи симбол на меѓународната солидарност, како и траен симбол на слободата и мирот.

Стариот град на
Дубровник, Хрватска.
© UNESCO/IUCN/J.Thorsell

Уништувањето на
Дубровник во 1991 година.
© UNESCO/D. Lefèvre

■ Активност за учениците 38

СВЕТСКОТО НАСЛЕДСТВО И МИРОТ ВО ВАШИОТ РЕГИОН

Цел: да се размислува за локалитетите на светското наследство што го симболизираат мирот

Истражување

Активност во училищата и вонучилишна активност

1 училиштен час

Историја, Географија, Ликовно образование

Мапа на светското наследство, Куси описи

Книги за националната историја

✓ Побарајте од учениците да посочат културни или природни локалитети (по можност од локалитетите на светското наследство) каде што биле потпишувани мировни договори или коишто имаат симболично значење за историските настани (на пр. големи битки, важни декларации).

✓ Побарајте од нив да дојдат на час со какви било податоци за овие локалитети што можат да ги најдат, а потоа нека го изразат на креативен начин (преку пишување, цртање или сликање) она за што мислат дека е пораката што овие локалитети ја пренесуваат.

Заштита на светското наследство во војна

Светското наследство и идентитетот

Во секоја голема војна постои веројатност да настрадаат и културните и природните локалитети. Одредени културни локалитети се понекогаш намерно нападени со цел да се уништат драгоцените симболи на идентитетот на некој народ. Природните локалитети (особена фауната и флората) можат да бидат загрозувани на кој било начин – со бомбардирање, поминувањето на воени возила низ заштитените национални паркови, оган, криволов и масовното раселување на луѓето. За време на војна културните и природните локалитети, кои се значаен извор на приходи од туризмот, исто така сè почесто стануваат цели на намерно уништување.

Светското наследство и туризмот

Среде страдањето што го носи војната, заштитата на културните и на природните локалитети може да изгледа како луксуз што не можеме да си го дозволиме. Иако на прв поглед тоа навистина може да биде така, искуството покажува дека спасувањето на нашето **културно** и **природно наследство** е од витално значење, особено кога објектите што се изложени на напади се или вклучуваат национални библиотеки, цркви, музеи, универзитети и мостови стари со векови.

Светското наследство и идентитетот

Еден од примерите што најмногу буди сеќавања е обновата на Историското средиште на Варшава од 18 век, впишано на списокот на светското наследство во 1980 г. Во август 1944 г., за време на Втората светска војна, 85 проценти од центарот на градот беа разурнати од нацистичките окупациски трупи. По војната, петгодишната акција за обнова што ја спроведоа самите граѓани резултираше со прецизно репродуцираниот изглед на црквите, палатите и пазарот што денес може да се видат. Ова претставува исклучителен пример за целосна реконструкција на историски период кој се протега од 13 до 20 век, како и израз на гордост и идентитет.

Апелот на младината на Дубровник:

Бараме повеќе усилби и дејствување за мирно решавање на проблемите зашто војните го уништуваат нашето наследство.

■ Активност за учениците 39

ОБНОВА НА КУЛТУРНОТО И НА ПРИРОДНОТО НАСЛЕДСТВО ОШТЕТЕНО ВО ВОЈНА

Цел: да се научи за обновата на светското наследство

Истражување

Активност во училищата

Вонучилишна активност

1 или 2 училишни часа

Историја

Книги за локалната историја, домашната книжевност, лични интервјуа

✓ Побарајте од учениците да ги распрашаат своите баби и дедовци, роднини и постари лица од соседството за следново:

- Под претпоставка дека во текот на животот доживеале војна или вооружен судир или, пак, имаат познавања за тоа, дали се сеќаваат кои важни културни институции, градби или природни локалитети во нивната земја биле тешко оштетени или разурнати?
- Дали биле обновени овие места? Како се чувствуваат тие во врска со прашањето за нивната обнова?
- Дали обновата вклучува некој од локалитетите на светското наследство?

✓ Побарајте од учениците да ги резимираат своите интервјуа и потоа да ги употребат овие резимеа како основа за дискусии на час.

141

▲ Хашката конвенција го заштитува културното наследство

Откако била сведок на масовното уништување на нашето културно наследство за време на Втората светска војна, во 1954 г. во Хаг (Холандија) меѓународната заедница ја усвои *Конвенцијата за заштита на културни добра во случај на вооружен судир*. Хашката конвенција содржи одредби за заштита на движни и недвижни добра од големо значење за културното наследство на народите без оглед на нивното потекло или сопственост, а според одредбите, почитта кон таквите добра е задолжителна.

Конвенција
за светското
наследство

Преамбула на Хашката конвенција од 1954 г.

Високите договорни страни,

Констатирајќи дека во текот на последните вооружени судири на културните добра им беа нанесени тешки оштетувања и дека тие добра, како резултат на развојот на воената техника, се сè повеќе загрозени од разурнување;

Убедени дека штетата нанесена на културните добра, без оглед на кој народ му припаѓаат, значи и штета на културното наследство на целото човештво, бидејќи секој народ го дава својот придонес за светската култура;

Земајќи предвид дека чувањето на културното наследство е од голема важност за сите народи на светот и дека е битно на ова наследство да му се обезбеди меѓународна заштита;

Сметајќи дека заштитата на овие добра би била ефикасна само доколку е организирана во време на мирот како со национални, така и со меѓународни мерки;

Решени да ги преземат сите можни чекори со цел да се заштитат културните добра;

Се согласуваат со следниве одредби...

Станувајќи договорна страна на Хашката конвенција, државата се обврзува да ги преземе сите неопходни заштитни мерки за чување на таквите добра на својата територија. Накусо, ова значи дека државата ќе го преземе следново:

- ќе ги ублажи последиците што би му го предизвикал вооружениот судир на културното наследство и ќе преземе превентивни мерки, не само во време на непријателски дејства, туку и во време на мирот;
- ќе обезбеди механизми за заштита; ќе означи одредени важни градби и споменици со посебни заштитни знаци што ќе укажуваат дека станува збор за заштитени места;
- ќе формира посебни единици во рамките на војската кои ќе бидат одговорни за заштитата на културното наследство.

Досега Хашката конвенција е применета за време на судирот на Блискиот Исток во 1967 г., а во поново време во војните што ги опустошија локалитетите на културното наследство во Босна и Херцеговина, Камбоџа, Хрватска (особено Стариот Град во Дубровник) и во Ирак.

Неодамна, УНЕСКО имплементираше неколку проекти за рехабилитација и заштита на културното наследство, пред сè, преку: обука на професионални стручни лица во областа на културата (Камбоџа, Авганистан, Ирак и Судан), обезбедување и заштита на археолошките локалитети (Ангкор, Бамијан и Јам), преку рехабилитација на историски градби и споменици (мостот во Мостар) и музеи (Националниот музеј во Багдад, музеите во Кабул и Газни, Националниот музеј во Картум), како и преку поддршка на културните институции (Националниот институт за наследство и библиотека и Регионалниот конзерваторски центар во Багдад). Посебни обуки беа спроведени во Камбоџа и во Ирак за обезбедување на локалитетите и за обука на пограничните патроли за превенција/спречување на илегалната трговија и протек на културни добра.

■ Активност за учениците 40

ЗАШТИТА НА КУЛТУРНОТО И НА ПРИРОДНОТО НАСЛЕДСТВО ВО ВРЕМЕ НА ВОЈНА

Цел: да се научи за Хашката конвенција и за потребата од заштита на природната околина во време на војна

Истражување

Активност
во училиница

1 училиштен
час

Историја,
Граѓанско
образование

Хашка
конвенција
од 1954 г.

✓ Поведете разговор со учениците за преамбулата на *Хашката конвенција* од 1954 година и обидете се да го добиете интегралниот примерок на оваа конвенција од вашата Национална комисија за УНЕСКО или од УНЕСКО. Дискусирајте со учениците за:

- историскиот контекст (во периодот по Втората светска војна) во кој е подготвена *Хашката конвенција*;
- целите на *Хашката конвенција* или воопшто за заштита на културното и на природното наследство во воени времиња;
- разликите меѓу *Хашката конвенција* и *Конвенцијата за светското наследство*, како и за тоа на кој начин тие се надополнуваат;
- примери за неодамнешни војни или вооружени судири во кои биле применети одредбите на *Хашката конвенција*;
- на кој начин војните нанесуваат штета на природната околина.

✓ Поведете разговор со учениците како војните ѝ нанесуваат штета на нашата природна околина.

143

▲ Заштита на природното наследство во време на војна

Уништувањето на некои од најзначајните екосистеми на Земјата поради неодамнешните војни покажа колку е тешко да се заштити природното наследство во такви околности (на пр. поминување на воени возила, намерно расчистување на земјиштето со предизвикување пожар, притисокот предизвикан од раселувањето на голем број луѓе). Примерот на Кахузи-Биега, локалитет на светското наследство во поранешниот Заир, денешна Демократска Република Конго, го илустрира овој проблем.

Како последица на војната во Руанда во 1996 г., отворен е камп за 50 000 бегалци на границата на овој парк во кој живеат ретките и загрозени (речиси исчезнати) планински гори коишто ги проучувале Џорџ Шалер, професорот Грзимек и Дијана Фоси. Благодарейќи на усилбите на УНЕСКО, Високиот комесар за бегалци на ОН, државните власти, германската хуманитарна агенција GTZ и со финансиската помошна Фондот на светското наследство, бегалскиот камп е преселен на посоодветно место.

Така, во времето на конфликтот во Демократската Република Конго, како резултат на високото чувство на завојуваните страни за важноста на заштитата на универзалните вредности на локалитетите на светското наследство и за неопходноста од зголемување на бројот на патроли во централниот и во северниот дел на Паркот, беа спроведени многу заштитно-превентивни дејства. Преземение активностите резултираа со зголемување на популацијата на горилата од 324 единки во 1989 г., на 380 регистрирани во 2003 г.

Адреси за
контакт

Светското наследство и човековите права

Борбата на човештвото за признавање и почитување на човековите права е често придружувана со акции за мир, слобода и развој. Оваа битка е, исто така, често поврзувана, уште од периодот на раната историја, со начелата на демократијата и учеството на луѓето во владеењето.

Голем број локалитети на светското наследство ги отелотворуваат овие идеали иако можеби ги изразуваат на различни начини кои не се секогаш лесно видливи. Следните примери го илустрираат ова.

Во периодот од 15 до 19 век, островот Горе кај брегот на Сенегал што гледа кон главниот град Дакар, бил најголемо средиште за трговија со робови на брегот на Африка. Со него владееле, една по друга, Португалија, Холандија, Англија и Франција, а со тоа и архитектурата на островот го карактеризира контрастот меѓу бедните робовски квартави и елегантните куќи на трговците со робови. Денес тој и понатаму служи како потсетник за експлоатацијата на луѓето, но и како засолниште кое нуди помирување.

Трогателен пример на немилосрдно газење на човековите права чија последица беше неописливото страдање на милиони невини луѓе, е концентрациониот логор Аушвиц во Полска, впишан на списокот на светското наследство во 1979 г. Неговите утврдени сидови, бодликавата жица, пероните, бараките, бесилките и, над сè, гасните комори и печките за кремирање сведочат за условите во кои, за време на Втората светска војна, нацистите на ова место убија 1,5 милион луѓе, вклучително деца и стари лица кои припаѓаа на 24 различни националности, но главно беа по потекло Евреи.

Овој локалитет претставува период во историјата на човештвото што треба да се запамети за да се избегнат идни сверства. Тој ги покажува и ужасните последици на предрасудите.

Денес на овој локалитет посетителите можат лично да ја почувствуваат автентичната атмосфера при посетата на Националниот музеј на Аушвиц којшто се состои од затворски ќелии, гасни комори и печки за кремирање. Музејот служи како историски и истражувачки институт со архиви кои се единствени во светот.

Музејот придонесува во голема мера за постојаната борба за безбедност и мир во светот, зашто Аушвиц секоја година го посетуваат илјадници луѓе, вклучително и цели училишни класови од различни земји во светот.

Концентрациоен логор „Аушвиц“, Полска.
© UNESCO/A.Husarska

■ Активност за учениците 41

ПРЕДРАСУДИ – ЗАКАНА ЗА МИРОТ

Цел: да се елиминира нетолеранцијата и да се промовираат учењето за другите култури и почитта за глобалното окружување

Дискусија

Активност во училиницата

Вонучилишна активност

Неколку училишни часа

Историја, Граѓанско образование, Јазик, Книжевност

Книги за историјата, Енциклопедија

✓ Побарајте од учениците да ги искажат своите чувства за големите историски настани (на пр. Првата и Втората светска војна, ропството) кои произведоа предрасуди, нетолеранција и дискриминација, како и за потребата за мирна иднина, така што ќе напишат состави, песни, ќе нацртаат цртежи, ќе направат постери, ќе компонираат песни или друг вид музика.

✓ Побарајте од нив да ги поврзат тие чувства со она што го научиле досега за светското наследство: дали познавањето на другите култури и нивниот начин на живот, добиено со проучувањето на локалитетите од светското наследство, помага за вистинското разбирање, ценење и почитта за другите народи и глобалното окружување?

Слободата, како суштинска вредност, е главната порака на неколку локалитети на светското наследство, вклучитено и, на пример, Статуата на слободата и Холот на независноста, и двата објекта во САД. Статуата на слободата, впишана на списокот на светското наследство во 1984 г., стои на влезот во пристаништето во Њујорк и ги пречекува милионите доселеници во оваа земја од нејзиното поставување во 1886 г. Овој споменик, висок 46 метри, го изградил францускиот скулптор Фредерик-Огист Бартолди во Париз, а во металуршкиот дел од работата му помогнал Гистав Ајфел (градителот на Ајфеловата кула во Париз, Франција). Како симбол на слободата, таа претставува едно од најголемите технички достигнувања на 19 век. Фактот што оваа статуа, за која средствата биле прибирани од меѓународни прилози, е создадена во Европа од француски скулптор, ја зголемува нејзината симболика како дел од светското наследство и како израз на мирољубива размена меѓу различните култури.

Холот на независноста, што се наоѓа во срцето на градот Филаделфија во Пенсилванија, е местото на кое се потпишани Декларацијата на независноста во 1776 г. и Уставот на САД во 1787 г. Оттогаш, универзалните начела на демократијата наведени во овие два документа што се од фундаментално значење за американската и за светската историја ги инспирираат законодавците во голем дел од светот. Овој локалитет е запишан на списокот на светското наследство во 1979 г.

Холот на независноста, САД. © UNESCO

■ Активност за учениците 42

СОСТАВЕТЕ КРСТОЗБОР ЗА СВЕТСКОТО НАСЛЕДСТВО И МИРОТ

Цел: да се зајакне кај учениците свеста за суштинските врски меѓу зачувувањето на светското наследство и мирот

Вежба

1 или 2 училишни часа

Граѓанско образование

Мапа на светското наследство

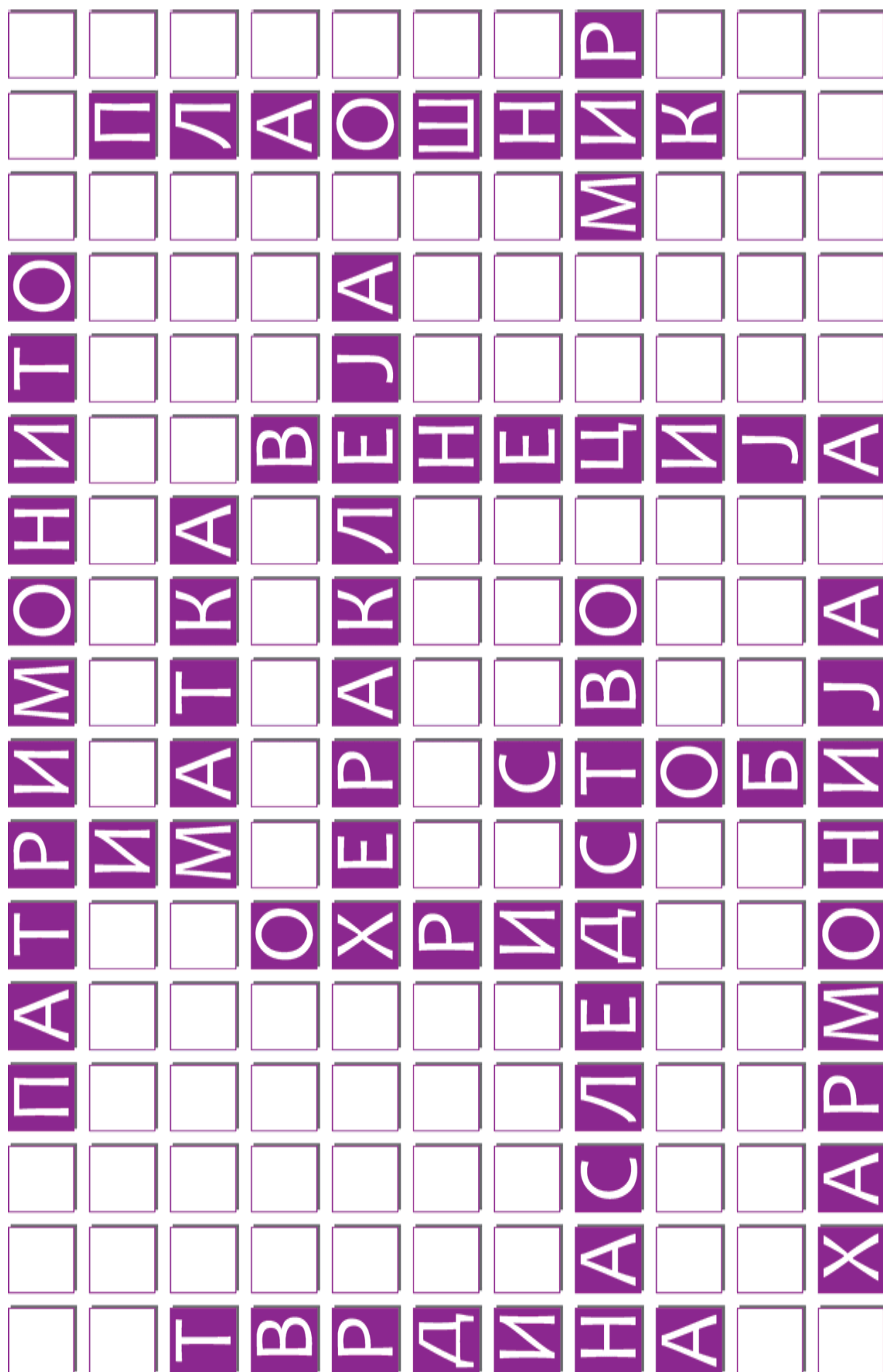

Работен лист за учениците: Составете крстозбор за светското наследство и мирот, речник, енциклопедија

✓ Побарајте од учениците да состават два списка, еден за локалитетите од светското наследство и друг со поими или зборови поврзани со мирот (на пр. синоними за мир: крај на војна, примирје, хармонија, слога, пријателство; смиреност, тишина, спокојство; слични зборови: неагресивност, ненасилство; зборови со спротивно значење од зборот „мир“: војна, агресија, вооружен судир, непријателство, борба, битка).

✓ Потоа побарајте од нив да состават свој крстозбор употребувајќи ги имињата на локалитети на светското наследство и од зборовите од својот список. Како пример употребете ја илустрацијата од Работниот лист за учениците („Состави крстозбор за светското наследство и мирот“)

Работен лист за учениците

Други училишни предмети: Светското наследство и културата на мирот

Географија

Прочитајте ги дневните весници и исечете ги напишите за судирите или тензиите што се случуваат во различните делови од светот и за можните закани што ги претставуваат за светското наследство.

Споредете ги и претставете ги по еден месец овие исечоци според географските региони (на пр. Африка, арапските држави, Азија и Пацификот, Европа, Северна Америка, Јужна Америка и Карибите).

Посочете кој било локалитет од светското наследство во близина на подрачја во кои постои судир или тензија и поведете разговор за тоа дали постои опасност од нанесување штета или разурнување на овие локалитети.

Историја

Посочете локалитет кој симболизира мир или е поврзан со мирот (во вашата земја или некаде во светот) кој (сè уште) не е на списокот на светското наследство.

Дискутирајте за неговата историска важност и позиционирајте го во однос на сегашноста и иднината.

Мајчин јазик

Направете список на синоними за зборот „мир“, потоа изберете еден синоним и напишете еден параграф за неговата поврзаност со светското наследство.

Ликовно образование

Изберете локалитет на светското наследство поврзан со мирот што има и естетски вредности.

Направете постери со посебна порака за промовирање и на мирот и на зачувувањето на светското наследство.

Математика

Изберете локалитет на светското наследство, како, на пример, островот Горе во Сенегал и истражете го, на пример, бројот на робовите кои го напуштиле островот со бродови упатени кон Северна и Јужна Америка; прикажете ги добиените податоци на табели/дијаграми според декади или векови и дискутирајте за резултатите.

Странски јазици

Преведете ги зборовите за мир и светското наследство на други јазици што ги познаваат учениците и направете список (на пр. *paix* и *patrimoine* на француски, *paz* и *patrimonio* на шпански јазик).

За време на учењето на другите странски јазици, истражете ги подробно локалитетите на светското наследство поврзани со мирот.

Референтни материјали

Референтни материјали

O/V. Couteron/B. Galy/B. Petit - IUCN/Thorsell; Patrimoine 2011/Christophe Lepetit

„Ни требаат интересни и соодветни образовни материјали за да ни помогнат да го разбереме значењето на светското наследство. Младите треба да учествуваат во нивната подготовка.“

Нашиот завет, Прв меѓународен
младински форум за светското наследство,
Берген, Норвешка

Референтни материјали

Поимник 151

Адреси за контакт 157

Седиштето на УНЕСКО 157
Групни (кластер) и регионални канцеларии на УНЕСКО 159
Релевантни организации 164

Список на референтни материјали 167

Бесплатни материјали на УНЕСКО 167
Материјали на УНЕСКО што може да се купат 169
Други материјали што може да се купат 170
Список на контакти 171

Други изворни материјали

Конвенција за светското наследство
Куси описи на локалитетите на светското наследство
26 пластифицирани фотографии на локалитети на светското наследство
Мапа на светското наследство
Постер
Налепници

Амблем на светското наследство

Амблемот на светското наследство ја симболизира интерактивната зависност/поврзаност на разновидноста на светското културно и природно наследство. Амблемот се користи како ознака на заштитените добра со *Конвенцијата за светското наследство* и впишани во Списокот на светското наследство; тој ги претставува универзалните вредности врз кои почива *Конвенцијата*. Додека централниот квадрат ги симболизира резултатите на човековите вештина и посветеност, кругот наоколу ги слави придобивките од природата. Имено, амблемот е кружен, како и нашата планета, што претставува симбол на напорите за заштита и зачувување на секаков вид наследство на глобално рамниште.

Биодиверзитет или биолошка разновидност

Разнообразност на сите облици на животот, којашто ги вклучува различните растенија на Земјата, животните и микроорганизмите, нивните гени и екосистемите на коишто им припаѓаат тие.

Биро на Комитетот за светското наследство

Бирото го сочинуваат седум држави-членки кои се избираат еднаш во годината од страна на Комитетот: претседавач, пет заменици-претседавачи и известувач. Бирото ја координира работата на Комитетот и ги одредува термините и дневниот ред на состаноците. Изборот на новиот состав на Бирото се одржува на крајот од мандатот на Комитетот за светското наследство.

Генерална конференција на УНЕСКО

Сите држави членки на УНЕСКО се состануваат на секои две години за да ги одобрат програмата и буџетот на оваа организација.

Генерално собрание (Асамблеја) на државите-потписнички на Конвенцијата за светското наследство

Сите држави-членки се состануваат на сесиите на Генералното собрание на УНЕСКО и ја прецизираат, за секоја членка одделно, партиципацијата во Фондот за светското наследство; на Генералното собрание се избираат новите членови на Комитетот за светското наследство што ќе ги заменат оние на заминување.

Држава членка

Државите што се членки на УНЕСКО се нарекуваат држави-членки.

Држава-потписничка/држави-потписнички

Држави кои се придржуваат кон одредбите на Конвенцијата за светското наследство. Со тоа се согласуваат да посочат и да номинираат локалитети на својата територија што можат да бидат земени предвид за впишување во Списокот на светското наследство. Кога државата-потписничка номинира некој локалитет, ги дава подробностите за тоа како е заштитен тој локалитет и нуди план за управување со неговото одржување. Исто така, од државите-потписнички се очекува да ги штитат вредностите на светското наследство на локалитетите што се впишани во Списокот и се поттикнуваат да поднесуваат периодични извештаи до УНЕСКО за состојбата на дадениот локалитет. Сите држави-потписнички се состануваат на секои две години за време на редовната сесија на Генералната конференција на УНЕСКО и на Генералното собрание на државите-потписнички. На Генералното собрание, државите-потписнички го избираат Комитетот за светското наследство, го разгледуваат финансискиот извештај на Фондот на светското наследство и донесуваат одлуки за главните начела на дејствување за одредени теми.

Зачувување

Процесите кои подразбираат грижа за некој локалитет за да се зачуваат неговите посебни вредности. Зачувувањето може да вклучува негово одржување, заштита, реставрација или реконструкција.

Исклучителна универзална вредност

Да се каже за одреден локалитет дека е од исклучителна универзална вредност, значи дека неговото исчезнување би претставувало ненадоместлива загуба за сите народи на светот. Исклучителна универзална вредност може да се дефинира на поедноставен начин како вредност на светското наследство.

ИССРОМ (ИККРОМ)

Меѓународен центар за проучување на заштитата и реставрацијата на културните добра. Ја обезбедува експертизата на начините на зачувување/конзервација на културното наследство и организира обуки за реставраторски техники.

ИСОМ (ИКОМ)

Меѓународен совет на музеи. Ги промовира музеите и го поттикнува нивното унапредување и унапредувањето на музеологијата низ целиот свет.

ИСОМОС (ИКОМОС)

Меѓународен совет за споменици и локалитети. Обезбедува техничка процена на локалитетите на културното наследство и на културните предели номинирани за вклучување во Списокот на светското наследство.

IUCN (ИУКН)

Светска унија за зачувување на природните локалитети. Советодавно тело на Комитетот за светското наследство при изборот на природните локалитети за впишување во Списокот на светското наследство.

Комитетот за светското наследство

Меѓувладиниот Комитет, составен од 21 член, е одговорен за спроведување на Конвенцијата за светското наследство.

Конвенција за светското наследство

Конвенцијата за заштита на светското културно и природно наследство е усвоена на 16-тата сесија на Генералната конференција на УНЕСКО во 1972 г. Целта на Конвенцијата е да го заштити, зачува, чува и да го пренесе културното и природното наследство „од исклучителна универзална вредност“ за идните поколения.

Критериуми

Применување на одредени критериуми за избор на локалитети од исклучителна вредност за впишување во Списокот на светското наследство.

Култура на мирот

Трансдисциплинарен концепт што ги спојува активностите спроведувани од УНЕСКО за промовирање на почитувањето на вредностите кои ја претставуваат суштината на духот на мирот.

Културно наследство

Во Конвенцијата за светското наследство културното наследство е дефинирано како споменици (монументи), збир од градби и локалитети.

Културни предели

Овој поим го претставува содејството меѓу луѓето и природната околина.

Младински форуми на светското наследство

Почнувајќи од 1995 г., кога беше одржан првиот меѓународен Младински форум за светското наследство (Берген, Новрешка), па до денес меѓународните и регионалните форуми се одржуваат еднаш во годината. Целта на младинските форуми е промовирање на разбирањето на различните култури и размената меѓу младите, како и промовирање на свеста за важноста на Конвенцијата за светското наследство и развивање регионални национални акциски планови за вклучување на младите во зачувувањето на светското наследство.

Номинација

Процедура со која држава-потписничка на Конвенцијата бара одреден локалитет да биде вклучен во Списокот на светското наследство. За таа цел се пополнува посебен образец што се праќа во Центарот за светското наследство на УНЕСКО.

Обединети нации (ОН)

Меѓународна организација во која членуваат 193 држави. Основана е по Втората светска војна, а нејзини цели се одржувањето на мирот и безбедноста во светот, развивање пријателски односи меѓу народите и промовирање на напредокот на општеството, подобри услови за живеење и човекови права.

Образовен проект за младите за светското наследство на УНЕСКО

Иницирана како посебна програма во 1994 г., таа претставува проект, заеднички координиран од Центарот за светското наследство на УНЕСКО и Координативниот оддел на Образовниот сектор на ASPnet, чија главна цел е воведување на образованието од областа на светското наследство во наставните планови во сите региони во светот за да се овозможи подобро разбирање на вредностите на локалитетите на светското наследство и нивното зачувување. Оваа програма е раководена од Центарот на УНЕСКО за светското наследство (WHC) во координација со Мрежата на УНЕСКО на здружени училишта (ASPnet) и во тесна соработка со Обласните канцеларии на УНЕСКО, со националните комисии на УНЕСКО и со младински невладини организации.

Образовно помагало (прирачник) за светското наследство (WHYH Kit)

Овој прирачник претставува образовно наставно помагало со упатства за наставници. Првпат е публикуван едновремено во Англија и во Франција во 1998 г.; второто дополнето издание е отпечатено во 2002 г. Досега Прирачникот е објавен на повеќе од триесет јазици, а поголем број прирачници се во подготовка за објавување која се одвива во соработка со Националната комисија на УНЕСКО, со регионалните и обласните канцеларии на УНЕСКО и со други партнери.

Патримонито

Лик што симболизира млада личност која го заштитува наследството. Него го создадоа во 1995 г. учесниците на Првиот младински форум на светското наследство во Берген, Норвешка.

Прелиминарен (тентативен) список

Од секоја држава која е потписничка на *Конвенцијата* се бара да направи прелиминарен список во којшто ќе ги наведе културните и природните локалитети што има намера да ги номинира за впишување во списокот на светското наследство во следните пет до десет години.

Природно наследство

Во *Конвенцијата за светското наследство*, како природно наследство се дефинираат природните особености, геолошките и физиографските формации и природните локалитети.

Проектот за Мрежа на здружени училишта (ASPnet)

Проект започнат од УНЕСКО во 1953 г. со цел да ги мобилизира училиштата во светот за да се засили улогата на образованието во унапредувањето на **културата на мирот**, толеранцијата и разбирањето меѓу народите. Во текот на изминатите децении, повеќе од 8 000 училишта од 178 држави се приклучија на оваа мрежа за да развијат нови наставни пристапи во образованието и материјали за унапредување на оваа цел.

Светско наследство

Културното и природното наследство „од исклучителна универзална вредност“ впишано во Списокот на светското наследство.

Список на светското наследство

Список на културни, природни и мешовити културни и природни локалитети (вклучително и културни предели) за кои се смета дека имаат „исклучителна универзална вредност“.

Список на загрозоено светско наследство

Список што ги вклучува оние локалитети на светското наследство за кои Комитетот за светското наследство констатирал дека се толку сериозно загрозуени што бараат заеднички усилби на меѓународно ниво за да бидат зачувани. Од јули 2009 г. во Списокот на светското наследство се впишани 890 локалитети од 148 различни држави.

УНЕСКО (Организација на Обединетите нации за образование, наука и култура)

Специјализирана агенција на Обединетите нации во која членуваат 193 држави-членки (2009 г.) Целта на УНЕСКО е да ги создаде механизмите за одбрана на мирот во менталниот склоп на луѓето преку интелектуална соработка на меѓународно ниво.

Фонд на светското наследство

Фондот вклучува доброволни и задолжителни прилози и се користи за зачувување на локалитетите на светското наследство.

Центар за светското наследство на УНЕСКО

Централен орган на УНЕСКО и главен координатор за целокупниот делокруг поврзан со светското наследство, како и со менаџирање на *Конвенцијата* и со обезбедување меѓународна асистенција на повик од Фондот за светското наследство. Овој центар е одговорен за спроведување на одлуките на Комитетот за светското наследство.

Адреси за контакт

■ UNESCO Headquarters/Седиштето на УНЕСКО

UNESCO Headquarters/Седиште на УНЕСКО

7, place de Fontenoy
75352 Paris 07 SP France
Tel.: +33 (0) 1 45 68 10 00
Fax: +33 (0) 1 45 67 16 90
<http://www.unesco.org>

The Culture Sector, UNESCO/Сектор за култура, УНЕСКО

За да ги реализира своите цели за промовирање на културната разновидност и интеркултурниот дијалог во насока на одржливиот развој, општествената кохезија и на светскиот мир, Секторот за култура соработува со државите-членки на УНЕСКО, цивилното општество и со приватниот сектор во светски рамки, за широко како добра практика, да ги имплементира програмата и активностите насочени кон подигање на свеста, изградба на капацитетот и надминување на разликите. Секторот, исто така, има водечка улога во воспоставувањето меѓународни стандарди кои се состојат од инструменти, осмислени/дизајнирани за да ја заштитат и да ја промовираат различноста во сета нејзина разнообразна појавност.

Culture Sector, UNESCO

1, rue Miollis
75732 Paris, Cedex 15, France
Tel.: +33 (0) 1 45 68 37 56
Fax: +33 (0) 1 45 68 55 96
E-mail: webmaster.culture@unesco.org
<http://www.unesco.org/culture>

UNESCO World Heritage Centre/Центар за светското наследство, УНЕСКО

Центарот е главен координатор во рамките на УНЕСКО во областа на светското наследство, секојдневно имплементирајќи ја Конвенцијата, како и меѓународната асистенција по барање на Фондот за светското наследство.

UNESCO World Heritage Centre

7, place de Fontenoy
75352 Paris 07 SP France
Tel.: +33 (0) 1 45 68 15 71 или
+33 (0) 1 45 68 18 76
Fax: +33 (0) 1 45 68 55 70
E-mail: wh-info@unesco.org
<http://whc.unesco.org/>
<http://www.unesco.org/whc/education>

The Division of Cultural Objects and Intangible Heritage, UNESCO/ Оддел за културни предмети и духовно наследство, УНЕСКО

Овој оддел, формиран од Секретаријатот, според Конвенцијата од 2003 г., има цел да го чува и да го заштитува нематеријалното наследство, како и јазиците кои се во опасност од исчезнување. Во согласност со Конвенцијата од 1970 г., овој оддел е задолжен и во областа на спречување и превенција на илегален влез, излез и промет на културни добра, а во согласност со Конвенцијата од 2001 г. е задолжен и во областа на заштитата на подводното културно наследство.

Division of Cultural Objects and Intangible Heritage, UNESCO Culture sector

1 rue Miollis, 75732 Paris Cedex 15, France
Tel.: +33 (0) 1 45 68 37 56
Fax: +33 (0) 1 45 68 55 96
<http://www.unesco.org/culture>

The Education Sector, UNESCO/Образовен сектор, УНЕСКО

Овој сектор цели кон воспоставување платформа за интелектуалност и лидерство во образовните новини и реформи и во развојот на препорачаната образовна политика; соодветно реагира на побарувањата и потребите во образованието. Овој сектор, исто така, цели кон промоција на развојот и имплементација на успешната образовна практика и ги документира и пренесува успешните искуства. Преку глобалната Мрежа на УНЕСКО на здружени училишта (ASPnet), Образовниот сектор соработува со Центарот за светско наследство во подготовката на младите луѓе ефективно да се соочат со предизвикот од сè посложениот комплексен и интерзависен свет. Мрежата АСП (ASPnet) ги зацврстува четирите столбови на учењето во 21 век (учи за да знаеш, за да дејствуваш, за да бидеш и за да живееш заедно со другите) и промовира квалитетно образование и најдобри искуства/практика и новини.

UNESCO Associate Schools (ASPnet)

7, place de Fontenoy
75352 Paris 07 SP France
Tel.: +33 (0) 1 45 68 10 80
Fax: +33 (0) 1 45 68 56 22
E-mail: aspnet@unesco.org
<http://www.unesco.org/education/asp>

UNESCO Natural Sciences Sector/ Природонаучен сектор на УНЕСКО

Овој сектор, заедно со неговите Оддели за екологија и наука за земјата и за водата, соработува со Центарот за светско наследство и со ИУКН за реализација на оперативните програми кои се однесуваат на природните добра на светското наследство, особено за локалитетите што се дел од списокот на УНЕСКО за биосферни резерви.

Division of Ecological and Earth Sciences Science Sector

1 rue Miollis
75732 Paris Cedex 15, France
Man and the Biosphere (MAB) Programme
E-mail : mab@unesco.org
<http://www.unesco.org/mab>

UNESCO Publishing Office/Канцеларија на УНЕСКО за издаваштво
UNESCO Headquarters /Седиште на УНЕСКО

Tel.: +33 1 45 68 4. 33
Fax: +33 1 45 68 57 37
<http://publishing.unesco.org>

■ UNESCO cluster and regional offices/ Групни (кластер) и регионални канцеларии на УНЕСКО

Канцеларијата на кластерот обединува група држави и е централна оперативна (обласна) единка околу која се организирани националните канцеларии и регионалните бироа. Дваесет и седумте канцеларии на кластерот се застапници/репрезенти на 148-те држави-членки и ја сочинуваат главнината за поддршка на оперативната мрежа на Секретаријатот на УНЕСКО. Регионалните канцеларии ја обезбедуваат поддршката на кластерот и на националните канцеларии во дадените/соодветните региони.

Африка

UNESCO Accra/Акра

Канцеларија на кластерот на Централна и на Западна Африка за: Бенин, Брегот на Слоновата Коска, Гана, Либерија, Нигерија, Сиера Леоне и Того.

32 Nortei Ababio Street, Airport Residential Area
P.O. Box CT4949 Accra, Ghana
Tel.: +233-21 765 497
Fax: +233-21 765 498
E-mail: accra@unesco.org

UNESCO Addis Ababa/Адис Абеба

Канцеларија на кластерот на Источна Африка за: Џибути и Етиопија.
ECA New Building, Menelik Avenue Addis Ababa Ethiopia

Tel.: +251-11 551 3953
Fax: +251-11 551 1414
E-mail: addis@unesco.org

UNESCO Bamako/Бамако

Канцеларија на кластерот на Централна и на Западна Африка за:
Буркина Фасо, Гвинеја, Мали и Нигерија.
Hamdallaye ACI 2000 (крај Hotel Massaley)

B.P. E 1763 Bamako, Mali
Tel.: +223 20 23 34 92
+ 223 20 23 34 93
Fax: +223 20 23 34 94
E-mail: bamako@unesco.org

UNESCO Dakar/Дакар

Канцеларија на кластерот за образование на Супсахарска Африка (BREDA).

12, avenue L. S. Senghor, DAKAR, Sénégal
Tel.: +221 33 849.23.23
Fax: +221 33 823.86.23 / +221 33 823.86.22
E-mail: dakar@unesco.org

UNESCO Dar es Salaam/Дар ес Салам

Канцеларија на кластерот на Источна Африка за: Коморос, Мадагаскар, Маврициус, Сешели и Обединатата Република Танзанија.

127 Mafinga Street - Off Kinondoni Rd
P.O. Box 31473 Dar es Salaam
United Republic of Tanzania
Tel.: +255-22 266 6623
+225 266 7165
Fax: +255-22 266 6927
E-mail: dar-es-salaam@unesco.org

UNESCO Harare/Хараре

Канцеларија на кластерот за: Боцвана, Малави, Мозамбик, Замбија и Зимбабве.

8 Kenilworth Road, Newlands
P.O. Box HG 435, Highlands, Harare, Zimbabwe
Tel: +263-4 776775-9
Fax: +263-4 776055
E-mail: harare@unesco.org

UNESCO Libreville/Либревил

Канцеларија на кластерот на Централна и на Западна Африка за: Конго, Демократската Република Конго, Екваторска Гвинеја, Габон, Сао Томе и Принципе.

Bâtiment N°6, Cité de la Démocratie
B.P. 2183 Libreville, Gabon
Tel.: +241 76 28 79
Fax: +241 76 28 14
E-mail: unesclbv@inet.ga

UNESCO Nairobi/Најробу

Канцеларија на кластерот за Бурунди, Кенија, Руанда и за Уганда, и Регионална канцеларија за наука и технологија која го опслужува целиот регион на Супсахарска Африка.

P. O. Box 30592
00100 GPO, Nairobi, Kenya
Telephone: +254 20 7621 234
Fax: +254 20 7622 750
E-mail: nairobi@unesco.org

UNESCO Windhoek/Виндхук

Канцеларија на кластерот на Јужна Африка за: Ангола, Лесото, Намибија, Јужна Африка и Свазиленд.

38-44 Stein Street, Klein Windhoek.
P.O. Box 24519, Windhoek, Namibia
Tel.: +264 61 291 7200
Fax: +264 61 291 7220

UNESCO Yaoundé/Јаунде

Канцеларија на кластерот за Камерун, Централноафриканската Република и за Чад.

Rue 1778, près de la Compagnie de Sécurisation des Diplomates, Bastos
YAOUNDE. République du Cameroun
B.P. 12909
Tél: +237 22 20 35 47
+237 22 20 35 48
Fax: +237 22 20 35 49
E-mail: yaounde@unesco.org

Арапски држави

UNESCO Beirut/Бејрут

Канцеларија на кластерот на Средниот Исток за: Ирак, Јордан, Либан, Сирија и палестинските територии.

Регионално биро за образование на арапските држави.

Cité Sportive Avenue
P.O. Box 11-5244, Beirut, Lebanon
Tel.: +9611 850 013 / 014
Fax: +9611 824 854
E-mail: beirut@unesco.org

UNESCO Cairo/Каиро

Канцеларија на кластерот за Египет, Либиската Арапска Џамахирија и за Судан. Регионално биро за науки на арапските држави.

8 Abdel-Rahman Fahmy Street, Garden City
11541 Cairo, Egypt
Tel.: +202 2 794 5599
+202 795 0424
Fax: +202 2 794 5296
E-mail: cairo@unesco.org

UNESCO Doha/Доха

Канцеларија на кластерот за: Бахреин, Кувајт, Оман, Катар, Саудиска Арабија, Обединетите Арапски Емирати и Јемен.

66, Lusail Street, West Bay
P.O. Box 3945, Doha, Qatar
Tel.: +974 411 3290/ 3293 / 3295 / 3036
Fax: +974 411 3015
E-mail: doha@unesco.org

UNESCO Rabat/Рабат

Канцеларија на кластерот за Алжир, Мавританија, Мароко и за Тунис.

35, Av. du 16 novembre
1777 Rabat, MAROC
Tel.: +212 37 67 0372
Fax: +212 37 67 0375
E-mail: rabat@unesco.org

Африка и Пацификот

UNESCO Almaty/Алмату

Канцеларија на кластерот за Казахстан, Киргистан, Таџикистан и за Узбекистан.

67, Tole Bi Street. 050000.
Almaty, KAZAKHSTAN.
Tel: +7 7272 582643
Fax: +7 7272 794853
E-mail: almaty@unesco.org

UNESCO Apia/Апија

Кластер за групата од шеснаесет држави во Пацификот и за територијата на Пацификот која се протега од Папуа Нова Гвинеја на запад, Маршалските Острови на север, сè до Островите Кук на исток и Нов Зеланд на југ.

P.O. Box 615 Matautu-Uta, Apia, Samoa
Tel: +685 24276
Fax: +685 26593
E-mail: apia@unesco.org

UNESCO Bangkok/Банкок

Канцеларија на кластерот за регионот Меконг, којшто ги опфаќа: Тајланд, Мјанмар, Лаос НДР и Сингапур.

Регионално биро за образование за Азија и за Пацификот.

Mom Luang Pin Malakul Centenary Building
920 Sukhumvit Road, Prakanong, Klongtoey
Bangkok 10110, Thailand

Tel: +66-2-3910577

Fax: +66-2-3910866

E-mail: bangkok@unesco.org

UNESCO Beijing/Пекинз

Канцеларија на кластерот за: Кина, Демократска Народна Република Кореја, Јапонија, Монголија и Република Кореја.

Jianguomenwai Waijiaogonggyu 5-15-3 100600 Beijing
People's Republic of China

Tel: +86 10 6532-2828

Fax: +86 10 6532-4854

E-mail: beijing@unesco.org

UNESCO Jakarta/Џакарта

Канцеларија на кластерот за Брунеи Дарусалам, Индонезија, Малезија, Филипини и за Тимор-Лесте (Источен Тимор).

Регионално биро за образование за Азија и за Пацификот.

Galuh II no 5, Kebayoran Baru
DKI Jakarta 12210, Indonesia

Tel: +62-21 739 9818

Fax: +62-21 7279 6489

E-mail: jakarta@unesco.org

UNESCO New Delhi//Њу Делхи

Канцеларија на кластерот за Бангладеш, Бутан, Индија, Малдиви, Непал и за Шри Ланка.

UNESCO House B-5/29, Safdarjung Enclave
New Delhi - 110 029, India

Tel: +91-11 26713000

Fax: +91-11 26713001, 26713002

E-mail: newdelhi@unesco.org

UNESCO Tehran/Техеран

Канцеларија на кластерот за: Исламската Република Авганистан, Исламската Република Иран, Исламската Република Пакистан и Туркменистан.

Bahman Building, Sa'adabad Complex, Darband Sq, Tajrish Sq,
Tehran 19894, Iran

Tel: +98 21 22751315~17

Fax: +98 21 22751318

E-mail: tehran@unesco.org

Европа и Северна Америка

UNESCO Moscow/Москва

Канцеларија на кластерот за: Ерменија, Азербејџан, Белорусија, Република Молдавија и Руската Федерација.

15/28, Bolshoi Levshinsky per., bld. 2,
119034 Moscow, Russia

Tel.: +7 495 / 637-2875 / 29-53 / 29-62

Fax: +7 495 / 956-36-66

E-mail: moscow@unesco.ru

UNESCO Venice/Венеција

Регионално биро за наука и култура.

Palazzo Zorzi, Castello 4930
30122 Venice (Italy)
Tel.: + 39 041 260.15.11
Fax: + 39 041 528.99.95
E-mail: veniceoffice@unesco.org

Латинска Америка и Карибите

UNESCO Havana/Хавана

Канцеларија на кластерот на Карибите за: Куба, Доминиканската Република, Хаити и Аруба и Регионално биро за културата на Латинска Америка и на Карибите.

Calzada 551 – Esq. a D, Vedado
Apartado Postal 4158 Havana, Cuba
Tel.: +53-7 833 34 38
Fax: +53-7 833 31 44
E-mail: habana@unesco.org

UNESCO Kingston/Кингстон

Канцеларија на кластерот за Карибите.

The Towers, 25 Dominica Drive, 3rd Floor
Kingston 5, Jamaica
Tel.: +1 876 929 70 87
+1 876 929 70 89
Fax: +1 876 929 84 68
E-mail: kingston@unesco.org

UNESCO Montevideo/Монтевидео

Канцеларија на кластерот за Аргентина, Парагвај и за Уругвај и Регионално биро за науки на Латинска Америка и на Карибите.

Luis Piera 1992 - 2do piso
Montevideo, 11200, Uruguay
Tel. +598-2 413 2075
Fax +598-2 413 2094
E-mail: montevideo@unesco.org.uy

UNESCO Quito/Кито

Канцеларија на кластерот за Боливија, Колумбија, Еквадор и за Венецуела.

Av. Juan León Mera 130 y Av. Patria
Edif. CFN, P 6, Quito, Ecuador
Tel: +593-2 2529085
+593-2 2529085 / 2562327
Fax: +593-2 2504435
E-Mail: uhqui@unesco.org.ec

UNESCO San José/Сан Хозе

Канцеларија на кластерот за: Костарика, Ел Салвадор, Гватемала, Хондурас, Мексико, Никарагва и Панама.

Apartado Postal 1003-1007 Centro Colón San José
Costa Rica
Tel.: +506 258 7625
Fax: +506 258 7458
E-mail: san-jose@unesco.org

UNESCO Santiago de Chile / Сантјаго де Чиле

Регионално биро за образование.

Enrique Delpiano 2058,
Providencia, Santiago, Chile.
Tel.: +56 2 472 46 00 или 472 46 32
Fax: +56 2 655 10 46/7
E-mail: santiago@unesco.org

■ **Релевантни организации**

**International Centre for the Study of the Preservation
and Restoration of Cultural Property (ICCROM) /
Меѓународен центар за студии за заштита
и реставрација на културните добра**

ICCROM

Via di San Michele 13
I-00153 Rome, Italy
Tel.: +396 585 531
Fax: +396 585 533 49
E-mail: iccrom@iccrom.org
<http://www.icomos.org/iccrom>

**International Council on Monuments and Sites (ICOMOS) /
Меѓународен совет за споменици и локалитети**

ICOMOS

49–51 rue de la Fédération
75015 Paris, France
Tel.: +33 1 45 67 67 70
Fax: +33 1 45 66 06 22
E-mail: secretariat@icomos.org
<http://www.icomos.org>

**International Union for Conservation of Nature (IUCN) /
Меѓународен сојуз за заштита на природата**

IUCN

Rue Mauverney 28
CH–1196 Gland, Switzerland
Tel.: +41 22 999 0001
Fax: +41 22 999 0010
E-mail: mail@iucn.org
<http://www.iucn.org>

**International Council of Museums (ICOM) /
Меѓународен совет за музеи**

ICOM

1 rue Miollis
75732 Paris Cedex 15, France
Tel.: +33 1 47 34 05 00
Fax : +33 1 43 06 78 62
E-mail: secretariat@icom.org
<http://www.icom.org>

**Nordic World Heritage Office (NWHO) /
Нордиска канцеларија за светското наследство**

NWHO

Postbox 8196 Dep. N-0034 Oslo Norway
Tel.: +47 22 94 05 80
Fax: +47 22 94 05 81
E-mail: nwho@ra.no
<http://www.grida.no/ext/nwho/index.htm>

**African World Heritage Fund (AWF) /
Африкански фонд за светското наследство**

1258 Lever Road, Headway Hill, P. O. Box 1234, Halfway House, Midrand, 1685,
South Africa
Telephone: +27 (0)11 256 3553
+27 (0)11 256 3551
Email: info@awhf.net
<http://www.awhf.net>

**Organization of World Heritage Cities (OWHC) /
Организација за локалитетите на светското наследство**

OWHC

56 Rue Saint-Pierre
Québec G1K 4A1, Canada
Tel.: +1 418 692 0000
Fax: +1 418 692 5558
E-mail: secretariat@ovpm.org
<http://www.ovpm.org>

**UNEP World Conservation Monitoring Centre (WCMC) /
Програма на ОН за животната средина (UNEP) :
Светски конзерваторски мониторинг центар**

UNEP WCMC

219 Huntingdon Road Cambridge
CB3 0DL United Kingdom
Tel.: +44 1223 277 314
Fax: +44 1223 277 136
E-mail: info@unep-wcmc.org
<http://www.unep-wcmc.org>

**World Tourism Organization (WTO) /
Светска туристичка организација**

WTO

Capitán Haya 42
28020 Madrid, Spain
Tel.: +34 91 567 81 00
Fax: +34 91 571 37 33
E-mail: omt@world-tourism.org
<http://www.world-tourism.org>

ЗАБЕЛЕШКА: Горенаведените информации се подложни на промени. Ве молиме обратете се до Седиштето на УНЕСКО за ажурирани адреси.

Список на референтни материјали

■ Бесплатни материјали на УНЕСКО*

*Convention concerning the Protection of the World Cultural and Natural Heritage / Конвенција за заштита на светското културно и природно наследство**

Paris, UNESCO, 1972

Достапна на англиски, француски, шпански, руски и на арапски јазик.

*Operational Guidelines for the Implementation of the World Heritage Convention / Оперативни упатства за примената на Конвенцијата за светското наследство**

Достапно на англиски и на француски јазик.

*World Heritage List / Список на светското наследство**

Списокот се дополнува еднаш годишно и е достапен на англиски и на француски јазик.

*World Heritage Map / Мапа на светското наследство**

Овој голем постер (со висока резолуција) ги содржи сите локалитети на Списокот на УНЕСКО на светското наследство. Мапата може да биде прелистувана по региони и држави.

Достапна на англиски, француски и на шпански јазик.

*Our World Heritage / Нашето светско наследство**

Оваа брошура ја објаснува Конвенцијата за светското наследство, нејзините главни чинители и дава информации за процедурата за впишување во Списокот на светското наследство.

Достапна на англиски, француски и на шпански јазик.

*Young People's World Heritage Education Programme / Образовна програма за младите за светското наследство**

Оваа брошура ги објаснува целите на проектот, неговите партнери и го претставува Образовното помагало за светското наследство.

Достапна на англиски, француски и на шпански јазик.

*World Heritage – Today and Tomorrow with Young People / Светско наследство - денес и утре со младината**

Оваа брошура јадровито објаснува зошто и како треба младината да се вклучи во заштитата на светското наследство.

Достапна на англиски, француски и на шпански јазик.

Introducing Young People to Heritage Site Management and Protection. / Воведување на младината во управување (менаџирање) и заштита на локалитетите - Практикум за средношколски наставници во земјите од арапскиот регион.

Образовно помагало наменето за наставници со сугерирани активности и вежби фокусирани на археолошкото наследство и на староарапските историски локалитети.

**Mobilizing Young People for World Heritage /
Мобилизирање на младината за светското наследство**

Едиција трудови за светското наследство бр.8.
Извештај од Меѓународната работилница за развој на вештини и за технички аспекти на цртаната продукција.

**Patrimonto's World Heritage Adventures /
Авантурите на Патримонито на светското наследство***

Цртана едиција базирана на сценарио подготвено од млади луѓе за локалитетите на светското наследство и соодветните држави. Тековни (досегашни) епизоди се:

Патримонито најави (трејлери)

1. Куба (Хавана)
2. Норвешка (Urnes Stavkirke)
3. Нов Зеланд (Субантарктичките острови)
4. Етиопија (Lalibela)
5. Руска Федерација (Новгород)
6. Демократска Република Конго, Руанда и Уганда (Планините на Вирунга)
7. Австралија (Климатски промени и Големиот гребен Barrier)
8. Шпанија (Стариот град на Ávila)

ASPnet Leaflet / Вовед за АСПнет*

Брошура во која е опишана мрежата АСПнет (ASPnet) и нејзините активности во областа на едукацијата преку глобалното вмрежување на училиштата.

**Key words for Participating in the UNESCO Associated Schools Project Network /
Клучни зборови за учествување во Проектот на УНЕСКО за мрежа на здружени училишта**

Пакет-прирачник со приказ на профилот на АСПнет (ASPnet).

UNESCO Associated Schools: First collection of good practices for quality education / Здружени училишта на УНЕСКО: Прва збирка на добри практикуми за квалитетна едукација

<http://unesdoc.unesco.org/images/0016/001627/162766e.pdf>

UNESCO Associated Schools: Second collection of good practices: education for sustainable development / Здружени училишта на УНЕСКО: Втора збирка на добри практикуми: едукација за одржлив развој

<http://unesdoc.unesco.org/images/0018/001812/181270e.pdf>

The Great Volga River Route: Uniting the Seas (Baltic, Black and Caspian Seas) in favour of World Heritage Education for Sustainable Development with the support of Information & Communication Technologies (ICTs) / По текот на реката Велика Волга: обединување на морињата (Балтичко, Црно и Касписко Море) во насока на едукација за светското наследство со поддршка на Информациски & Комуникациски технологии (ICTs)

Извештај за овој проект реализиран од 2006 до 2008 година со вклучени брошури за избрано светско наследство и специфични локалитети; извештај од Меѓународниот форум „По текот на реката Велика Волга: младите пловат и ги истражуваат светското наследство, одржливиот развој и информациско-комуникациските технологии“ (ЦД), како и интерактивна мапа и модул за е-учење (интернет верзија).

* Бесплатните материјали ги издава Центарот за светско наследство и може да се побараат преку е-пошта на wh-info@unesco.org или со писмо до: UNESCO World Heritage Centre – 7, Place de Fontenoy, 75352 Paris 07 SP, France. Материјалите, исто така, може да се преземат од: <http://whc.unesco.org>

■ Материјали од УНЕСКО што може да се купат**

Општи изданија за светското наследство

*The World Heritage Review / Ревуја на светското наследство***

Овој магазин излегува четири пати во годината и содржи детални прилози за локалитетите на светското наследство и за сторените напори за нивната заштита.

Достапно на англиски, француски и на шпански јазик.

Поединечен примерок се продава на: www.unesco.org/publishing

Нарачки на: whreview@pressgroup.net

The UNESCO World Heritage Desk Diary /

*Роковник на УНЕСКО на светското наследство***

Излегува еднаш во годината. Содржи прекрасни фотографии и информативни описи на 54 локалитети на светското наследство.

Достапен на англиски, француски и на шпански јазик.

*Tell me about... World Heritage / Кажу ми за... светското наследство***

UNESCO Publishing, 2002. ISBN 978-92-3-103873-0

Достапно на англиски, француски и на шпански јазик.

Encyclopedia - Patrimonio de la humanidad /

*Енциклопедија - наследство на човештвото*****

Ediciones UNESCO/Planeta de Agostini, 1995-2007.

Достапна на шпански, италијански и на португалски јазик.

A series for young readers on the natural and cultural treasures of World Heritage /

*Едиција за млади читатели за природното и културното богатство на светското наследство****

UNESCO Publishing/Childrens Press, 1993-1995.

Четиринаесет наслови достапни на англиски и на шпански јазик.

World Heritage - Archaeological Sites and Urban Centres /

*Светско наследство - археолошки локалитети и урбани центри***

UNESCO Publishing/Skira Editions S.p.A., 2002

Достапно на англиски и на италијански јазик.

World Heritage - Monumental sites /

*Светско наследство – монументални локалитети***

UNESCO Publishing/Skira Editions S.p.A., 2003

Достапно на англиски и на италијански јазик.

The World's Heritage: A Complete Guide to the Most Extraordinary Places /

*Наследството на светот - целосен водич за најнеобичните места***

UNESCO Publishing/HarperCollins 2009

Единствен водич за секој локалитет на светското наследство на УНЕСКО. Во еден том се опишани 878 локалитети на светското наследство и се илустрирани со повеќе од 650 фотографии во боја.

ISBN 978-92-3-104122-8

Достапно на англиски, француски и на шпански јазик.

*The Restoration of Borobudur / Реставрација на Боробудур***

UNESCO Publishing 2005

ISBN 978-92-3-103940-9

Во осумте поглавја на оваа книга е трасирана историјата на храмот од неговите несигурни почетоци и (ре)откривање во 1814 г., преку разновидните ископувања и геолошки студии, сè до крајот на неговата

успешна реставрација во 1983 г. Во книгата е посветено особено внимание на реставрацијата која траеше една деценија и во која беа вклучени дваесет и седум држави, обединети во големата кампања на УНЕСКО започната во 1972 г.

** Овие материјали може да се купат онлајн (secure payment) на: www.unesco.org/publishing

Национални дистрибутери: <http://publishing.unesco.org/distributors.aspx>

*** Овие материјали се достапни во книжарницата на УНЕСКО:

7, Place de Fontenoy, 75352 Paris 07 SP, France.

Fax: (33 1) 45 68 57 40;

E-mail: publishing.promotion@unesco.org;

Website: <http://publishing.unesco.org/>

**** Оваа енциклопедија може да се купи на:

Editorial Planeta de Agostini S.A. Grandes Publicaciones – Avenida Diagonal 662-664, 4ª planta, 08034 Barcelona, Spain.

Tel.: 902 491 491.

E-mail: atencionalcliente@planeta.es

■ Други материјали што може да се купат

Masterworks of Man and Nature / Ремек-делата на човекот и природата

Patonga, Australia, Harper-MacRae Publishing, 1992

ISBN: 0-646-05376-0

Достапно на англиски јазик.

Адреса за нарачка: IUCN, rue Mauverney 28, 1196 Gland, Switzerland

Paradise on Earth / Рај на Земјата

Patna, Australia, JIDD Publishers, 1995

ISBN: 0-646-19397-X

Достапно на англиски јазик.

Адреса за нарачка: IUCN, rue Mauverney 28, 1196 Gland, Switzerland

World Heritage Twenty Years Later / Светското наследство дваесет години подоцна

Gland, Switzerland, IUCN, 1992

ISBN: 2-8317-0109-0

Достапно на англиски јазик.

Адреса за нарачка: IUCN, rue Mauverney 28, 1196 Gland, Switzerland

**За нарачка на горните наслови/публикации,
ве молиме посетете ја веб-страницата: <http://www.iucn.org/bookstore>**

World Cultural and Natural Property / Светски културни и природни добра

Едиција за млади.

Токуо, Gakken, 1994

Достапна на јапонски јазик.

■ Список на контакти

*** За материјалите на УНЕСКО кои се бесплатни, обратете се на:**

UNESCO World Heritage Centre
7, place de Fontenoy, 75352 Paris 07 SP, France
Fax: (33 1) 01 45 68 55 70
E-mail: wh-info@unesco.org
Website: <http://whc.unesco.org/>

[Associated Schools Project Network \(ASPnet\) /](#)

[Проект: Мрежа на здружени училишта](#)

Образовен сектор/Education Sector

UNESCO, 7, place de Fontenoy, 75352 Paris 07 SP, France

Fax: (33 1) 01 45 68 56 39

E-mail: aspnet@unesco.org

Website: <http://www.unesco.org/education/asp>

**** За материјалите на УНЕСКО кои може да се купат, обратете се на:**

UNESCO Publishing Office

UNESCO Publishing 7, place de Fontenoy 75352 Paris 07 SP, France

Fax: (33 1) 45 68 57 40

E-mail: publishing.promotion@unesco.org

Website: <http://publishing.unesco.org>

UNITED NATIONS EDUCATIONAL, SCIENTIFIC AND CULTURAL ORGANISATION

КОНВЕНЦИЈА ЗА ЗАШТИТА НА СВЕТСКОТО КУЛТУРНО И ПРИРОДНО НАСЛЕДСТВО

усвоена на Седумнаесеттото заседание
на Генералната конференција
Париз, 16 ноември 1972

Текст на македонски јазик

КОНВЕНЦИЈА ЗА ЗАШТИТА НА СВЕТСКОТО КУЛТУРНО И ПРИРОДНО НАСЛЕДСТВО

Генералната конференција на Организацијата на обединетите нации за образование, наука и култура, на своето Седумнаесетто заседание одржано во Париз од 17 октомври до 21 ноември 1972 година:

констатирајќи дека на културното и на природното наследство сè повеќе им се заканува уништување, не само поради класичните причини за пропаѓање туку и поради промените во општествениот и економскиот живот што ја отежнуваат ситуацијата со внесување нови феномени на оштетување и разурнување;

сметајќи дека оштетувањето или исчезнувањето на секој примерок на културното или на природното наследство претставува осиромашување на наследството на сите народи на светот;

сметајќи дека заштитата на тоа наследство на национален план често станува нецелосна поради обемноста на средствата што се потребни за неа и недостигот на економски, научни и технички средства во земјата каде што се наоѓа објектот кој треба да се заштити;

напомнувајќи дека во Уставот на УНЕСКО се предвидува дека Организацијата ќе помага во одржувањето, напредокот и во ширењето на знаењето, водејќи грижа за одржувањето и заштитата на наследството на целиот свет и давајќи им за таа цел потребни препораки на заинтересираните нации за меѓународните конвенции;

сметајќи дека постојните меѓународни конвенции, препораки и резолуции за културните и природните добра се доказ за тоа од колкаво значење за сите народи на светот е зачувувањето на тие единствени и незаменливи добра, без оглед на тоа на која земја ѝ припаѓаат;

сметајќи дека извесни добра на културното и на природното наследство се од исклучително значење и дека поради тоа треба да се заштитат како дел на општото наследство на целото човештво;

сметајќи дека, со оглед на големината и сериозноста на новите опасности што им се закануваат, целата меѓународна заедница е должна да учествува во заштитата на она културно и природно наследство што има исклучителна универзална вредност, со укажување колективна помош што, не заменувајќи ја акцијата на заинтересираната држава, претставува нејзино ефикасно дополнение;

сметајќи дека за таа цел е неопходно да се усвојат нови одредби во форма на конвенција врз чија основа ќе се воспостави ефикасен систем на колективна заштита на културното и природното наследство од исклучителна општа вредност;

организиран врз трајна основа и во согласност со модерните научни методи, откако одлучи на Шеснаесеттото заседание дека тоа прашање ќе биде предмет на една меѓународна конвенција,

ја усвојува на денешен ден, 16 ноември 1972 година, оваа конвенција.

I. ДЕФИНИЦИИ НА КУЛТУРНОТО И НА ПРИРОДНОТО НАСЛЕДСТВО

Член 1

За целите на оваа конвенција, под „културно наследство“ се подразбираат:

споменици: дела на архитектура, монументални вајарски или сликарски дела, елементи или структури од археолошки карактер, натписи, мнозинство и групи елементи што имаат исклучителна универзална вредност од историска, уметничка или научна гледна точка;

групни зданија: групи изолирани или поврзани комбинирани градби, што според својата архитектура, единствена вклопеност во пејзажот претставуваат исклучителна универзална вредност од историска, уметничка и научна гледна точка;

знаменити места: дела на човекот или комбинирани дела на природата и на човекот, како и зони, вклучувајќи ги тука и археолошките наоѓалишта што се од исклучителна универзална вредност од историска, естетска и антрополошка гледна точка.

Член 2

За целите на оваа конвенција под „природно наследство“ се подразбираат:

спомениците на природата коишто се составени од физички и биолошки формации или групи на вакви формации, кои имаат исклучителна универзална вредност од културна, естетска или научна гледна точка;

геолошки и физиографски формации и тоа со определени зони што содржат загрозувани видови животни и растенија од исклучителна универзална вредност од научна гледна точка;

знаменити места на природата или единици на доделени природни зони што имаат исклучителна универзална вредност од гледиште на науката, конзервацијата или на природните убавини.

Член 3

Секоја држава-потписничка на оваа конвенција е должна да ги утврди и да ги разграничи различните добра што се наоѓаат на нејзината територија, а се споменати во член 1 и член 2.

II. НАЦИОНАЛНА И МЕЃУНАРОДНА ЗАШТИТА НА КУЛТУРНОТО И НА ПРИРОДНОТО НАСЛЕДСТВО

Член 4

Секоја држава-потписничка на оваа конвенција признава дека првенствено во нејзина должност спаѓаат идентификацијата, заштитата, конзервацијата, популаризацијата и пренесувањето на идните генерации на културното и природното наследство што се наоѓа на нејзина територија. За таа цел, таа ќе настојува да дејствува со сопствени напори, користејќи ги максимално сите расположливи средства, а ако затреба, меѓународна помош и соработка што ќе ѝ се даде, пред сè, во финансиски, уметнички, научен и технички поглед.

Член 5

Заради гарантирање на ефикасна заштита и зачувување, како и за што поактивна популаризација на културното и на природното наследство на сопствената територија и под условите што ѝ одговараат на секоја земја, државите-потписнички на оваа конвенција ќе настојуваат, по можност:

(а) да ја усвојат општата политика насочена кон тоа да му се даде на културното и на природното наследство определена функција во животот на заедницата и заштитата на тоа наследство да се вклучи во програмите на општото планирање;

(б) на својата територија да формираат, ако сè уште не се формирани, една или повеќе служби за заштита, конзервација и популаризација на културното и на природното наследство, што ќе имаат на располагање соодветен персонал и средства за да можат да ги извршат поставените задачи;

(в) да се развиваат научни и технички проучувања и истражувања, како и да усовршат такви методи на работа врз чија основа држа-

вата ќе може да им се спротивстави на опасностите што го загрозуваат нејзиното културно и природно наследство;

(г) да преземат соодветни законски, научни, технички, административни и финансиски мерки што се потребни за идентификација, заштита, конзервација, популаризација и обновување на тоа наследство;

(д) да работат за воспоставување национални или регионални центри за обука на полето на заштитата, конзервацијата и популаризацијата на културното и на природното наследство и врз стимулирање на научното истражување на тоа поле.

Член 6

1. Почитувајќи ја во целост сувереноста на државите на чија територија се наоѓаат културното и природното наследство за кое станува збор во членовите 1 и 2, не кршејќи ги правата на сопственост предвидени во националното законодавство, државите-потписнички на оваа конвенција признаваат дека тоа наследство претставува универзално наследство врз чија заштита треба да соработува целата меѓународна заедница.

2. Државите-потписнички се обврзуваат, во согласност со одредбите на Конвенцијата, да укажуваат помош во идентификацијата, заштитата, конзервацијата и популаризацијата на културното и на природното наследство за кое станува збор во точките 2 и 4 на член 11 ако го побараат тоа државите на чија територија се наоѓаат.

3. Секоја држава-потписничка на оваа конвенција се обврзува дека нема намерно да презема никакви мерки што би можеле, посредно или непосредно, да одат на штета на културното и природното наследство за кое станува збор во членовите 1 и 2, а што се наоѓаат на територијата на други држави потписнички на оваа конвенција.

Член 7

За целите на оваа конвенција, под меѓународна заштита на светското културно и природно наследство се подразбира воспоставување меѓународен систем на соработка и помош за да им се даде поддршка на државите-потписнички на оваа конвенција во нивните напори за зачувување и утврдување на тоа наследство.

III. МЕЃУВЛАДИН КОМИТЕТ ЗА ЗАШТИТА НА СВЕТСКОТО КУЛТУРНО И ПРИРОДНО НАСЛЕДСТВО

Член 8

1. При Организацијата на обединетите нации за образование, наука и култура со ова се формира Меѓувладин комитет за заштита на културното и на природното наследство од исклучителна универзална вредност под називот Комитет за светско наследство. Тој е составен од 15 држави-потписнички на оваа конвенција што ќе бидат избрани од државите-потписнички на оваа конвенција на седница на Генералното собрание за време на редовното заседание на Генералната конференција на Организацијата на обединетите нации за образование, наука и култура. Бројот на државите потписнички на Комитетот се зголемува до 21 почнувајќи од редовната седница на Генералната конференција по влегувањето во сила на оваа конвенција во најмалку 40 држави.

2. При изборот на членовите на Комитетот треба да биде загарантирана еднаква застапеност на различни региони и култури на светот.

3. На седниците на Комитетот може да присуствуваат со советодавно право на глас: еден претставник на Меѓународниот центар за изучување на заштитата и реставрацијата на културните добра (центар во Рим), еден претставник на Меѓународниот совет за споменици и локалитети (ИКОМОС), еден претставник на Меѓународната унија за конзервација на природата и на нејзините ресурси (ИУКН), кон кои ќе можат да се придодат, на барање од државите-потписнички што заседаваат во Генералното собрание за време на редовните состаноци на Генералната конференција на Организацијата на обединетите нации за образование, наука и култура, како и претставници на други меѓувладини или невладини организации што имаат слични цели.

Член 9

1. Мандатот на државите-членки во Комитетот за светско наследство ќе трае од крајот на редовната седница на Генералната конференција на која тие биле избрани сè до крајот на нејзината трета последователна редовна седница.

2. Меѓутоа, мандатот на една третина на членовите именувани на првите избори ќе престане по првата редовна седница на Генералната конференција која следува по онаа на која биле избрани; мандатот на следната третина од членовите избрани во исто време ќе престане на крајот од втората редовна седница на следната Генерална конференција по онаа на која биле избрани. Имињата на тие членови ќе ги избере со

ждепка Претседателот на Генералната конференција по првите избори.

3. Државите-членки на Комитетот, како свои претставници во него, ќе именуваат лица што се квалификувани на полето на културното или на природното наследство.

Член 10

1. Комитетот за светското наследство ќе донесе свој правилник.

2. Комитетот може во кое било време да поканува на своите заседанија јавни и приватни организации, како и приватни лица, заради консултирање за одделни прашања.

3. Комитетот може да формира советодавни органи што ќе ги смета за нужни за извршување на својата задача.

Член 11

1. Секоја држава-потписничка на оваа конвенција ќе му достави на Комитетот за светското наследство, според можностите, инвентар на добрата на културното и на природното наследство што се наоѓаат на нејзината територија и што можат да се вклучат во списокот за кој станува збор во точка 2 од овој член. Тој инвентар, што нема да биде исцрпен, ќе содржи податоци за местото на кое се наоѓаат тие добра, како и за вредноста што ја имаат.

2. Врз основа на инвентарот што ќе го поднесат државите во согласност со точка 1, Комитетот ќе установи, ќе води евиденција и ќе го објави под наслов Список на светското наследство, Список на добрата на културното наследство и на природното наследство, како што е тоа наведено во член 1 и 2 на оваа конвенција, за кои ќе смета дека имаат исклучителна универзална вредност според критериумите што ќе бидат установени. Ажурираниот список во кој е извршена ревизија ќе биде објавуван најмалку секоја втора година.

3. За некое од добрата да биде внесено во Списокот на светското наследство, потребна е согласност од заинтересираната држава. Запишувањето на некое добро, што се наоѓа на територија што е предмет на ревандикација на сувереноста или јурисдикцијата од страна на повеќе држави, нема да ги прејудира правата на страните во спорот.

4. Комитетот врз основа на Списокот на светското наследство, по потреба, ќе составува, ажурира и ќе објавува Список на светското наследство во опасност, Список на добрата чија заштита бара големи конзерваторски работи за кои е ба-

рана помош во смисла на Конвенцијата. Во овој список ќе се даде процена на вредноста на тие операции. Во списокот на добрата можат да бидат внесени само оние добра на културното и на природното наследство на кои им се заканува сериозна и конкретна опасност, како што се закана од уништување поради забрзано пропаѓање, проекти на големи јавни и приватни работи, брз урбан и туристички развој, уривање поради промени во користењето или поседувањето на земјиштето, длабоки промени од непознати причини, напуштање од кои и да било причини, избувнување или закана дека ќе избувнат вооружени судири, катастрофи и катаклизми, пожари, земјотреси, лизгање на почвата, вулкански ерупции, промени на нивото на водите, поплави и големи морски сеизмички бранови. Комитетот ќе може, во случај на нужда, во секое време да врши дополненија на списокот на светското наследство во опасност и за секое ново запишување веднаш ќе издаде соопштение.

5. Комитетот ќе ги определи критериумите врз чија основа ќе се врши запишување на некое добро што припаѓа на културното и на природното наследство во еден од списоците за кои станува збор во точките 2 и 4 на овој член.

6. Пред да се одбие некоја молба за запишување во еден од двата списка за кои станува збор во точките 2 и 4 на овој член, Комитетот ќе ја консултира државата-потписничка на чијашто територија се наоѓа тоа добро на културното и на природното наследство.

7. Комитетот, во договор со заинтересираните држави, ќе ги координира и ќе ги стимулира потребните проучувања и истражувања за да се состават списоците за кои станува збор во точките 2 и 4 на овој член.

Член 12

Фактот дека некое добро на културното и на природното наследство не влегло во еден од двата списка од точките 2 и 4 на член 11, никако не значи дека тоа нема исклучителна универзална вредност за некои други цели од оние што бараат запишување во овие списоци.

Член 13

1. Комитетот за светско наследство ќе ги прима и ќе ги проучува молбите за меѓународна помош што ќе ги доставуваат државите-потписнички на оваа конвенција во поглед на добрата на културното и на природното наследство што се наоѓаат на нивните територии, а кои се внесени или имаат услови да бидат внесени во списоците за кои станува збор во точките 2 и 4 на член 11. Такви барања ќе можат да се поднесуваат заради зашти-

та, конзервација, популаризација или обновување на тие добра.

2. Барањата за меѓународна помош применувајќи ја точката 1 од овој член ќе можат да имаат, исто така, за цел да се идентификуваат добрата на културното и на природното наследство што се дефинирани во членовите 1 и 2 доколку прелиминарните истражувања покажат дека понатамошните истражувања ќе бидат оправдани.

3. Комитетот ќе донесува одлука за тоа како треба да се постапи во врска со тие барања и ќе определи, таму каде што ќе треба, каков карактер и обем треба да има неговата помош и ќе даде овластување во негово име да се склучат потребни спогодби со заинтересираните влади.

4. Комитетот ќе определи приоритетен ред на своите интервенции. За таа цел тој ќе ги има предвид одноското значење на доброто на светското културно и природно наследство што треба да се заштити, потребата да се обезбеди меѓународна заштита за најрепрезентативните добра на природата или духот и историјата на народите на светот, итноста на работите што треба да се преземат, средствата со кои располагаат државите на чија територија се наоѓаат тие загрозувања добра и посебна мерка со која ќе можат да осигурат заштита на тие добра со свои сопствени средства.

5. Комитетот ќе состави, ќе ажурира и ќе објави список на добрата за кои е дадена меѓународна помош.

6. Комитетот донесува одлука за употреба на средствата од фондот што се формира во согласност со член 15 на оваа конвенција. Тој ќе бара начин да се зголемат средствата и во таа смисла ќе презема потребни мерки.

7. Комитетот соработува со меѓународните и националните владини и невладини организации чији цели се слични на целите на оваа конвенција. За да ги изработи своите програми и за да ги изведе своите проекти, Комитетот може да се обраќа до овие организации, а особено до Меѓународниот центар за изучување на заштитата и реставрацијата на културните добра (центар во Рим), до Меѓународниот совет за споменици и локалитети (ИКОМОС) или до Меѓународната унија за конзервација на природата и на нејзините ресурси (ИУКН), како и до јавни и приватни организации и до поединци.

8. Комитетот донесува одлуки со двотретинско мнозинство на членовите што се присутни и кои гласаат. Кворумот го сочинуваат мнозинството членови на Комитетот.

Член 14

1. На Комитетот за светско наследство му помага Секретаријат именуван од Генералниот директор на Организацијата на обединетите нации за образование, наука и култура.

2. Генералниот директор на Организацијата на обединетите нации за образование, наука и култура, користејќи ги во најголема мера услугите на Меѓународниот центар за изучување на заштитата и реставрацијата на културните добра (центар во Рим), на Меѓународниот совет за споменици и локалитети (ИКОМОС) и на Меѓународната унија за конзервација на природата и на нејзините ресурси (ИУКН) во рамките на нејзините надлежности и соодветните функции, ги подготвува документацијата на Комитетот и дневниот ред на неговите состаноци и ги спроведува неговите одлуки.

IV. ФОНД ЗА ЗАШТИТА НА СВЕДСКОТО КУЛТУРНО И ПРИРОДНО НАСЛЕДСТВО

Член 15

1. Со ова се основа Фонд за заштита на светското културно и природно наследство од исклучителна универзална вредност, кој носи назив „Фонд за светско наследство“.

2. Овој фонд ќе биде фонд на депозити, во согласност со одредбите на Правилникот за финансиите на Организацијата на обединетите нации за образование, наука и култура.

3. Средствата на Фондот се состојат од:

(а) задолжителни и доброволни придонеси на државите-потписнички на оваа конвенција;

(б) прилози, подароци или завештанија што можат да ги приложат:

- други држави,
- Организацијата на обединетите нации за образование, наука и култура, други организации од системот на Обединетите нации, посебно програмата на Обединетите нации за развој или други невладини организации,
- приватни или јавни организации или приватни лица:

(в) секоја камата што ќе се добие од средствата на Фондот;

(г) износот на собраните прилози од манифестации организирани во корист на Фондот;

(д) сите други средства што се одобрени со Правилникот, а што ќе го изработи Комитетот за светско наследство.

4. Прилозите на Фондот и другите форми на помош во корист на Комитетот можат да се користат само за целите што ќе ги определи Комитетот. Комитетот ќе ги прима прилозите што ќе бидат определени за одредена програма или некоја специфична програма под услов Комитетот да одлучи да ја оствари оваа програма или да го спроведе тој проект. Прилозите што ќе бидат наменети за Фондот не смеат да бидат политички условени.

Член 16

1. Без штета за кој и да е дополнителен доброволен прилог, државите-потписнички на оваа конвенција се обврзуваат редовно секоја втора година да уплатуваат во Фондот за светско наследство прилози чија сума, составена од еднаков процент за сите држави ја определува Генералното собрание на државите-потписнички на оваа конвенција на состанокот на заседанието на Генералната конференција на Организацијата на обединетите нации за образование, наука и култура. За донесувањето на оваа одлука на Генералното собрание потребно е да гласаат мнозинството држави-потписнички што се присутни и гласале, а не ја дале изјавата од точка 2 на овој член. Тој задолжителен придонес на државите-потписнички на оваа конвенција во никој случај не може да изнесува повеќе од еден процент од нивниот придонес за редовниот буџет на Организацијата на обединетите нации за образование, наука и култура.

2. Меѓутоа, секоја држава на која се однесуваат член 31 и член 32 на оваа конвенција, при депонирањето на своите инструменти за ратификација, прифаќање или пристапување, може да изјави дека се смета како обврзана во смисла на одредбата од точка 1 на оваа конвенција.

3. Секоја држава потписничка на оваа конвенција што ќе ја даде споменатата изјава од точка 2 на овој член, може да ја повлече во кој и да е момент известувајќи го за тоа Генералниот директор на Организацијата на обединетите нации за образование, наука и култура. Меѓутоа, повлекувањето на таа изјава нема да важи во поглед на задолжителниот придонес што споменатата држава е должна да го плати до датумот на следното Генерално собрание на државите потписнички на оваа конвенција.

4. Со цел Комитетот да може ефикасно да ја планира својата дејност, придонесите на државите-потписнички на оваа конвенција што ја дале изјавата од точка 2 на овој член ќе се доставуваат

редовно, најмалку секоја втора година, и тие не би требало да изнесуваат помалку од придонесите што би биле должни да ги платат доколку биле врзани со одредбите од точка 1 на овој член.

5. Секоја држава-потписничка на оваа конвенција што ќе задоцни со уплатата на редовниот или на доброволниот придонес за тековната година и непосредно претходната календарска година, не ќе може да се избира за член на Комитетот за светско наследство иако оваа одредба нема да се применува при првиот избор.

Ако таа држава е веќе членка на Комитетот, нејзиниот мандат ќе престане во моментот кога ќе се вршат изборите предвидени со точка 1 од член 8 на оваа конвенција.

Член 17

Државите-потписнички на оваа конвенција ќе го разгледаат или ќе го поддржат создавањето на национални, јавни или приватни фондови или здруженија чија цел е да апелираат на дарежливоста во корист на заштитата на културното и на природното наследство како што тоа е дефинирано во членовите 1 и 2 на оваа конвенција.

Член 18

Државите-потписнички на оваа конвенција даваат помош во организирањето на меѓународни кампањи за собирање пари за Фондот за светското наследство под покровителство на Организацијата на обединетите нации за образование, наука и култура. Тие ќе го олеснат собирањето пари што за тие цели го вршат организациите споменати во точка 3 на член 15.

V. УСЛОВИ ЗА МОДАЛИТЕТИ НА МЕЃУНАРОДНА ПОМОШ

Член 19

Секоја држава-потписничка на оваа конвенција може да побара меѓународна помош во корист на културното и на природното наследство од исклучителна универзална вредност, што се наоѓа на нејзина територија. Кон својата молба ќе ги приложи сите податоци и документацијата предвидена во член 21 со која располага и која ќе му овозможи на Комитетот да донесе своја одлука.

Член 20

Според одредбата од точка 2 на член 13, став (в) на член 22 и на член 23, меѓународната помош што ја предвидува оваа конвенција може да се додели само за добра на културното и на природното на-

следство што Комитетот за светско наследство ги внесол или ќе ги внесе во еден од списоците за кои станува збор во точките 2 и 4 на член 11.

Член 21

Комитетот за светско наследство ја определува процедурата според која ќе се разгледуваат молбите за меѓународна помош што му се упатени и ќе ги наведе елементите што треба да ги содржи молбата во која се наведуваат предвидените зафати, потребните работи, процената на нивното чинење, степенот на итноста и причините поради кои средствата на државата што бара помош не се доволни таа да ги поднесува сите трошоци. Секогаш кога ќе биде можно тие молби ќе бидат поткрепени со извештаи од експерти.

Комитетот ќе му дава приоритет на разгледувањето на молбите поднесени поради катастрофи и природни непогоди, бидејќи тие можат да бараат преземање итни мерки, а за такви исклучителни случаи Комитетот треба да има на располагање резервен фонд.

Пред да донесе одлука, Комитетот ќе спроведе студии или консултации за кои ќе смета дека се потребни.

Член 22

Помошта од Фондот за светско наследство може да се даде на следниве форми:

(а) студии за уметничките, научните и техничките проблеми што бараат заштита, одржување, популаризација и обновување на културното и на природното наследство, како што е наведено во точките 2 и 4 на член 11 од оваа конвенција;

(б) служби на експерти, техничари и на квалификувани работници за да се обезбеди точно изведување на усвоениот проект;

(в) оспособување на стручни лица на сите нивоа во областа на идентификацијата, заштитата, конзервацијата, популаризацијата и обновувањето на културното и на природното наследство;

(г) снабдување со опрема што не ја поседува или не може да ја набави заинтересираната држава;

(д) заеми со намалена камата или без камата, со голем рок на отплата;

(ѓ) субвенции во исклучителни и особено обрзложени случаи, без обврска за отплатување.

Член 23

Комитетот за светско наследство, исто така, може да им дава меѓународна помош на националните или на регионалните центри за оспособување стручни лица на сите нивоа во областа на идентификацијата и обновувањето на културното и на природното наследство.

Член 24

Пред доделувањето на мошне обемна меѓународна помош, треба да се извршат детални научни, економски и технички проучувања. За ваква студија треба да се користи најмодерна техника за заштита, конзервација, популаризација и обновување на културното и на природното наследство и таа треба да соодветствува на целите на оваа конвенција. Во таа студија, исто така, треба да се бара начин рационално да се користат расположливите ресурси на заинтересираната држава.

Член 25

Во начело, само дел од меѓународните работи треба да биде финансиран од меѓународната заедница. Придонесот на државата што ја добива меѓународната помош ќе претставува битен дел на ресурсите на секоја програма или проект освен кога нејзините можности не го дозволуваат тоа.

Член 26

Комитетот за светско наследство и државата која добива помош ќе ги наведат, во спогодбата што ќе ја склучат, условите под кои ќе се спроведува некоја програма или проект за да се олесни меѓународната помош во согласност со одредбите на оваа конвенција. Државата што добива меѓународна помош има обврска понатаму да ги зачувува, конзервира и да ги популаризира добрата што се заштитуваат на тој начин, исполнувајќи ги условите што се утврдени во Конвенцијата.

VI. ОБРАЗОВНИ ПРОГРАМИ

Член 27

Државите-потписнички на оваа конвенција во најголема мера ќе се залагаат, со сите соодветни средства, а особено со образовни и информативни програми, да го стимулираат меѓу своите народи почитувањето и уважувањето на културното и на природното наследство што е дефинирано во членовите 1 и 2 на оваа конвенција.

Тие се обврзуваат широко да ја информираат јавноста за опасностите што му се закануваат на тоа

наследство, како и за преземените мерки за примена на оваа конвенција.

Член 28

Државите-потписнички на оваа конвенција што добиваат меѓународна помош врз основа на Конвенцијата ќе преземат потребни мерки заради познавање на значењето на добрата за кои се добива помош и улогата што ја одиграла таа помош.

VII. ИЗВЕШТАИ

Член 29

1. Државите-потписнички на оваа конвенција ги наведуваат во извештаите што ги доставуваат до Генералната конференција на Организацијата на обединетите нации за образование, наука и култура, во роковите и на начинот што ќе ги определи таа, законодавните и административните одредби и другите мерки што се преземени за примена на оваа конвенција, како и подробностите од искуството стекнато на ова поле.

2. Овие извештаи му се поднесуваат на увид на Комитетот за светско наследство.

3. Комитетот за својата работа поднесува извештај на секоја редовна седница на Генералната конференција на Организацијата на обединетите нации за образование, наука и култура.

VIII. ЗАВРШНИ КЛАУЗУЛИ

Член 30

Оваа конвенција е составена на арапски, англиски, француски и на руски јазик, при што сите четири текстови се еднакво веродостојни.

Член 31

Оваа конвенција подлежи на ратификација и прифаќање од страна на државите-членки на Организацијата на обединетите нации за образование, наука и култура во согласност со нивните соодветни уставни процедури.

Инструментите за ратификација или прифаќање му се приложуваат на Генералниот директор на Организацијата на обединетите нации за образование, наука и култура.

Член 32

1. Оваа конвенција останува отворена за пристапување на сите држави што не се членки на Организацијата на обединетите нации за образование, наука и култура, а кои Генералната конференција на Организацијата ќе ги покани да ѝ се приклучат.

2. Пристапувањето се врши со доставување инструменти за пристапување до Генералниот директор на Организацијата на обединетите нации за образование, наука и култура.

Член 33

Оваа конвенција влегува во сила три месеци по предавањето на дваесеттиот инструмент за ратификација или за прифаќање или пристапување, но само во однос на оние држави што ќе ги достават своите соодветни инструменти за ратификација, прифаќање или пристапување на денот на истекот на рокот или порано. За секоја друга држава, таа влегува во сила три месеци по нејзиното предавање на инструментите за ратификација, прифаќање или пристапување.

Член 34

Врз државите-потписнички на оваа конвенција што имаат федерален или неединствен уставен систем се применуваат следниве одредби:

(а) во поглед на одредбите на оваа конвенција чија примена е предмет на законодавна дејност на федерална или на централна законодавна власт, обврските на федералната и на централната влада ќе бидат исти како обврските на државите-потписнички што не се федерални држави:

(б) во поглед на одредбите на оваа конвенција чија примена спаѓа во законодавна надлежност на одделни федерални држави, земји, покраини и кантони, што според уставниот систем на федерацијата не се должни да преземаат законодавни мерки, федералната влада ги известува надлежните органи на тие држави, земји, покраини и кантони на тие покраини, со препорака да ги усвојат.

Член 35

Секоја држава-потписничка на оваа конвенција може да ја откаже Конвенцијата.

Откажувањето се соопштува по писмен пат и се приложува на Генералниот директор на Организацијата на обединетите нации за образование, наука и култура.

Откажувањето влегува во сила дванаесет месеци по приемот на инструментите за откажување. Откажувањето не влијае врз финансиските обврски на државата што го предава отказот сè до датумот кога ќе стапи во сила нејзиното повлекување.

Член 36

Генералниот директор на Организацијата на обединетите нации за образование, наука и култура ги известува државите-членки на Организацијата, како и државите што не се членки на Организацијата споменати во член 32, како и Обединетите нации, за депонирањето на сите инструменти за ратификација, прифаќање или пристапување што се споменуваат во членовите 31 и 32 и за откажувањата наведени во член 35.

Член 37

1. Генералната конференција на Организацијата на обединетите нации за образование, наука и култура може да изврши ревизија на оваа конвенција. Меѓутоа, таквата ревизија ќе биде задолжителна само за државите што ќе станат членки на таа ревидирана конвенција.

2. Во случај на усвојување нова конвенција, што ќе настане по делумна или целосна ревизија на оваа конвенција, доколку новата конвенција не налага поинаку, оваа конвенција ќе престане да биде отворена за ратификација, прифаќање или пристапување почнувајќи од датумот кога новата ревидирана конвенција ќе стапи во сила.

Член 38

Во согласност со член 102 од Повелбата на Обединетите нации, оваа конвенција ќе биде регистрирана во Секретаријатот на Обединетите нации на молба од Генералниот директор на Организацијата на обединетите нации за образование, наука и култура.

Составено во Париз, на дваесет и трети ноември 1972 година, во два автентични примерока, со потпис на Претседателот на Генералната конференција свикана на Седумнаесеттото заседание и на Генералниот директор на Организацијата на обединетите нации за образование, наука и култура, што ќе бидат приложени во архивата на Организацијата на обединетите нации за образование, наука и култура и чии заверени копии ќе бидат упатени до сите држави наведени во членовите 31 и 32, како и до Обединетите нации.

United Nations
Educational, Scientific and
Cultural Organization

World
Heritage
Centre

Venice
Office

UNESCO
Associated
Schools

UNESCO World Heritage Education Programme
UNESCO - World Heritage Centre - 7, place de Fontenoy 75352 Paris 07 SP-France
Tel: +33-(0)1-45 68 24 96 - Fax: +33-(0)1-45 68 55 70
Website: <http://whc.unesco.org/en/wheducation>
Email: wh-info@unesco.org; aspnet@unesco.org